

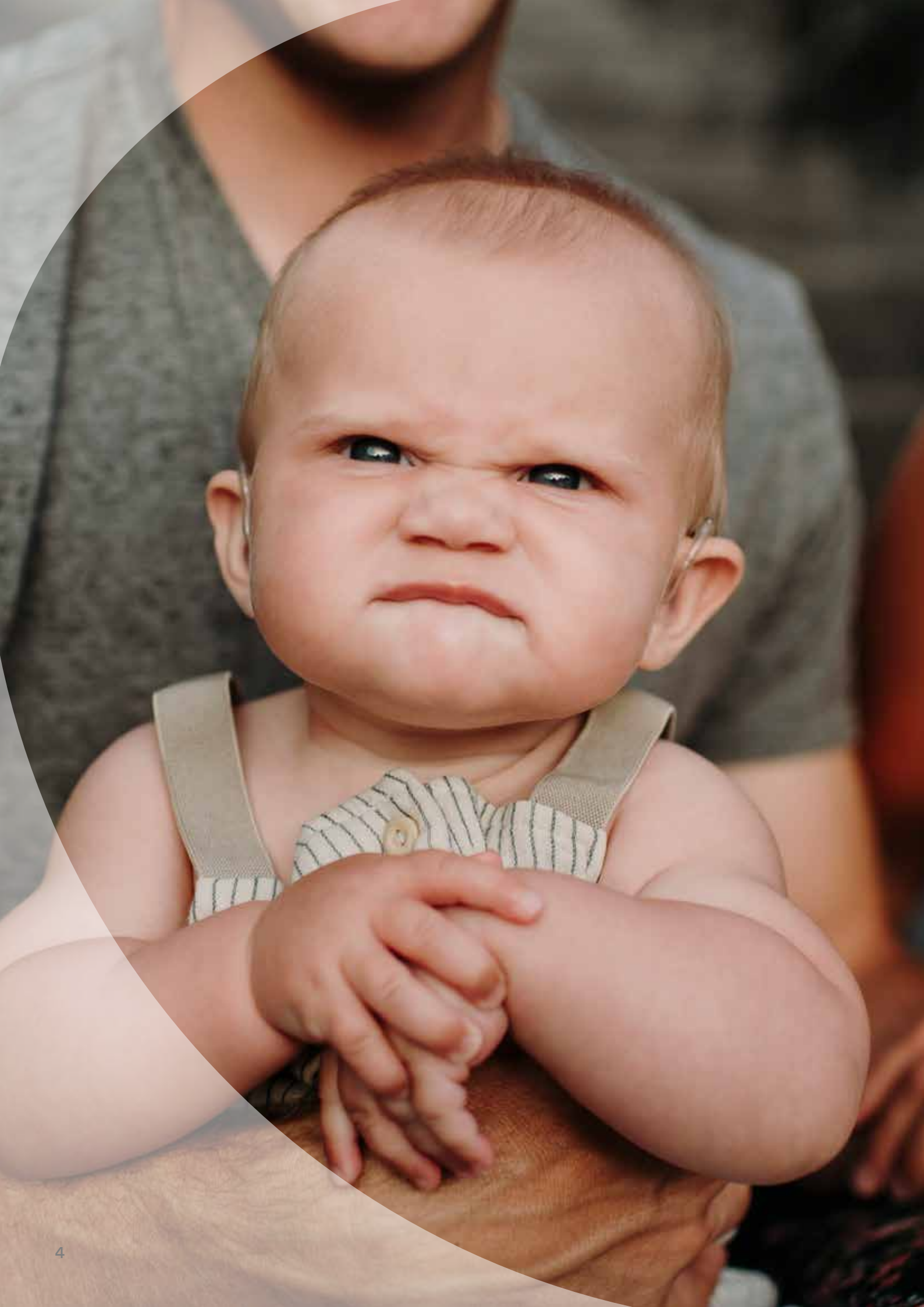

**Kuuntele,
opi ja puhu**

Sisällysluettelo

Esipuhe.....	5
Esittely ja yleiskatsaus.....	6
Kuulonkuntoutuksen teoria	8
Kuuntelemaan oppimisen periaatteet	8
Perhekeskeinen kuntoutus	11
Yhteistyö puheterapeutin kanssa	14
Kuuntelutaitojen kehittämisen strategiat	15
Kehityksen seurantataulukot.....	24
Äänteiden esiintyvyys suomenkielisten lasten puheessa eri ikävaiheissa.....	36
Kuulonkuntoutus – käytänteitä	40
Esittely	40
Kuuntelemisen kehityksen vaiheet.....	40
Kuuntelutaitojen kehitystasot	41
Vauvat jokeltelevat.....	47
Vanhemman ja vauvan välinen side.....	47
Tietoisuus äänistä.....	48
Äänellinen vuorottelu	48
Performatiivit eli äännemallit	48
Yksinkertaiset ilmaukset	49
Kuuloärsyke/-reaktio	49
Kuulomuisti – esineen valinta	50
Jatkoideoita vauvoille.....	53
Juoman valmistaminen	54
Kirjan lukeminen yhdessä	56
Äännemallien vahvistaminen.....	58
Hedelmäsalaatti.....	60
Äänten kuuntelemisen opettelu.....	62
Taaperot juttelevat.....	62
Leikkiaika	64
Kuulomuisti – yksinkertaiset ohjeet.....	64
Päivittäiset rutiinit	65
Kuuloärsyke/reaktio	66

Kuuntelu kauempaa	66
Kuulomuisti – esineen valinta	66
Kirjan lukeminen yhdessä	66
Jatkoideoita taaperoille	69
Aamiaisen syöminen	70
Tiskikoneen täyttäminen.....	72
Muffinssien valmistaminen	74
Isänpäiväkortin tekeminen.....	76
Lapset puhelevat	78
Kielen laajentaminen	78
Pikku apurit	78
Leikkiaika	78
Puhe.....	78
Kuulomuisti.....	81
Sarjallinen kuulomuisti.....	82
Kodin ulkopuoliset kokemukset	82
Kehittyneet kuuntelutaidot.....	83
Keskustelu	83
Jatkoideoita lapsille	85
Kuulomuistin kehittäminen	86
Puutarhassa.....	88
Arvaa kuka? -leikki.....	90
Kuunneltava tarina	92
Liitteet	94
Kehityksen seurantalomakkeet ja arviointimenetelmät.....	95
Kuulohavainnointi (kuuntelu)	95
Kieli.....	95
Puhe.....	97
Leikki	98
Peruskäsitteet	98
Sanasto	99
Kirjallisuusluettelo ja viittaukset	100
Huomautuksia	102

Esipuhe

Kuuntele, opi ja puhu on kehitetty tietolähteeksi vanhemmille/hooltajille, joiden lapsella on diagnosoitu kuulonalenema alle 12 kuukauden iässä ja jotka saavat kuulonkuntoutusta.

Kuuntele, opi ja puhu kattaa lapsen kehityksen syntymästä koulun alkuun asti. Sen sisältämä tieto on tarkoitettu tukemaan lapsen kuntoutusta, mutta sen tarkoitus ei ole korvata sitä.

Kirja on kirjoitettu vanhempia tai hooltajia varten, sillä päivittäinen vuorovaikutus lapsen kanssa on tärkeää puheen kehityksen kannalta. Kirjassa käytettyjen teknisten termien selitykset ovat sanastossa.

Tarkoituksena on tarjota käyttäjäystävällinen tietolähde, jossa tarjotaan erilaisia strategioita ja ideoita kuuntelun sisällyttämiseksi lapsen arkeen.

Alan ammattilaisille kirja tarjoaa olennaista tietoa, viitteitä, käytännön esimerkkejä ja ideoita eri aktiviteetteihin, joita vanhemmat voivat tehdä kotona.

Tätä kirjaa ei olisi ollut mahdollista toteuttaa ilman Maggie Loaneyn, Lynne Richardsin ja Sylvia Romanikin omistautumista asialle. Suomenkielisen käännöksen teki Aku Jaatinen, tekstin esitarkasti Ulla Konkari Koski, ja sen muokkasi lopulliseen suomenkieliseen muotoonsa Lindforsin säätiön SI-puheterapeuttien ryhmä (Anna Dahlgren, Noora Juopperi, Lotta Keitilä, Jenna Koskelo, Katriina Lilius, Salla Mäkelä, Tanja Rasmussen, Terhi Rauhamäki, Ulla Sergejeff, Tanja Tennilä, Ritva Torppa, Sari Vikman, Nonna Virokannas).

Kuuntele, opi ja puhu -kuulon ja puhutun kielen kuntoutusohjelma on kehitetty tietolähteeksi vanhemmille ja ammattilaisille tukemaan lapsen kuntoutusta. Ohjelma seuraa lapsen luontaista kehitystä syntymästä noin 4-5 vuotiaaksi asti. Se sisältää ideoita ja strategioita puheen kehityksen tueksi kuuntelun avulla.

Kirjan ensimmäisessä osassa kerrotaan, miksi vanhemman osallistuminen kuntoutukseen on tärkeää, kuulonkuntoutuksen strategioista ja esitellaan Kehityksen seurantataulukot sekä taulukot, joissa tuodaan esille vokaalien ja konsonanttien esiintyvyys suomenkielisten lasten puheessa eri ikävaiheissa. Toisessa osassa laajennetaan esitetyjä strategioita ja annetaan lisäideoita kotona tehtäviä aktiviteetteja varten.

Kirja sisältää myös sanaston sekä listan seurantamenetelmistä ja ammattilaisten käyttämistä arviointimenetelmistä.

Esittely ja yleiskatsaus

Kuulovammaisen lapsen puheen ja kielen kehittäminen kuuntelun avulla on innostava prosessi kaikille. Kun kuulovammainen pieni lapsi opettelee kuuntelemaan ja puhumaan, vanhemmat aloittavat toiveikkaina matkan, joka johtaa lapsen parempaan kommunikointikykyyn.

Teknologisen kehityksen ansiosta suurin osa kuulovammaisista lapsista voi nykyään kuulla kaikki puhutun kielen äänteet pelkästään kuuntelemalla. Kuuloapuvälineiden tekninen kehitys antaa nyt vauvoille ja lapsille mahdollisuuden kuulla paremmin kuin koskaan aiemmin.

On kuitenkin muistettava, että kuuloapuvälineen käyttäminen ei vielä tarkoita sitä, että lapsi automaattisesti kuulisii tai osaisi tulkita ääniä. Lapsen täytyy opetella ensin kuuntelemaan kuuloapuvälineen avulla. Kun lapsi oppii havaitsemaan ja tulkitsemaan ääniä, hänellä on parhaat mahdollisuudet oppia puhuttu kieli.

Puhutun kielen kehittäminen kuuntelun kautta vaatii pitkäjänteistä sitoutumista ja omistautumista kaikilta lähi-ihmisiltä. Vanhemmat/huoltajat ja perheet ovat avainasemassa lapsen kehityksessä. Vanhempien kannattaa tarjota lapselleen runsaasti kahdenkeskisiä vuorovaikutushetkiä puhuttua kieltä käyttäen koko lapsen hereilläolon ajan.

Vanhempien on tärkeää ymmärtää kuuntelemisen, kielen, puheen ja kognition eri tasot. Heidän kannattaa oppia, miten päivittäisellä, merkityksellisellä vuorovaikutuksella lapsen kanssa voi kehittää kuuntelu- ja puhutun kielen taitoja.

Vain silloin, kun vanhemmilla on selkeä käsitys siitä, mistä on kyse, heillä voi olla oikea suunta tulevaa varten. Vanhemmat ovat lapsensa kuuntelutaitojen ja puhutun kielen kehittymisen tärkeimmät tukijat ja edistäjät.

Varhaisen diagnoosin tärkeyden ymmärtäminen on viime vuosina johtanut vastasyntyneiden kuulonseulonnan käyttöönottoon monissa maissa eri puolilla maailmaa.

Vastasyntyneiden kuulonseulonnan ansiosta kuulovika voidaan diagnosoida jo muutaman päivän ikäisenä. Tämän ja nykyisten kuuloapuvälineiden ansiosta lapsen puhutun kielen kehittymistä on mahdollista tukea tehokkaasti kuulon kautta.

Esimerkiksi jo toukokuussa 2002 Italian Comojärvellä järjestetyn International Conference on Newborn Infant Screening Diagnosis and Intervention -konferenssin raportit osoittivat varhaisen diagnoosin, sopivan kuuloapuvälineen ja kuulonvaraisen oppimisen välittömän aloittamisen merkityksen.

Varhainen kuulonkuntoutus on tärkeää, jotta kuulohieron toiminta säilyy tai kuuloaivokuori ei muovaudu ottamaan vastaan näkö- tai tuntoärsykeitä. Kun kuulonkuntoutus aloitetaan varhain, iässä, jossa aivot muovautuvat ottamaan vastaan kuuloärsykeitä parhaalla mahdollisella tavalla, lapsi voi oppia puhutun kielen ikätovereidensa lailla.

Perhekeskeisen kuulonkuntoutuksen on tarkoitus tarjota vanhemmille ja muille perheenjäsenille taitoja, tietoa ja itsevarmuutta, jotta he pystyvät luomaan lapselle parhaan mahdollisen kuulonvaraisen kielenoppimisen ympäristön.

Tällaisen kuntoutuksen tulee perustua lapsen yksilöllisten tarpeiden jatkuvaan diagnostiseen arviointiin.

Jotta kuntoutus on tehokasta, on tärkeää, että vanhemmat/hoitajat saavat tietoa kuuntelemisen, kielen, puheen ja kognition eri tasoista.

Jotta kuntoutus on tehokasta, he saavat myös taitoja ja ymmärrystä käyttää lapsen taitoihin sopivaa puhuttua kieltä leikeissä ja päivittäisissä rutiineissa. Heidän tärkeä tehtävänsä on oppia hyödyntämään arjen vuorovaikutustilanteiden tarjoamia tilaisuuksia kuuntelemisen ja puhutun kielen kehittymisen tukena.

Vanhemmat tarvitsevat myös tietoa lapselleen parhaiten sopivista kuuloapuvälineistä, kuulokojeista ja/tai sisäkorvaistutteista.

Kuulonkuntoutuksen teoria - kuuntelemaan oppimisen periaatteet

Tässä osiossa esitellään joukko tärkeitä periaatteita, joita kannattaa noudattaa kuuntelutaitojen omaksumisprosessin aikana.

Varhainen diagnoosi ja kuulokojeen/sisäkorvaistutteen sovittaminen

Mitä aikaisemmin lapsesi diagnosoidaan ja saa avukseen sopivan kuuloapuvälineen, sitä aikaisemmin kuuntelun kautta oppiminen voi alkaa. Digitaaliset kuulokojeet ja sisäkorvaistutteen voivat auttaa lapsia havaitsemaan kaikki puhutun kielen äänteet. Diagnoosin saaneilla vauvoilla, joilla on kuulokoje ja/tai sisäkorvaistute, on mahdollisuus saavuttaa iänmukainen puhe- ja kielitaito edellyttäen, että he ovat stimuloivassa, kielellisesti monipuolisessa ympäristössä, jossa kuuntelemalla oppiminen on keskiössä.

Jatkuva audiologinen kuntoutus on ensisijaisen tärkeää

Kuuloapuväline on sovitettava asianmukaisesti vastaamaan lapsen kuulonalenemaa. Hänen kuulokojeensa ja/tai sisäkorvaistutteen on oltava moitteettomassa toimintakunnossa. Laitteiden johdonmukainen käyttö on olennaista. Niitä tulisi käyttää joka päivä lapsen valveillaolon ajan.

Audiologit, audionomit, puheterapeutit ja kuntoutusohjaajat auttavat sinua ymmärtämään, kuinka laitteet toimivat, jotta pystyt ratkaisemaan mahdolliset ongelmat. Hyvään kuulonkuntoutukseen kuuluu ymmärrys hyvin sovitetuista korvakappaleista, korvakäytävien pitäminen puhtaina ja terveinä, lapsen kuulonalenemaan

liittyvien audiogrammien eli kuulokäyrien ymmärtäminen sekä säännölliset kuulontutkimukset ja/tai säätökäynnit. Ammattilaisilla on velvollisuus varmistaa, että saat mahdollisimman paljon tietoa näiden taitojen kehittämiseksi.

Vanhemmat ja ammattilaiset ovat yhteistyökumppaneita

Yhdessä osaavien ammattilaisten kanssa olet lapsesi kuulonkuntoutuksen toteuttamisessa avainasemassa. Tehokkaassa perhekeskeisessä kuntoutuksessa sinun tulisi saada jatkuvaa ohjausta ja tukea osaavilta ammattilaisilta. Luonnollinen, lapsikeskeinen vuorovaikutus on kuntoutuksessa olennaista.

Jatkuva diagnostinen arviointi

Lapsesi kuntoutuksen tulisi sisältää jatkuvaa havainnointiin ja seurantaan perustuvaa diagnostista arviointia. Kun puheterapeutti on arvioinut lapsesi kehityksen, suunnitellaan yksilöllinen ohjelma, joka seuraa kuuntelun, kielen, puheen ja kognition tyypillisiä kehitysvaiheita.

Kun lapsesi edistyy, on tärkeää asettaa uusia tavoitteita. Sinulla on keskeinen rooli, kun kerrot puheterapeutille lapsesi kehityksestä kotona. Puheterapeutti voi kertomasi avulla auttaa saavuttamaan sovitut tavoitteet. Tällä varmistetaan se, että ohjelma on räätälöity lapsesi tarpeiden mukaisesti.

Kuuntelun kehittyminen on jatkuva prosessi

Kun lapsellesi on sovitettu asianmukainen kuuloapuväline, hänellä on kyky havaita ääniä, joista voi tulla merkityksellisiä. Kuuntelemaan opettelun kehityskaari alkaa äänten havaitsemisesta ja huipentuu monimutkaisen kielen käsittelyyn (ks. Kehityksen seurantataulukot). Kun lapsesi on jo oppinut kuuntelemaan, hän tarvitsee silti kuuntelun harjoitusta pitääkseen yllä kuuntelutaitoaan.

Aseta lapsesi potentiaalille korkeat odotukset

Lapsesi pääasiallisten hoitajien tulisi sitoutua kuulonvaraisen oppimisen ohjelmaan, uskoa, että lapsi oppii kuuntelemaan, ja auttaa lasta kehittämään puhetaitoa kuuntelemisen kautta. Sinulla ja lapsen muilla hoitajilla pitäisi olla mahdollisuus hankkia tähän tarvittavat taidot.

Merkityksellinen kanssakäyminen on tärkeää

Lapsesi kuuntelukokemusten tulisi sopia hänen ikäänsä, kykyihinsä ja kiinnostuksensa kohteisiin. Kuuntelutaitojen johdonmukaista opettelua tulisi seurata ja sisällyttää kuuntelua merkitykselliseen kanssakäymiseen jokapäiväisessä elämässä. Kun lapsesi kasvaa, on tärkeää vaihtaa leluja, pelejä sekä monimutkaistaa kieltä lapsen kehityksen mukaisesti. Tämä takaa sen, että lapsesi kokemukset heijastavat hänen muuttuvia kiinnostuksen kohteitaan ja että kielen taitotaso kasvaa.

Kuuntelun tulisi olla HAUSKAA

Tärkeää on, että kuuntelemaan opettelu on mukavaa ja merkityksellistä. Mitä enemmän lapsesi on kiinnostunut kuuntelusta, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hänen puhetaitonsa kehittyy.

‘Kuuntelusta tulee elämäntapa.’

Doreen Pollak

‘Kuuntelusta tulee osa lapsen persoonallisuutta.’

Judith Simser

Puhutun kielen tulee olla selkeää ja lapsesi kuultavissa

Kuuntelemaan opettelemisen alkuvaiheessa hyvät akustiset olosuhteet ovat keskeiset. Lapsesi tarvitsee hiljaisen kuunteluympäristön. Jokainen ylimääräinen ääni on häiriö, joka vaikeuttaa kuuntelemaan opettelua tai tekee siitä jopa mahdotonta.

Tarjoa ensin kuuloaistimus

Lapsesi tulisi kuulla puhuttuja sanoja, ilmauksia ja lauseita ennen visuaalisia apukeinoja.

Tämä on tehokkain tapa oppia kuulo- ja puhe-malleja. Kuuntelemalla opettelu on luonnollinen tapa kehittää ymmärrettävää puhetaitoa.

Moni puheen osa-alue on näkymätön ja parhaiten opittavissa kuuntelemisen avulla. Esimerkkejä näistä osa-alueista ovat suprasegmentaalit (äänenkorkeus, kesto ja voimakkuus) ja monet puheäänteet. Kun kuunteleminen on pääasiallinen oppimiskeino, lapsellasi on parhaat mahdollisuudet saavuttaa luonnolliselta kuulostava puheääni, jossa on sopiva nopeus, rytmi ja intonaatio (äänenkorkeuksien vaihtelu, puheen prosodia).

Sisällytä kuuntelemista päivittäisiin aktiviteetteihin

Kuuntelemista tulisi sisällyttää kaikkiin päivittäisiin aktiviteetteihin ja rutiineihin, jotta siitä tulee elämäntapa. Kuuntelemisen tulisi olla osa jokapäiväistä elämää, eikä rajoittua vain puheterapiatilanteisiin. Tarjoa lapsellesi jokainen mahdollisuus opetella kuuntelemista ja puhumista.

Huomioi kommunikaatioyritykset ja kannusta niihin

Kun vauvasi alkaa jokellella, huomioi nämä ääntelyt suullisesti (vastaamalla vauvalle tai kehumalla) alusta alkaen. Näin tämä positiivinen palaute kannustaa häntä kommunikoimaan enemmän. Tämä on erittäin keskeistä puheviestintätaitojen kehittymiselle.

Anna lapsellesi valmiudet menestykseen

Anna lapsellesi valmiudet menestykseen kehittämällä hänen taitojaan vaiheittain neljällä osa-alueella: kuunteleminen, kieli, puhe ja kognitio. Kunkin osa-alueen kehittäminen luo vankan perustan, jonka pohjalta lapsesi voi kehittyä täyteen potentiaaliinsa.

‘Maksimoidaan kuuntelu joka päivä.’

Sylvia Romanik

**Kuuntelemaan oppimisen
tulisi olla hauskaa!**

Perhekeskeinen kuntoutus

Miksi vanhempia tarvitaan kuulonkuntoutuksessa? Vanhempana olet avainasemassa lapsesi elämässä. Kun lapsellasi diagnosoidaan kuulonalenema, sinut ohjataan asiantuntevien ammattilaisten luokse.

Näistä asiantuntijapalveluista on korvaamaton apu, kun haluat ymmärtää ja käsitellä kuulon-aleneman vaikutuksia. Ammattilaiset auttavat sinua omaksumaan taidot, jotka tarvitaan lapsesi puhetaidon kehittämiseen kuuntelun avulla. Muista, että olet olennainen osa kuulonkuntoutuksen prosessia. Yksi yleisimmistä kysymyksistä, joita vanhemmat ensin kysyvät ammattilaiselta, on se, pystyykö heidän lapsensa oppimaan puhumaan. Kuulokoje- ja sisäkorvaistuteteknologian kehittymisen myötä vastaus on ”kyllä, mutta”. Kyllä, teknologia mahdollistaa kaikkien puheäänteiden kuulemisen, mutta selkeän ja ymmärrettävän puhetaidon kehittyminen riippuu useista eri tekijöistä.

Tärkeimmät tekijät ovat jatkuva, korkealaatuinen kuulonkuntoutus ja ymmärrys siitä, että vanhempana sinulla on tärkeä rooli osana prosessia. Jos tavoitteena on puhetaidon kehittyminen, teidän täytyy sitoutua kuulonkuntoutukseen. Kuntoutusprosessissa toimit yhteistyössä alan ammattilaisten kanssa. Puheterapeutit opastavat sinua ja perhettäsi. He auttavat sinua omaksumaan taidot, joita tarvitset kehittääksesi lapsesi puhetaitoa kuuntelemisen avulla osana päivittäisiä rutiineja.

Jos kaikki perheenjäsenet omaksuvat nämä kuntouttavat vuorovaikutustaidot, lapsesi hyötyy niistä vielä enemmän. Anna myös puheterapeuteille tärkeää tietoa lapsesi kehityksestä kotona.

Tarkkailu, osallistuminen ja harjoittelu

Kuulonkuntoutuksessa vanhemmat ja perheet tarkkailevat, osallistuvat ohjelmaan sekä harjoittelevat seuraavissa kohdissa esiteltäviä taitoja ja tekniikoita.

Kuulonkuntoutuksen taitojen kehittäminen

Lapsesi pitäisi alusta asti käyttää kuuloapuvälinettä/-välineitään koko valveilolaoloaikansa ja apuvälineen/-välineiden tulee olla aina moitteettomassa käyttökunnossa. Ammattilaiset auttavat sinua ymmärtämään, miten apuväline toimii ja miten mahdolliset ongelmat voidaan korjata. Sinun tehtäväsi on auttaa lastasi itsenäistymään omien apuvälineidensä hallinnassa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Jos lapsesi käyttää korvantauskojetta, korvakappaleiden uusiminen säännöllisesti on tärkeää, koska lapsen korva kasvaa ja kehittyy ja korvakappaleiden täytyy istua hyvin, jotta äänet saadaan mahdollisimman hyvin kuuluviin. Huonosti istuvien korvakappaleiden mahdollinen vinkumisääni häiritsee ja vaikeuttaa kuuloaistimusta. Korvakäytävien tulee myös olla puhtaat ja terveet optimaalista kuuntelua varten. Tee yhteistyötä ammattilaisten kanssa taataksesi, että lapsesi saa aina parhaan mahdollisen avun ja että hänen apuvälineensä on säädetty optimaalisesti. On tärkeää, että sinä ja puheterapeutinne kerrotte palautetta kuulokeskukseen lapsesi kuulemista äänistä.

Vanhemman ja lapsen luontaisen vuorovaikutuksen hyödyntäminen

Kieli kehittyy vanhempien ja heidän vauvansa luontaisen vuorovaikutuksen tuloksena. Älä anna lapsen kuulonoleneman vähentää luontaista vuorovaikutusta sinun ja lapsesi välillä. Tämä luontainen vuorovaikutuksellinen side on tärkeä, sitä kannattaa ylläpitää.

Kuuntelutaitojen tekniikoiden ja strategioiden opettelu

Opit ajan myötä hyödyntämään lukuisia, kotona luonnostaan tarjoutuvia tilaisuuksia lapsesi puhetaidon kehittämiseen kuuntelemisen avulla. Muista, että käyttämäsi tekniikat ja strategiat ovat jopa tärkeämmässä asemassa kuin aktiviteetit itse.

Kielen, puheen ja kognitiivisen kehityksen vaiheiden ymmärtäminen

Ymmärrys näistä vaiheista auttaa sinua tarjoamaan lapsellesi kieli- ja puhemalleja, jotka ovat kehityksellisesti hänelle sopivia. Sinun on hyvä ymmärtää kehitysvaiheet, jotta olet valmis nostamaan vaatimustasoa hiljalleen ja tarjoamaan lapsellesi innostavia uusia haasteita. Puheterapeutit kertovat eri vaiheista ja ehdottavat tapoja edistää meneillään olevaa kehitystä (ks. Kehityksen seurantataulukot).

Kuuloaistin kehittymisen peräkkäisten vaiheiden ymmärtäminen

Kielitaito kehittyy luonnollisesti kuulemisen ja kuuntelemisen avulla. Kuuntelutaidot alkavat äänten havaitsemisesta ja huipentuvat kykyyn käsitellä monimutkaista kieltä. Tulet myös oppimaan kuuntelemisen tärkeyden keinona tuottaa ymmärrettävää puhekieltä (ks. Kehityksen seurantataulukot, Kuuntelemisen vaiheet ja Kuuntelemisen tasot).

Leikin tärkeyden ymmärtäminen

Leikki on tärkeää puhutun kielitaidon ja kognitiivisten taitojen kehittymisen kannalta. Kun lapsesi kehittyy fyysisesti ja kognitiivisesti, hän alkaa leikkiä. Seuraa lapsesi esimerkkiä käyttämällä asiayhteyteen sopivaa kieltä ja puhumalla siitä, mitä hän tekee. Mallinna lapselle sanoja ja lauseita ja jatka lapsesi ilmaisuja kartuttaaksesi hänen sanavarastoaan ja kielitaitoaan.

Leikin kautta lapsesi voi oppia hänen oman elämänpiirinsä ulkopuolisesta maailmasta. Hän voi siirtyä mielikuvituksen, fantasian ja tarinankerronnan maailmaan. Puheterapeutit opastavat sinua löytämään optimaaliset leikki-tilanteet kielitaidon kehittämiseksi kuuntelun avulla. Voit soveltaa käytössäsi olevia resursseja tarjotaksesi mielekkäitä ja iän/kehitysvaiheen mukaisia materiaaleja leikkejä varten. Kalliiden lelujen hankkiminen ei ole tarpeen. Kielen opettelu onnistuu leikin kautta yksinkertaisillakin välineillä.

Kodin ulkopuolisten kokemusten tarjoaminen

Tehokas keino lapsesi kielitaidon ja kognition kehittämiseen on tarjota hänelle runsaasti erilaisia kokemuksia myös kodin ulkopuolella. Vierailut eläintarhaan, rannalle, luontoon, maatilalle, nukketeatteriin, rautakauppaan jne. tarjoavat virikkeitä sanalliseen vuorovaikutukseen ja kielitaidon kehittämiseen. Valokuvien ottaminen, leikekirjojen askartelu, kokemusten kertaaminen ja roolileikit ovat esimerkkejä tehokkaista keinoista vahvistaa ja monipuolistaa kehittyvää kielitaitoa.

Lapsen edistymisen kirjaaminen

Kirjoittamalla muistiin lapsesi edistymisen vaiheita voit auttaa puheterapeuttia kuuntelemiseen, kieleen, puheeseen ja kognitioon liittyvien tavoitteiden asettamisessa, olivatpa ne lyhyen tai pitkän tähtäimen tavoitteita. Tämä on olennaista, jotta terapia olisi diagnostista. Kun osallistut aktiivisesti tavoitteiden asettamiseen, sinun on helpompi auttaa niitä kohti arjessa.

Asianmukaisten käyttäytymisen hallinnan teknikoiden kehittäminen

Mielekkäiden aktiviteettien tarjoaminen vahvistaa kielen oppimista. Kun vauvasi kasvaa taaperoksi ja myöhemmin isommaksi lapseksi, hauskuus jatkuu, jos hän tietää käyttäytymisen rajat. On tärkeää noudattaa samoja sääntöjä ja periaatteita kuin muiden lasten kanssa. Lapsi, jolla on kuulonalenema, on ennen kaikkea lapsi. Hänen on opittava, mikä on hyväksyttävää käytöstä ja mikä ei, aivan kuten muidenkin lasten.

Yhteistyö puheterapeutin kanssa

Tarkkailun, osallistumisen ja oppimisen lisäksi voit auttaa puheterapeuttia suunnittelemaan lapselle sopivaa kuntoutusta monin eri tavoin. Joitakin näistä tavoista esitellään alla.

Kerro lapsesi kiinnostuksen kohteista ja perhetapahtumista puheterapeutille

Lapset rakastavat omista kiinnostuksen kohteistaan ja perheenjäsentensä tekemisistä puhumista. Tiedät parhaiten, mistä lapsesi pitää ja mikä kiinnittää hänen huomionsa. Välittämällä tämän tiedon puheterapeutille autat tekemään kuntoutuksesta lapsesi yksilöllisiä tarpeita vastaavan.

Auta varhaisten kommunikaatioyritysten tulkinnessa

Varhaisessa vaiheessa olet pätevin henkilö tulkitsemaan lapsesi kommunikaatioyrityksiä. Antamasi tieto on arvokasta, ja se auttaa puheterapeuttia toimimaan sopivalla tavalla. Lapsi palkitaan onnistumisen tunteella, kun hänen pyrkimyksensä kommunikoida ymmärretään. Tämä kannustaa häntä kommunikoidaan enemmän.

Toimi mallina lapsellesi terapiakertojen aikana

Vanhemmat voivat toimia malleina, kun vaikeutuvaa kieltä tai uusia taitoja otetaan käyttöön. Esimerkkitilanteita tästä ovat mm. ärsyke/reaktio-kuunteluharjoitukset ja roolinvaihdot ääntelyyn kannustamiseksi. Vanhemmat voivat myös mallintaa lapselle puhetaitoja kuten puheenvuoron ottamista, kysymyksen

esittämistä ja siihen vastaamista, uuden puheenaiheen esittelyä tai sen vaihtoa. On tärkeää, että lapsesi oppii näitä taitoja mahdollisimman varhain.

Kerro puheterapeutille lapsesi kehityksestä kotona

Joskus puheterapiakäynnin aikana lapsesi ei välttämättä näytä kielellisen ja kognitiivisen kehityksensä todellista tasoa. Voit kertoa puheterapeutille tärkeää tietoa lapsesi kehityksestä eri osa-alueilla kuten uusien sanojen oppimisesta, uusista kielen rakenteista (reseptiivinen eli ymmärtävä ja ekspressiivinen eli tuottava kieli), kehittyvistä puheäänteistä ja kuuntelutaidon harjaantumisesta.

Kerro puheterapeutille kulttuuriinne liittyvistä asioista

Voit auttaa puheterapeuttia muokkaamaan kuntoutusta vastaamaan perheesi ja lapsesi tarpeita tuomalla terapiakäynnillä keskusteluun uskontoon, kulttuuriin juhlapyhiin, sosiaalisiin aktiviteetteihin ja perheenjäsenten rooleihin liittyvää kieltä.

Osallistumalla aktiivisesti terapiakäynteihin pystyt kehittämään tietoja ja taitoja, jotka auttavat sinua ja puheterapeuttia tarjoamaan lapsellesi mahdollisimman rikkaan kuuntelu- ja kielenoppimisen ympäristön paitsi puheterapiassa, myös kotona.

Kuuntelutaitojen kehittämisen strategiat

Seuraavaksi esitellään strategioita, joita käytetään puhekielen kehittämiseen kuuntelun avulla.

1. Varmista, että kuulokojeita/sisäkorvaistutteita käytetään joka päivä koko hereillä olon ajan.

Jotta lapsesi oppii puhumaan, on erittäin tärkeää, että hänen kuuloapuvälineensä ovat moitteettomassa kunnossa ja että niitä käytetään koko päivän ajan. Joissain tilanteissa, kuten kylvyssä, kuulon apuvälineitä ei voi käyttää, mutta muuten niitä on tärkeä käyttää koko hereilläoloaika. Tällä tavalla pystyt tarjoamaan lapsellesi parhaan mahdollisuuden oppia kieltä kuuntelemisen avulla.

2. Ole lähellä kuulon apuvälineen mikroфонia puhuessasi

Kun lapsesi alkaa harjoitella kuuntelemista, puhu mikrofonin läheltä, jotta hän kuulee sinut mahdollisimman hyvin. Kun puhujan ja kuulijan välinen matka kasvaa, ääni vaimenee. Kun olet riittävän lähellä (noin 15 senttimetrin etäisyydellä mikrofonista), lapsesi pystyy kuulemaan puheesta äänteet ja hän saa hyvät edellytykset puhutun kielen oppimiselle.

Puhu normaalilla äänenvoimakkuudella puhenopeudella, äänensävyllä ja äänenvoimakkuudella. Kovaääninen puhuminen tai huutaminen ei paranna puheen kuuluvuutta, vaan voi päinvastoin johtaa selkeyden heikkenemiseen.

Myöhemmin on hyvä oppia kuuntelemaan puhetta myös kauempaa.

3. Luo hiljainen ympäristö

Kuuntelun alkuvaiheissa on tärkeää olla hiljaisessa ympäristössä. Jos ympäristö on äänekäs, lapsesi on vaikea erotella ääniä. Kun hänen kuuntelutaitonsa kehittyvät, hän oppii kuuntelemaan myös hälyisessä ympäristössä. Alkuvaiheessa puhe ei kuitenkaan saa peittyä taustameluun.

4. Käytä hoivakieltä

Aikuiset puhuvat ja kommunikoivat pienten vauvojen kanssa tyypillisesti laulamista muistuttavalla äänellä, hoivakielellä eli hoivapuheella. Tämä on erityisen tärkeää kuuntelemaan oppivalle lapselle, jolla on kuulonalenema. Aikuiselle suunnattuun puheeseen verrattuna hoivakielellä puhuttaessa äänen sävelkorkeudessa, kestossa ja voimakkuudessa (prosodiassa) on huomattavia eroja, mikä tarjoaa enemmän akustista informaatiota. Näiden piirteiden korostaminen auttaa lasta huomaamaan ja tiedostamaan ääniä ja puhetta ja sanoja.

Sävelkorkeus, kesto ja voimakkuus ilmaisevat myös lauseiden merkityksiä. Esimerkiksi puhujan yllättyneisyys voidaan tulkita hänen puheensa intonaatiosta (sävelkorkeuksien muutoksista) paremmin kuin hänen käyttämistään sanoista. Koska nämä puheen piirteet eivät ole näkyviä, mutta ne ovat hyvin kuultavissa, kuuntelun kautta puhumaan oppivat kuulovammaiset lapset oppivat puhumaan todennäköisesti luonnolliselta kuullostavalla intonaatiolla ja äänellä.

5. Ota katsekontakti

Katsekontakti yhdistää sinua ja vauvaasi ja korostaa välillänne olevaa sidettä. Kun pitelet vauvaasi lähellä ja katsot suoraan hänen kasvoihinsa, vauva voi myös katsoa sinua. Katsekontakti on tärkeää, koska huomioimme puhujan katsomalla häntä.

6. Kiinnitä yhteinen huomio – jaettu tarkkaavuus

Toimiva vuorovaikutustilanne vaatii sen, että jokainen puhuja tietää, kuinka aloittaa tietystä aiheesta puhuminen, kunnioittaa toisen valitsemaa puheenaihetta, ylläpitää puheenaihetta, mukautua aiheen vaihdoksiin ja päättää keskustelu asianmukaisesti. Näiden taitojen kehittämisessä on lukuisia vaiheita. Ensimmäisiin vaiheisiin kuuluu yhteisen huomion kohteen jakaminen. Voit auttaa lastasi valmistautumaan myöhempien vaiheiden keskusteluihin kehittämällä hänen kykyään jakaa huomio aikuisen kanssa tiettyyn esineeseen/toimintaan/ tapahtumaan ja puhumalla siitä.

Tähän on monta tapaa:

- Käytä mielenkiintoisia esineitä ja leluja, joista lapsesi kiinnostuu.
- Seuraa lapsen aloitteita.
- Ilmaise selkeästi, kun leikki tai toiminta on alkamassa ja loppumassa, koska näin viestität lapsellesi, milloin kiinnittää huomiota ja milloin toiminta vaihtuu.

7. Puhu päivittäisistä rutiineista

Varhaisessa vaiheessa vauva on riippuvainen sinusta kaikissa asioissa (syöminen, kylpeminen, pukeutuminen ja vuorovaikutus). Kieli on merkityksellisempää, kun se linkittyy päivittäisiin rutiineihin. On tärkeää hyödyntää kaikki päivittäiset arkirutiinit ja sanottaa lapselle, mitä milloinkin tapahtuu.

8. Kehitä vuorottelua

Suullisessa kanssakäymisessä kuunnellaan ja puhutaan vuorotellen. Puhutun keskustelun edellytyksenä on vuorottelu äänen tuotossa. Tämän taidon harjoittelu alkaa hyvin varhain. Kehittääksesi vuorottelua sinun kannattaa ensin puhua tai laulaa vauvalle ja sitten odottaa, että hän vastaa sinulle ääntelemällä tai puheella. Toista hänen ääntelynsä ja lisää siihen jotain uutta. Odottamalla viestität vauvallesi, että on hänen vuoronsa äänellä, sanoa tai laulaa jotakin. Kuulovammaisten lasten on opittava näitä käytännön taitoja aivan kuten muidenkin. Lasta on alusta alkaen hyvä kannustaa ääntelemään toisen kanssa vuorotellen. Kun lapsesi oppii käyttämään lauseita, jatkakaa vuorottelun harjoittelua, koska se on oleellinen taito keskustelun ylläpitämiseen.

9. Pyydä toista ihmistä kutsumaan vauvaasi nimeltä

Vanhemman ja vauvan välisen luonnollisen siteen on tärkeä rakentua heti alussa. Yleensä vauva oppii kuuntelemaan ensin sitä henkilöä, jonka kanssa hän on eniten tekemisissä. Hän virittäytyy ensin äidin ääneen ja ymmärtää, että äiti tai isä on lähellä, kun hän kuulee tämän äänen. Seuraavaksi vauva oppii kuuntelemaan muita perheenjäseniä, jotka ovat tärkeitä hänen elämässään.

Vauvan kutsuminen nimeltä on yksi tapa opettaa hänet kuuntelemaan. On tärkeää, että vauvan nimi lausutaan selkeästi eikä sitä muunnella, jotta hän tunnistaa sen ja reagoi siihen. Kun toinen henkilö kutsuu vauvaasi nimeltä, vauvasi saa harjoitusta puhujien erottamiseen ja puhujan tunnistamiseen kuuntelemalla. Se on myös tilaisuus vahvistaa hänen taitoaan paikantaa ääni ja ymmärtää, että toinen ihminen on hänen kanssaan vuorovaikutuksessa.

10. Johdattele kuuntelemaan

Ohjaa lapsesi kiinnittämään huomio kuunteluun osoittamalla korvaasi ja sanomalla esimerkiksi ”kuuntele” tai ”minä kuulin tuon, kuulitko sinä?”. Näin autat lastasi huomaamaan äänen, keskittymään kuuntelemiseen ja hän alkaa ymmärtää, mistä äänet kuuluvat.

Vanhemmille lapsille, jotka jo ymmärtävät puhuttua kieltä, voit sanoa ”kuuntele”, eleiden kanssa tai ilman. Tämä auttaa heitä keskittymään ja virittäytymään kuuntelemiseen.

Voit myös pyytää lapsia katsomaan jotain tiettyä esinettä heidän edessään. Tämä ilmaisee, että heidän on kuunneltava ilman huuliolukua tai muita visuaalisia vihjeitä.

11. Kuuloaistimus ensin -strategia

Jos lapsen kuuloratoja ei stimuloida hänen ensimmäisten elinvuosiensa aikana, kyky kehittää niitä voi kadota. Siksi on tärkeää aloittaa äänistimulaatio jo varhaisessa iässä. Vauvan on alettava opettelemaan kuuntelemista heti, kun kuuloapuväline sovitetaan. Kuulevat lapset oppivat kieltä kuulemalla, kuuntelemalla ja matkimalla. Lapsesi voi oppia samalla tavalla, kunhan hänellä on käytössään asianmukaiset kuulon apuvälineet ja hän on kuulonkuntoutuksessa, jossa keskitytään ensisijaisesti kuulo- eikä näköaistiin.

Kielen oppimisen tulisi siis tapahtua ensisijaisesti kuuntelemalla. Kun esittelet lapsellesi jotain uutta, esimerkiksi uuden lelun ja siihen liittyviä ääniä tai sanoja, hänelle olisi hyvä toistaa monta kertaa opeteltava ääni tai sana ENNEN kuin lelu näytetään lapselle. Jos teet tämän innokkaasti, vauvasi huomio pysyy kiinnittyneenä sinuun. Jos lelu näytetään ensin, vauva keskittyy siihen eikä ääniin tai sanoihin. Kun lelu on näytetty, voit toistaa siihen liittyvää ääntä tai sanaa ja kertoa lelusta lisää, kun vauva leikkii sillä.

12. Käytä pelkkää kuuntelua

Ohjaa lapsesi huomio mielenkiintoiseen leluun, kirjaan, tehtävään tai leikkiin siten, että hän oppii puhuttua kieltä kuuntelemalla ilman visuaalisia vihjeitä. Tämä taito on tarpeellinen arjen tilanteissa.

13. Käytä akustista korostamista

Akustinen korostaminen tarkoittaa, että lauseen keskeinen sana tai sen osa sanotaan korkeammalla äänellä ja samalla äänekkäämmin kuin muut sitä ympäröivät sanat lauseessa, esimerkiksi: ”tuolla on AUTO, brum brum”. Tätä strategiaa käytetään yleisimmin kuulomatkan alkuvaiheessa. Kun lapsesi kuuntelutaidot kehittyvät, tätä strategiaa ei tarvitse käyttää enää niin paljon. Se on kuitenkin erittäin hyödyllinen tapa, kun käytät uusia sanoja tai uutta kielen rakennetta. Lapsellasi saattaa olla vaikeuksia ymmärtää esimerkiksi sanaa ”hän”. Akustisella korostamisella autat lastasi kuulemaan helpommin, että esimerkiksi ”HÄN on menossa puistoon”.

14. Auta vauvaa paikallistamaan äänilähde

Tämä strategia on tärkeä alusta alkaen, koska se kiinnittää vauvasi huomion ääniin, joita hän ei ehkä kuule itse. Mitä enemmän tätä tehdään, sitä nopeammin vauvasi oppii kuulemaan ja huomaamaan ääniä eri suunnista.

Käännä vauvasi kohti äänilähdettä. Vauva osoittaa, että hän paikantaa äänen mm. katseella; liikuttamalla silmiään, osoittamalla ja kääntämällä päätään. Ole tarkkana näiden merkkien suhteen ja varmista äänten paikallistaminen osoittamalla äänilähdettä ja nimeämällä se.

On tärkeää käyttää jokainen tilaisuus siihen, että lapsi oppii yhdistämään äänen ja äänilähteen toisiinsa myös silloin, kun lapsi jo ymmärtää puhetta. Sano äänen kuullessasi hänelle esimerkiksi näin: ”Katso ylös taivaalle. Katso ylös. Siellä menee lentokone.”

15. Yksi henkilö puhuu kerrallaan

Puhutun keskustelun perusta on, että yksi henkilö puhuu kerrallaan. On tavallista, että keskustelijat puhuvat toistensa päälle, mutta aikuiset kestävät tämän ja pystyvät erottamaan eri puhujien äänet toisistaan. Pienelle vauvalle useamman kuin yhden puhujan kuunteleminen kerrallaan on vaativampi tehtävä. Vauvasi tulisi kuulla vain yhden puhujan ääni kerrallaan, jotta viesti pysyy selkeänä.

16. Toista

Useimpien pienten lasten on kuultava puhutun kielen toistuvan useissa eri yhteyksissä ennen kuin he voivat käsitellä, ymmärtää ja käyttää sitä itse. Toistamista käytetään luontaisesti puhetaidon kehityksen alkuvaiheessa, jolloin vanhemmat toistavat asioita vauvoilleen vais-tomaisesti. Kuulovammaiset lapset tarvitsevat enemmän toistoa kuin kuulevat lapset.

Voi olla, että joudut sanomaan uuden sanan tai lauseen yli viisikymmentä kertaa merkityksellisissä tilanteissa ja eri konteksteissa ennen kuin vauvasi ymmärtää sen. Samojen äänien, sanojen tai lauseiden toistaminen lähellä kuuloapuvälineen mikroфонia tekee viestistä helpommin ymmärrettävän. Niiden kuulemisen kontekstin (arjen tilanteet, leikit, jne.) vaihtelu on tärkeää, jotta toisto ei muutu pitkästyttäväksi. Jos esimerkiksi haluat, että lapsesi oppii kuuntelemaan tiettyihin leluihin liittyviä lauseita, toista lauseita useita kertoja ennen kuin hän näkee lelut. Kun jokin tietty lelu esitellään ensi kertaa, se voi olla esimerkiksi laatikoiden takana. Seuraavan kerran lelu voisi ilmestyä sohvatyynyjen takaa. Sitten vaikka pyykkikorista. Voit pitää lapsesi mielenkiintoa yllä toistamalla puhetta monta kertaa eri tilanteissa.

Lapsesi kasvaessa toistoa voidaan yhä käyttää tekniikkana, jos hän ei ymmärrä tai kuule puhujaa ensimmäisellä kerralla. Vanhemman lapsen on kuitenkin tärkeää kuunnella ja ymmärtää asiat, esimerkiksi toimintaohjeet, kun hän on kuullut ne vain yhden kerran.

Jos asioita tai ohjeita toistetaan jatkuvasti, vaikka lapsi pystyisi jo ymmärtämään niitä ilman toistoa, hän saattaa oppia tavan olla kuuntelematta tai huomioimatta ne ensimmäisellä kerralla. Jos lapsi onnistuu ymmärtämään asian tai ohjeen kuultuaan sen vain kerran, kehu häntä! Näin hän oppii ymmärtämään ohjeita heti, kun ne sanotaan ensimmäisen kerran.

17. Käytä yksinkertaisia lauseita

Alussa on tärkeää käyttää lyhyitä yksinkertaisia lauseita ja siirtyä monimutkaisempiin lauseisiin sitä mukaa, kun lapsen kielitaito kehittyy. Lause on kielen perusrakenne, ja on tärkeää, että aikuiset puhuvat lausein, ei vain yksittäisin sanoin. Esimerkiksi kun pyydät lastasi laittamaan hatun päähänsä, sano ”laita hattu päähän”, älä vain ”laita”. Yksinkertaisen lauseen käyttäminen yksittäisten sanojen sijasta tekee viestistä helpommin ymmärrettävän, koska siinä on enemmän akustista informaatiota (suprasegmentaaliset piirteet ja koartikulaatiovaikutukset).

18. Puhu esineistä niiden oikeilla nimillä

Lapsesi on kuultava uusia sanoja ja lauseita toistuvasti, ennen kuin hän ymmärtää ne ja alkaa käyttää niitä itse. Hänen on helpompi oppia oikeat nimet heti alusta alkaen. Varmista, että käytät esineistä oikeita nimiä puhuessasi niistä.

19. Rohkaise äänteleämään

Jotkut lapset saattavat tarvita rohkaisua ääntelyyn. Voit hyödyntää seuraavia strategioita lapsesi rohkaisuun:

Katso lastasi innostuneesti ja odottavasti osoittaaksesi, että nyt on hänen vuoronsa puhua. Siirrä lelua vasta sitten, kun lapsi on äännellyt. Tämä on erinomainen ja motivoiva strategia, ja se on erityisen tehokas esimerkiksi ponnahduslelujen, esiin hyppäävien lelujen tai muiden vastaavien kanssa. Jos näitä ei ole saatavilla,

voit kannustaa lastasi yksinkertaisesti pitämällä jotakin lelua kädessä ja odottamalla, että lapsesi ääntelee, ennen kuin siirrät sitä.

Vaikkapa sisar tai toinen toinen vanhemmista voi mallintaa lapselle sitä, mitä häneltä odotetaan. Esimerkiksi jos kyse on koiralelusta, pidä lelua lapsen ja ”mallittajan” näkyvillä, pidä se paikallaan, ja odota, että ”mallittaja” sanoo ”hau hau”, ja siirrä lelua vasta sitten. Voit kannustaa ääntelyyn myös kätesi avulla. Aseta kätesi lempeällä, hellällä tavalla lapsesi suun eteen. Tämä osoittaa, että on hänen vuoronsa puhua. Tätä strategiaa voidaan käyttää myös ns. ärsyke/reaktio-harjoituksissa, jotta saadaan selville, mitä lapsesi on kuullut. Kättä voidaan käyttää myös kehotuksena puheenvuoron ottamiseen ja se voi auttaa luomaan lapselle käsityksen siitä, että hän on osallistuja keskustelussa.

20. Kiinnitä lapsesi huomio

Lapsesi oppii parhaiten merkityksellisissä tilanteissa ja silloin, kun hän keskittyy. Hän oppii herkemmin, jos seuraat hänen esimerkkiään ja kiinnität hänen huomionsa.

Kiinnittääksesi lapsesi huomion sinun täytyy luoda erilaisia tilanteita. Kaikki lapset rakastavat ennakoita, mitä seuraavaksi on tulossa, joten yritä herättää lapsesi mielenkiinto piilotetuilla tai vain osittain näkyvillä esineillä.

Jos leikitte nukeilla, käytä hassua ääntä esittäessäsi niiden puhuvan.

Myös hauska pukeutuminen, seinällä oleva kiinnostava esine, rikkinäisten tai epätavallisten esineiden keräily tai kirjan välistä putoava esine voi herättää lapsen uteliaisuuden ja huomion.

Sinun ei tarvitse ostaa kalliita välineitä ja uusimpia leluja. Kotoa löytyvät normaalit tavarat ja esineet voivat olla aivan yhtä houkuttelevia lapsellesi. Innostamisen ja oppimisen kannalta tärkeintä on se, miten lelut tai tavarat esitellään ja miten niitä käytetään.

21. Käytä kuuloärsyke/-reaktioharjoituksia

Kuuloärsykkeen ja lapsen reaktion avulla saadaan tietää, mitä ääniä vauva kuulee puheen eri taajuusalueilla silloin, kun käytetään seuraavia äänteitä (ns. Lingin äänteitä):

- vokaalit /aa/ /ii/ /uu/,
- friktiivit /s/ /sh/ ja
- nasaaliäännet /m/.

Tavoitteena on, että näiden äänteiden kuulemisen testauksesta tulisi päivittäinen rutiini. Näin varmistetaan, että lapsen kuuloapuvälineet toimivat riittävän hyvin puheen havaitsemisen kannalta.

Kuuloärsyke/-reaktioharjoitukset voidaan aloittaa hyvin varhaisessa iässä. Pyydä lasta pitämään esinettä korvaansa vasten ja reagoimaan teolla, kun hän on kuullut äänen tai Lingin äänten, esimerkiksi pudottamalla muovieläimen purkkiin tai ämpäriin. Vauvaa voit auttaa pitämään esinettä korvaansa vasten, ja voit mallintaa hänelle milloin ja miten lelu pudotetaan purkkiin. Lausu äänet/äänteet selkeällä äänellä lähellä lapsesi kuuloapuvälineen mikrofonia, mutta varmista, ettei lapsi tunne hengitystäsi tai näe huuliotasi tai saa muita näkö- tai tuntuvihiä siitä, milloin sanot sanan.

Aluksi lapsen ei odoteta toistavan äänteitä, vaan hänen on vain vastattava jollain teolla tai eleellä osoittaakseen, että hän on havainnut ne. Myöhemmässä vaiheessa hänen odotetaan toistavan ääniä osoittaen näin, että hän pystyy erottamaan ne toisistaan.

Vaihtelee kunkin ääniärsykkeen välillä kuluva aikaa, jotta lapsesi ei opi ennakoimaan, milloin ääni kuuluu.

Jos lapsesi pystyy luotettavasti osoittamaan, että hän kuulee äänen, se auttaa lasta toimimaan kuulontutkimustilanteessa ja kuulokojeiden sovittamisessa. Se myös auttaa sisäkorvaistutteen puheprosessorin säätämisessä.

Kuuloärsyke/-reaktio-toimintatapa on hyödyllinen, kun haluat nopeasti tarkistaa, että lapsesi kuuloapuväline toimii. Tässä hyödyllisiä ovat erityisesti Lingin äänteet. Ne auttavat kartoittamaan, kuuleeko lapsi puheelle olennaiset äänet. Jos lapsesi ei voi hyvin, hänen kuulokykynsä voi heikentyä, ja tämä voidaan arvioida nopeasti vertaamalla hänen sen hetkisiä vastauksiaan hänen tyypillisiin vastauksiinsa.

Myöhemmässä vaiheessa voit käyttää kuuloärsyke/-reaktioharjoituksia hienosäätämään vaikeampien kontrastien kuten paikkakontrastien (pa/ta/ka) havaitsemista ja korostamaan tiettyjä puheen äänteitä, jotta lapsesi oppii havaitsemaan ja tuottamaan ne.

Kun lapsesi kuuntelukyky ja kielellinen ilmaisukyky kehittyvät, käytä kuuloärsyke/-reaktioharjoituksia kuuntelutaidon harjoitteluun kauempana puhujasta.

22. Kaksi aikuista mallittamaan kuuloärsyke/-reaktioharjoituksia

Kun aloitatte kuuloärsyke/-reaktioharjoitukset, lapsesi ei välttämättä tiedä, mitä häneltä odotetaan, eikä hän ehkä pysty tässä vaiheessa havaitsemaan ääniä. Mallinna harjoitusta kahden aikuisen avulla siten, että toinen tuottaa ärsykkeen ja toinen reagoi siihen laittamalla palikan purkkiin. Aikuinen, joka reagoi, voi myös osoittaa korvaansa ja sanoa eläytyen: "Minä kuulin tuon". Kun on lapsesi vuoro, toinen aikuinen voi pitää esinettä lapsen korvaa vasten, kun hän odottaa ja kuuntelee ja auttaa häntä vaikkapa laittamaan esineen purkkiin.

23. Tee siitä hauskaa

Lapset rakastavat hauskanpitoa. Jokaisen oppimiskokemuksen olisi hyvä olla nautinnollinen. Oppiminen on tehokkainta silloin, kun lapsi osallistuu aktiivisesti ja nauttii siitä, mitä tekee. Lapset kokevat maailman ihmeellisenä paikkana. He nauttivat ennakkoinnista ja haavainnollistamisesta. Lapsesi oppii parhaiten, jos hänelle annetaan mahdollisuus tutkia maailmaansa tällä tavoin. Kun hänen mielikuvituksensa pääsee valloilleen, hän osallistuu oppimiskokemukseen ja nauttii siitä.

24. Anna myönteistä palautetta

Kannusta lastasi aina toistamaan jokin teko tai suullinen vastaus. Kenties lapsesi vilkutti, kun sanoit hänelle "hei hei". Ehkä hän kuuli nimensä ensi kertaa tai sanoi ensimmäisen spontaanin sanansa. Hän saattoi käyttää monikkomuotoa oikein tai noudattaa monimutkaista ohjetta. Palkitse lasta kaikista näistä.

Voit palkita lastasi monella tapaa. Tehokas palkkio on suullinen kehu. Jos osoitat lapsellesi iloa heti toiminnan tai vastauksen jälkeen, se rohkaisee häntä reagoimaan jatkossakin. On tärkeää, että lapsi ymmärtää toimintansa olleen toivottua. Sanalliset kehut kannattaa ilmaista kielellä, jota hän ymmärtää, esimerkiksi sanomalla "hyvä", "hienoa" tai "hyvin kuunneltu" kuuntelutehtävän jälkeen. Vanhemmalle lapselle voidaan antaa positiivista vahvistusta hänen puheestaan esimerkiksi näin: "Kuulin tuon /s/-äänteen kissa-sanassa, sanoit sen hyvin!"

On parempi kehua positiivista toimintaa tai vastausta kuin jatkuvasti huomauttaa asioista, joita lapsesi EI tee tai osaa. Sinun ja puheterapeutin on siis oltava taitavia saamaan lapsi vastaamaan tai puhumaan toivotulla tavalla. Kun kehut kyseistä vastausta, lapsi rohkaistuu harjoittelemaan sitä ja tuottamaan sen uudelleen keskustelussa.

Sanallisen kehun lisäksi voit rohkaista lasta fyysisen kosketuksen avulla esimerkiksi taputtamalla häntä olkapäälle. Lahjojen antamista palkkiona kannattaa välttää. Lasten on tehtävä asioita omasta halustaan ja heidän on oltava ylpeitä itsestään ja hyvin tehdystä työstä. Liiallinen lahjojen antaminen palkkiona ei valmista lasta elämään todellisessa maailmassa, jossa oma-aloitteisuus on yleensä avain menestykseen.

25. Tauota

Tätä strategiaa käytetään korostamaan puheen kielellistä sisältöä. Puhu alkuvaiheessa vauvallesi hoivapuheella, vaihdellen äänen korkeuksia, ja käytä yksinkertaisia lauseita. Pidä taukoja lauseiden välissä, jotta vauvalla on aikaa käsitellä ne ennen kuin hän kuulee ne uudelleen. Tätä strategiaa voidaan käyttää myös silloin, kun lapsesi on oppinut jo jonkin verran kuuntelemaan. Sitä voidaan käyttää korostamaan monimutkaisemman viestin keskeistä asiaa tai esittelemään uutta sanastoa, uutta käsitettä tai kielellistä rakennetta. Se antaa lapsellesi aikaa käsitellä ja ymmärtää uutta tietoa.

26. Odota

Odottaminen on hyödyllinen strategia erityisesti kielenoppimisen alkuvaiheessa. Kun puhut vauvallesi, odota hetki, ennen kuin puhut uudestaan, jotta hänellä on aikaa vastata sinulle. Kokeile odottaessasi kääntää päätäsi hieman lapsesi päin korostaaksesi, että odotat häneltä vastausta. Tähän voi liittyä kulmakarvojen kohottaminen, hymy tai kommentti, kuten "mmm".

Nämä strategiat luovat yhdessä perustan äänelliselle vuorottelulle. Puhu, odota ja kuuntele, ja kun lapsesi vastaa, vastaa hänelle takaisin asianmukaisesti. Tämä on keskustelun perusta ja se tulisi opettaa lapselle jo pienestä pitäen.

Joskus kuulovammaisten lasten vanhemmat haluavat vain syöttää lapselleen mahdollisimman paljon puhuttua kieltä ja unohtavat antaa lapselle aikaa vastata. On toki totta, että alkuvaiheessa sinun kannattaa puhua lapsellesi paljon, melkeinpä selostettava kaikki, mitä hänen elämässään tapahtuu. Puhetta kannattaa kuitenkin tauottaa odottamisella, jotta lapsesi voi vastata. Muuten hän ei saa mahdollisuutta oppia puhumaan. Puhuminen on yhtä tärkeää kuin kuuntelu, ja lapset tarvitsevat paljon mahdollisuuksia harjoitella kumpaakin taitoa, jotta heistä tulee taitavia keskustelijoita.

27. Mallinna oikeaoppista kieltä

Mallin näyttäminen on yksi tärkeimmistä luontaisista kielenoppimisen tukemisen strategioita. Mallintaminen tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että käytät oikeaa kielioppia ja äännät oikein puhuessasi lapsellesi ja toistaessasi hänen puhettaan. Puhu siis aina selkeästi ja käytä asiayhteyteen sopivaa kieltä.

Mallintamista voidaan käyttää myös uuden taidon opetteluun. Puheterapeutti voi pyytää sinua mallintamaan vastauksen. Voit tehdä sen myös perheenjäsenen kanssa. Jos lapsellasi on esimerkiksi vaikeuksia noudattaa ohjeita, puheterapeutti voi pyytää sinua näyttämään lapselle mallia siitä, mitä hänen pitää tehdä. Näin lapsesi oppii, mitä häneltä odotetaan, ja hänellä on valmiudet onnistua, kun on hänen vuoronsa.

28. Edistä puheen kehitystä

Kun lapsen kielellinen ilmaisu kehittyi jokeltelusta omaksi ”vauvakieleksi”, yksi- ja kaksisanaisiksi ilmauksiksi, hänen lausumisensa ei ole aluksi oikeaoppista. Puhetaito on kehittyvä prosessi ja eri foneemit eli äänteet ilmaantuvat eri vaiheissa. Tämä riippuu siitä, miten lapsesi oppii hallitsemaan puhe-elimensä, esimerkiksi kielen ja huulet, harjoittelun avulla (ks. kohta Kehityksen seurantataulukot ja Puheäänteet nähdäkseen omaksumisjärjestyksen).

Kun lapsesi puhemotoriset taidot kehittyvät, hän oppii hiljalleen tuottamaan sanat yhä tarkemmin, kunnes hän ääntää sanat oikein. Käytä aina oikeanlaista kieltä puhuessasi lapsellesi edistääksesi hänen puheensa kehittymistä. Käytä kuuntelustrategiaa ohjatakseen lastasi kuuntelemaan sanan oikeaoppinen artikulaatio ennen sen toistamista. Korosta tiettyjä äänteitä, joita lapsi ei vielä osaa sanoa. ”Pommita” leikkien aikana lastasi tietyillä äänteillä tai äänneyhdistelmillä, jos hän kokee ne hankaliksi. Sisällytä kehittymässä olevat puheäänteet ärsyke/reaktio-puheharjoituksiin.

29. Laajenna ja täydennä kieltä

Tätä kielen kehittämisen ja täydentämisen strategiaa käytetään edistämään lapsen kielen kehitystä. Voit käyttää sitä puhumalla hieman monimutkaisempia lauseita kuin millä tasolla lapsesi nykyinen ilmaisutaito on.

Alkuvaiheessa sinun kannattaa puhua hoiva-kielen laulavalla puhetyylillä runsasta äänen korkeuksien vaihtelua käyttäen tai laulaa vauvallesi lyhyitä, yksinkertaisia lauseita. Vähitellen, kun vauvasi alkaa jokellella, sinun ja muiden kannattaa toistaa lapsen jokeltelua ja lisätä siihen äänteitä tai tavuja, jotta hän kuulee erilaisia äänneyhdistelmiä. Sinun kannattaa myös kommentoida sitä, mitä vauvasi on tekemässä. Kun vauvasi jokeltelee yhä enemmän, jatka yksinkertaisen kielen käyttöä

kuvaillaksesi, mitä hän tekee, mutta käytä myös akustista korostamista avainsanojen kohdalla. Kun lapsesi on alkanut sanoa satunnaisia sanoja, laajenna sana lauseeksi. Jos lapsesi esimerkiksi osoittaa kuvaa ja sanoo ”pallo”, laajenna ilmausta sanomalla ”kyllä, se on pallo”. Voit myös jatkaa lisäämällä: ”Sinulla on pallo. Missä pallosi on? Se on iso pallo.” Muista monimutkaistaa puhettasi sitä mukaa, kun lapsesi kielitaito kehittyy.

30. Laajenna sanavarastoa

Lapsesi ei opi kuuntelemaan vain kuuntelemalla keskustelua tai televisio- tai radiolähetystä. Hän oppii uusia sanoja ja rakenteita vain sinun ja läheistensä suoralla opetuksella. Päivittäisissä rutiineissa on monia tilaisuuksia esitellä lapselle uusia sanoja, esimerkiksi kategorioittain: huonekalut - pöytä/tuoli/sohva/lipasto; määrät - kasa/paljon/vähän/hieman; vastakohtat - puhdas/likainen, iso/pieni, ylös/alas, ulkona/sisällä; sukupuoli - lehmä/sonni, koiras/naaras, mies/nainen. On tärkeää esitellä lapselle uusia sanoja, jotta hänen sanavarastonsa karttuu tasaiseen tahtiin. Jos lapsesi esimerkiksi tietää sanan iso, hänen on helpompi omaksua synonyymejä sille, kuten suuri, valtava, jättimäinen jne. Kun lapsesi osaa lukea ja kuunnella, hän omaksuu uusia sanoja ja rakenteita itsenäisesti, mutta ennen sitä hän on riippuvainen sinusta ja muusta perheestä.

31. Muotoile uudelleen

Uudelleenmuotoilua voidaan käyttää, kun lapsesi osoittaa, ettei hän ymmärrä käyttämääsi kieltä. Saatat esimerkiksi sanoa: ”Haluatko pienen nallen?” Jos lapsi ei vastaa, muotoile uudelleen esimerkiksi sanomalla: ”Pieni nalle on pikkunalle. Haluatko pikkunallen?”

32. Esitä kysymyksiä

Kysymysten esittäminen on yleinen strategia, jota käytetään lapsen ymmärryksen tarkistamiseen ja kannustamaan suullista vastaamista. Aikaisessa kielitaidon kehittymisen vaiheessa

lapset ymmärtävät ja käyttävät yksinkertaisia kysymyssanoja kuten ”mikä”, ”mitä” ja ”missä” sekä kyllä/ei-kysymyksiä. Kysy missä-kysymyksiä kannustaaksesi lastasi käyttämään paikkaa ilmaisevia sanoja, kuten päällä, sisällä tai takana, esimerkiksi piiloleikkien aikana. ”Mikä se on?” -kysymyksen avulla voit laajentaa lapsesi sanavarastoa, kun hän kysyy esineiden nimiä.

Älä esitä jatkuvasti kysymyksiä, joihin voi vastata vain yhdellä sanalla, esimerkiksi ”mikä tuo on?” ja kyllä/ei-kysymyksiä. Mikä-kysymyksiä tulisi kysyä vain asiayhteydessä, jossa vastausta todella tarvitaan. Niitä ei pidä käyttää lapsen jatkuvaan testaamiseen.

Kun lapsesi kehittyy, voit esittää monimutkaisempia kysymyksiä, jotta hän oppii päättelämään, ilmaisemaan ajatuksia, tunteita ja käsitteitä sekä kehittämään ongelmanratkaisun, ennustamisen ja syyn ja seurauksen ymmärtämisen taitoja. Voit kysyä häneltä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Miksi? Mitä luulet, että tapahtuu? Mitä tapahtuu, jos...? Mitä hänen pitäisi tehdä? (ks. Kehityksen seurantataulukot nähdäksesi kysymysmuotojen kehityshierarkian).

33. Käytä kuullun täydentämistä

Tässä strategiassa aloitat lauseen ja odotat, että lapsesi jatkaa sitä tai päättää sen. Esimerkiksi: ”Piippolan vaarilla oli...; Yöllä taivaalla loistaa kuu ja päivällä paistaa...”. Tämä on epämuodollinen tapa arvioida lapsesi kielellisiä taitoja, käsitteiden ymmärtämistä ja kuuntelukykä.

34. Käytä luonnollista ääntä

Käytä alkuvaiheessa lepertelevää, laulunomaista ääntä tai laulua, ja akustista korostamista vauvallesi puhuessa. Kun hänen kuuntelutaitonsa kehittyvät, vaihda luonnollisempaan ääneen vähemmällä akustisella korostuksella. Lapsesi on kuultava luonnollinen puheääni, jossa on sopiva painotus, intonaatio, tahti ja rytmi, jotta hänen oma puheensa kehittyisi luonnolliselta kuullostavaksi.

35. Anna lapsellesi aikaa miettiä

Jos lapsesi ei noudata ohjetta tai ei vastaa suullisesti heti, on parempi odottaa hetken aikaa kuin toistaa tai muotoilla lause heti uudelleen. On todennäköistä, että lapsesi on kuullut viestisi, mutta hän tarvitsee aikaa sen käsittelyyn. Toista viesti, jos vastausta ei tule lyhyen ajan jälkeen.

36. Ohjeista yhden kerran kuuntelun avulla

Kun lapsesi kuuntelutaidot kehittyä, voit alkaa sanoa ohjeet ym. vain yhden kerran. Näin lapsesi oppii, että hänen vastuullaan on kuunnella ja ymmärtää, kun jotain sanotaan ensimmäisen kerran. Käytä odotusstrategiaa ja anna lapsellesi aikaa käsitellä tietoa. Jos lapsesi ei reagoi, kun viesti on sanottu kerran, anna hänen pyytää itse, että asia toistetaan.

37. Selvennä

Kun lapsesi kasvaa, yksi parhaista tavoista selvittää, onko hän ymmärtänyt viestin, on kysyä ”mitä kuultit?” Näin hänellä on vastuu kuunnella ja ymmärtää hänelle puhuttu viesti. Jos hän ei ymmärrä tai kuule, hänelle kannattaa opettaa asianmukainen tapa pyytää selvennystä, esimerkiksi sanomalla ”anteeksi, en kuullut” tai ”anteeksi, voitko toistaa”. Tämä strategia voi paljastaa, kumman kanssa lapsellasi on vaikeuksia; kielen vai käsitteen.

38. Laula ja lue

Lapset kuuntelevat lauluja ja laulavat itse mielellään. Laulu kiinnostaa myös kuulovammaista lasta. Laulaa voi arjen toimintojen ohessa tai nukkumaan mennessä. Laulamisen avulla voidaan toistaa opeteltavia äänteitä tai sanoja.

Lue lapselle kirjoja, joissa on kiinnostavia kuvia. Keskustele lapsen kanssa kirjojen kuvista ja tarinoista.

Kehityksen seurantataulukot

Tarkkailun, osallistumisen ja oppimisen lisäksi voit auttaa puheterapeuttia ja lastasi monin eri tavoin. Alla olevat taulukot tuovat esille normaaleja kehitysvaiheita. Niiden avulla voit seurata oman lapsesi kehitystä ja kuvaamaan sitä puheterapeutille.

Kielen avulla voimme ymmärtää ja ilmaista ideoita, ajatuksia, mielipiteitä ja tunteita. Kuulun kielen ymmärtäminen (reseptiivinen kieli) alkaa aina ennen ilmaisutaidon kehittymistä. Pieni vauva kääntyy, kun äiti kutsuu häntä tai vilkuttaa hyvästellessä jo kauan ennen kuin hän osaa sanoa oman nimensä tai ”hei hei”. Kielen ymmärtämisen ja kielellisen ilmaisutaidon oppimisen lisäksi tarvitaan myös pragmaattisten taitojen kehittämistä, jotta kieltä voidaan käyttää tarkoituksenmukaisesti erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä ja eri tarkoituksiin.

Lapsen elämässä syntymästä kouluikäiseksi tapahtuu suuri määrä kehitystä. Vauva kasvaa täysin riippuvaisesta olennoista taitavaksi kommunikoidjaksi ja itsenäiseksi ajattelijaksi ja oppijaksi koulun aloittamiseen mennessä.

Seuraavissa taulukoissa kuvataan tyypillisiä kehitysvaiheita kuuntelun, reseptiivisen ja ekspressiivisen kielen, puheen, kognition ja sosiaalisen kanssakäymisen osa-alueilla. Huomaa, että kehityksen seurantataulukoiden jälkeen esitellään taulukot, jotka koskevat suomenkielisen lapsen äänteiden kehitystä. Kehityksen seurantataulukkojen tiedot ovat peräisin monesta lähteestä:

- Cottage Acquisition Scales for Listening, Language and Speech
- Preschool Language Scale – 4 (PLS 4)
- The Bzoch-League Receptive-Expressive Emergent Language Scale Second Edition (REEL - 2)

- The Early Learning Accomplishment Profile Kit (E-LAP)
- The Learning Accomplishment Profile Revised Edition Kit (LAP-R)
- The Rosetti Infant-Toddler Language Scale
- St. Gabriel's Curriculum

(Kattava viiteluettelo ja selosteet ovat kohdassa Kehityksen seurantalomakkeet ja arviointimenetelmät.)

Kuulovammaisen lapsen puhutun kielen kehitys seuraa näitä kehitysvaiheita. Kuulovammainen lapsi tarvitsee kuitenkin enemmän altistumista puhutulle kielelle kuin normaalisti kuuleva lapsi, ja mahdollisimman varhain. Kielen, puheen, kognition ja pragmaattisten taitojen tulisi kehittyä samanaikaisesti kuuntelun avulla järjestelmällisessä ohjelmassa, joka noudattaa tyypillisiä kehitysvaiheita.

On tärkeää muistaa, että seuraavilla sivuilla luetellut taidot perustuvat keskiarvoon. Eri välitavoitteiden varhaisimman ja myöhäisimmän saavuttamisajankohdan välillä on huomattava vaihteluväli. Lapsesi ei välttämättä saavuta välitavoitetta tässä annetussa ajassa, mutta se ei tarkoita, etteikö hän saavuttaisi sitä koskaan. Nämä kehityssasteikot on tarkoitettu vain ohjenuoraksi. Ne on otettu mukaan auttamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sopivan ohjelman laatimisessa.

0-3 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
- Tietoisuus äänistä - Reagoi ääniin hymyilemällä, kääntämällä päätään, pysähtymällä tai säikähtämällä - Reagoi koviin ääniin - Tunnistaa äidin/huoltajan äänen	- Säikähtää yhtäkkisiä ääniä - Reagoi puhujan kasvoihin - Reagoi puheeseen hiljentymällä tai hymyilemällä - Hiljenee kuullessaan tutun ihmisen äänen	- Itkee ilmaistakseen nälkää ja suuttumusta - Alkaa äännellä ilmaistakseen mielihyvää - Ääntelee silloin tällöin reaktiona puheenkaltaisiin ääniin	- Itkee - Alkaa äännellä muuten kuin itkemällä, esim. jokellalla	- Tietoisuus tutuista ihmisistä/tilanteista - Katsoo esineitä/kasvoja nopeasti - Odottaa tiettyjä tapahtumia, esim. syöttöä	- Vaikuttaa kuuntelevan puhujaa - Ottaa lyhyesti katsekontaktia, mutta kolmen kuukauden iässä katsoo säännöllisesti suoraan puhujan kasvoihin, paikantaa puhujan katseellaan ja alkaa katsella suuta eikä koko kasvoja. - Hymyilee/jokeltelee vastaukseksi, etenkin äidille/huoltajalle

4-6 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
• Äänellä alkaa olla merkitys • Kuuntelee tarkemmin • Alkaa liittää merkityksen ääniin, esim. reagoi välillä omaan nimeensä • Reagoi äänen vaihteluun • Alkaa paikantaa äänilähteen tarkasti • Kuuntelee omaa ääntään	• Paikantaa puhujan usein kääntämällä päätä tai katsetta • Reagoi välillä omaan nimeensä • Erottaa vihaisen ja ystävällisen äänensävyyn toisistaan esim. itkemällä reaktion vihaiseen ääneen • Lopettaa yleensä itkemisen reaktion puhujan ääneen	• Ilmaisee tarpeensa ja halunsa ääneen • Reagoi lauluun äännellen • Pärisyttää, jokeltelee, huutaa • Reagoi puheeseen äännellen • Alkaa käyttää monenlaisia ääniä ilmaistakseen tyytyväisyyttä ja epätyytyväisyyttä • Ääntelee yksin tai muiden seurassa	• Nauraa • Pärisyttää • Jokeltelee • Kiljuu • Alkaa vaihtaa äänensä kestoja, korkeutta ja voimakkuutta (prosodiset piirteet) • Käyttää [a]-vokaalia (kuten sanassa 'maa') • Tuottaa konsonanttia ääniä kuten [m] • Leikkii eri äänillä	• Katsoo esineitä ja kurottaa niihin • Alkaa oppia syy-seuraussuhteista esim. leikkimällä helistimellä • Tunnistaa tutut ihmiset • Laittaa esineitä suuhun	• Ylläpitää katsekontaktia • Nauttii laulu- ja loruleikeistä, kuten koro koro kirkkoon, harakka huttua keittää • Ilmaisee itseään suullisesti eri tavoin eri tilanteissa • Imitoi ilmeitä • Aloittaa ääntelyn ja on vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa oma-aloitteisesti • Alkaa ymmärtää äänellistä vuorottelua esim. äänтелеillä vastaukseksi aikuisen puheeseen

7-9 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
• Paikantaa äänilähteen tarkasti • Erottaa äänen keston, korkeuden ja voimakkuuden suprasegmentaaliset piirteet • Jaksaa keskittyä pidempään • Yhdistää sanoihin merkityksen • Erottaa vokaalien ja tavujen sisältöä	• Vaikuttaa tunnistavan perheenjäsenten nimet puheyhteydessä, vaikka nimetty henkilö ei olisi näkyvässä • Reagoi sopivilla käsieleillä ilmauksiin kuten 'ylös', 'korkealla', 'hei hei' jne. • Nauttii musiikista tai laulamista • Näyttää kuuntelevan koko keskustelua muiden välillä • Keskeyttää usein toiminnan, kun hänen nimensä sanotaan • Vaikuttaa tunnistavan muutaman yleisen esineen nimen paikantamalla ne, kun ne nimetään • Lopettaa johdonmu- kaisemmin toimintansa kuullessaan sanan "ei" • Pitää mielenkiintonsa yllä jopa minuutin ajan, kun katselee kuvia tai kirjoja aikuisen kanssa	• Toistaa jokellellessaan KV-tavuja [pa pa] • Alkaa vastaamaan suullisesti, kun häntä kutsutaan nimellä • Leikkii enemmän leik- kejä, esim. hiekkakakun tekoa, kurkistusleikkiä, taputtamista jne. ja puhuu leikkien aikana • Vaikuttaa "laulavan" • Tervehtii tuttua aikuista suullisesti • Huhuilee saadakseen huomion • Käyttää joitain eleitä ja ilmauksia oikeaop- pisesti, esim. pudistaa päätään ilmaistakseen "ei" • Äänтелеe äännekkäästi	• Toistaa jokellellessaan KV-KV-tavuja [pa pa] [ba ba] • Naksuttaa kieltä • Lepertelelee – käyttää vauvakieltä, lauluno- maista ääntä, leikittelee äänen korkeuksilla • Matkii intonaatiokuvioita	• Matkii fyysistä toimintaa • Tunnistaa tuttuja esineitä • Ottaa esineen ensin yhteen käteen ja sitten toiseen • Pitelee yhtä palikkaa ja ottaa toisen • Hymyilee omalle peilikuvalleen • Rakastaa piiloleikkejä • Antaa, osoittaa, näyttää • Irrottaa renkaat tapista	• Alkaa ymmärtää, että vuorovaikutus on molemminpuolinen prosessi • Osoittaa haluavansa olla vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa • On aiempaa aktiivisempi tuttujen ihmisten kanssa • Osoittaa ennakkoavansa aktiviteetteja esimerkiksi laulu- ja loruleikeissä • Nyökkää, vilkuttaa ja taputtaa esimerkiksi laulu- ja loruleikeissä. • Huhuilee saadakseen huomion • Pyytää kurottamalla ja osoittamalla • Nauttii peuhaamisesta • Puheenvuoron ottamisen taito kehittyy • Osallistuu kirjan lukemi- seen katselemalla siinä olevia kuvia

10-12 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
• Yhdistää merkityksen useampiin sanoihin • Tarkkailee omaa ääntään ja muiden ääniä • Paikantaa äänen kauempaa • Erotttaa puhujan äänen muista äänistä	• Vaikuttaa nauttivan uusien sanojen kuuntelemisesta • Kykenee yleisesti kuuntelemaan puhetta ilman, että muut äänet häiritsevät • Luovuttaa lelun tai esineen aikuiselle pyynnöstä silloin tällöin • Noudattaa silloin tällöin yksinkertaisia käskyjä kuten ”laita se pois”. • Reagoi musiikkiin kehon tai käsien liikkeillä kutakuinkin samassa tahdissa • Osoittaa ymmärtävänsä suullisia pyyntöjä asianmukaisilla pään ja kehon eleillä • Osoittaa lisääntyntä huomiokykyä puheeseen pidempien ajanjaksojen aikana	• Höpöttää neljän tai useamman tavun pituisia lyhyitä lausemaisia rakenteita ilman oikeita sanoja • Alkaa höpötellä itseksensä aikuisten intonaatiokuvioita imitoiden leikkiessään yksin • Aloittaa itse loruleikkejä kuten ”piiri pieni pyörä” • Puhuu leluille/esineille pidempijaksoisesti • Vastaa usein lauluihin tai riimeihin äänitelemällä • Imitoi toimintaa yhdessä äänen kanssa • Saattaa puhua ensimmäiset sanansa, kuten ”hei hei”, ”äiti”	• Matkii muiden puhumia sanoja ja tavuja • Käyttää puheessaan suprasegmentaalisia piirteitä (äänen korkeuksia, voimakkuuksia ja kestoja) • Käyttää puheessaan pidempiä toistuvia tavuja	• Vastusteleee, kun lelu viedään pois • Yhdistää esineen tekemiseen, esim. lusikan sekoittamiseen, auton työntämiseen • Reagoi nauruun toistamalla toimintansa • Irrottaa tapin esim. tappitaulusta • Yhdistää identtiset esineet keskenään • Yrittää kasata kahden palikan torniin	• Alkaa ymmärtää kysymykset ja vastaukset, esim. ravistelee päätään todetakseen ”ei” • Vuorovaikutuksen ymmärrys kehittyy • Ymmärtää tervehdyksiä • Puheenvuoron ottamisen taito kehittyy • Äänтелеe vastauksena äidin kutsuun • Osoittaa halun vaihtaa aktiviteettia • Reagoi nauruun toistamalla toimintansa • Alkaa ohjailla muita vetämällä ja työntämällä • Äänтелеe elehtien vastustellakseen • Nauttii laulu- ja loru-leikeistä ja aloittaa niitä

13-15 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
- Tunnistaa enemmän sanoja - Käsittelee yksinkertaisia kieltä - Kuulomuisti yhdestä esineestä lauseen lopussa - Erotttaa tutut lauseet toisistaan - Noudattaa yksinkertaisia tuttuja ohjeita	- Ymmärtää enemmän uusia sanoja joka viikko - Noudattaa yksinkertaisia ohjeita leikkien aikana - Ymmärtää yksinkertaisia kysymyksiä kuten ”missä isä on?” - Tunnistaa ja osaa paikantaa monia esineitä osoittamalla niitä - Ymmärtää enemmän tuttuja lauseita - Alkaa tunnistaa eri kehon osien nimiä, esim. silmät, kädet - Nauttii riimeistä	- Käyttää seitsemää tai useampaa sanaa johdonmukaisesti - Käyttää ääntään ja elehtiä saadakseen haluamansa esineen - Jatkaa ”vauvakielen” käyttöä samalla kun opettelee lausumaan oikeita sanoja - Sisällyttää puheeseensa tauottamisen ja intonaation - Imitoi spontaanisti uusia sanoja - Laulaa	- Matkii vaihtelevia vokaaleja - Lausuu yksittäisiä sanoja suunnilleen oikein - Käyttää suurinta osaa vokaaleista leikkiessään äänellä - Käyttää puolivokaalia [j, v]	- Ylläpitää kiinnostusta haluttuun esineeseen vähintään kahden minuutin ajan - Asettaa ympyrän muotolaudalle - Rakentaa tornin kahdesta palikasta - Alkaa piirtää paksulla väriliidulla paperille - Imitoi enemmän toimintoja, esim. taputtaa nukkea päähän - Esittelee esineiden toiminnallista käyttöä - Ottaa laatikosta kannen irti löytääkseen piilotetun lelun	- Jatkaa katsekontaktin pidempiaikaisen ylläpitämisen kehittämistä - Ottaa puheenvuoroja ilmaiskyvyn kehityessä - Leikkii noutoleikkiä - Ottaa muut mukaan esittelemällä asioita, esim. kenkiä/vaatteita leikin aikana - Alkaa ymmärtää yksinkertaisia kysymyssanoja (esim. mikä, mitä, missä)

16-18 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
• Erottaa useampia lauseita toisistaan • Tunnistaa ja yhdistää enemmän sanoja niihin liittyviin esineihin, esim. lelut, kehonosat, ruoka, vaatteet • Imitoi kuulemiaan sanoja	• Ymmärtää useampia yksinkertaisia kysymyksiä • Alkaa ymmärtää pidempiä lauseita, joissa avainsana on keskellä lausetta • Kehittää sanavarastoa kategorioitain • Tunnistaa enemmän kehonosia • Löytää tutun esineen, joka ei ole näkyvissä • Ymmärtää 50 sanaa tai enemmän • Tunnistaa joitain vaatteita, leluja ja ruokia	• Oma "vauvakieli" katoaa • Sanavarasto karttuu, 10 tai useampi merkityksellistä sanaa • Vähentää elehtimisen määrää – puhuu mieluummin kommunikoidakseen • Imitoi kuulemiaan ääniä • Pyytää lisää	• Yksittäisten sanojen lausuminen jotakuinkin oikein lisääntyy • Suurin osa vokaaleista mukana puheessa	• Imitoi ympyrän piirtämistä • Laittaa 3-6 tappia tappitaluun • Noutaa pyydetyn lelun esteen takaa • Noukkii maasta pieniä esineitä • Kääntää pullon ylösalaisin saadakseen lelun • Osoittaa kirjan kuvituksia ja alkaa kääntää sivuja • Osoittaa ymmärtävänsä esineiden pysyvyyttä	• Pyytää esinettä tai apua aikuiselta elehtimällä ja äänтелеlemällä • Aloittaa suullisen kanssakäymisen • Viihtyy mieluiten tuttujen ihmisten seurassa • On varuillaan tuntemattomien kanssa • Imitoi muita lapsia

19-24 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
- Kahden yksikön kuulomuisti (esim. näyttää kaksi esinettä pyynnöstä) - Erotttaa musiikki-kappaleita - Ymmärtää useita lauseita - Erotttaa kuvailevia lauseita - Noudattaa kaksivaiheisia ohjeita, esim. "hae pallo ja heitä se". - Tunnistaa kategorian mukaan	- Täyttää kaksi pyyntöä yhdellä esineellä - Valitsee kaksi tuttua esinettä - Ymmärtää käsky-lauseita - Osoittaa useaan eri kehonosaan, esim. kynnänpäähän, poskeen - Alkaa ymmärtää persoonapronomineja – minä, minun, sinä - Tunnistaa uusia sanoja päivittäin - Ymmärrys lisääntynyt – tulkitsee yksinkertaisia lauseoppia 24 kuukauden ikään mennessä ymmärtää 250–300 sanaa	- Imitoi silloin tällöin 2–3 sanan pituisia lauseita - Käyttää uusia sanoja säännöllisesti - Kasvattaa ilmaisullista sanavarastoaan ainakin 30 sanaan - Yrittää "tarinoida" – käyttää pidempiä puheenvuoroja saadakseen viestinsä perille - Alkaa käyttää omaa nimeään puhuessaan itsestään - Käyttää persoonapro-nominin genetiiviä – minun - Saattaa kysyä missä-kysymyksiä, esim. "missä auto?" 24 kuukauden ikään mennessä saattaa puhua 2–3 sanan lauseita, joissa substantiiveja, joitain verbejä ja joitain adjektiiveja	- Lausuu sanoja suurin piirtein oikein - Käyttää suprasegmentaalisia piirteitä - Suurin osa vokaaleista ja diftongeista jo käytössä - Konsonantit, jotka äännetään suun takaosassa, [k, g, ng] kehittyvät - Jättää konsonantit usein pois sanan keskeltä ja lopusta	- Imitoi symbolista toimintaa, esim. kotiaskeleita - Käyttää yhtä esinettä symbolina toisesta esineestä - Asettaa kolmion, ympyrän ja nelion muotolautaan - Imitoi pystysuorien viivojen piirtämistä - Pujottaa narun kolmen helmen välistä - Alkaa repiä paperia - Imitoi sisäkkäin kasattavien kuppien järjestämistä - Alkaa kategorisoida esineitä leikin aikana - Käyttää kahta lelua samanaikaisesti - Kasaa palikoita / rakentaa tornin - Saa yksinkertaisen pelin valmiiksi - Aktivoi mekaanisen lelun	- Alkaa kehittää itsevarmuutta ja nauttii muiden ihmisten kanssa olemisesta - Alloittaa esittämisen - Vastaa aikuisten pyyntöihin - Harjoittelee aikuismaista keskustelua tutuista aiheista - Käyttää sanoja vuorovaikuttaukseen - Pyytää tietoa esimerkiksi kysymällä "mikä tämä on?" - Kehittää puheenvuoron ottamisen taitoaan

25-30 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
- Kahden yksikön kuulo-muisti eri kielellisissä konteksteissa - Kuuntelee tuttuja kappaleita nauhoitteelta - Ymmärtää pidempiä lauseita - Kuuntelee kauempaa	- Alkaa ymmärtää monimutkaista kieltä - Ymmärtää monimutkaisempia käskyjä - Ymmärtää käyttö-tarkoituksia, esim. "mistä juodaan?" - Osoittaa kuppia - Alkaa ymmärtää kokoroja, esim. suuri/pieni - Alkaa ymmärtää paikkaa ilmaisevia sanoja, esim. sisällä, päällä, alla - Reseptiivinen sanavarasto karttuu - Alkaa ymmärtää määrän käsitettä, esim. yksi, kaikki - Ymmärtää persoonapronomineja, esim. hän, he, me	- Tuottaa 2-3 sanan lauseita johdonmukaisesti - Käyttää joitain per-soonapronomineja, esim. minä, sinä - Pyytää apua kahdella tai useammalla sanalla, esim. "pese kädet" - Alkaa nimitä päävärejä - Viittaa itseensä - Toistaa kaksi numeroa laskiessaan - Vastaa kysymyksiin kuten "mikä tuo on?", "mitä ... tekee?", "kuka?" - Lausuu lastenloruja ja lempilaulujaan - Ymmärtää ja vastaa kysymyksen "voitko sinä". Käyttää kielto-muotoa, esim. älä, ei	- Rakastaa prosodiaa (äänen korkeuksilla ja painotuksilla) leikkittelyä - Alkaa painottaa sanoja oikein - Toistaa sanoja ja lauseita - Käyttää konsonantteja myös sanan lopussa - Lyhentää sanoja/lauseita – keskellä olevat konsonantit jäävät usein pois - Taipumus lausua sanoja ylikorostetusti - Lausuu saman sanan eri tavalla jatkuvasti - Kuiskaa	- Jatkaa symbolisia leikkejä, esim. puhuu puhelimeen - Suorittaa tekoja, esim. taputtaa ja heittää ylävitokset - Käyttää leluja asianmu-kaisesti - Tekee leikkiin liittyviä asioita - Kääntää sivun kerrallaan kirjasta - Imitoi pysty- ja vaaka-suoran viivan sekä ympyrän piirtämistä - Täsmää samanlaisen kuvan kuvaan ja muodon muotoon - Laittaa kaksi osaa kokonaisuudesta yhteen - Ymmärtää lukumäärän käsitteet yksi ja kaksi	- Nauttii puhumisesta ja esim. esittää puhuvansa puhelimesta - Suorittaa tekoja, esim. "heitä ylävitonen!" - Alkaa leikkiä muiden lasten kanssa samanaikaisesti - Puhuu enemmän leikkiessään - Jakaa lelunsa muiden kanssa - Pyytää apua kahdella tai useammalla sanalla - Puhuu pidempiä lauseita

31-36 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
- Kuulomuistin kehitys jatkuu – 3 yksikön kuulomuisti eri kielellisissä konteksteissa - Laittaa 2 esinettä tms. järjestykseen - Kuuntelee tarinoita nauhoitteelta - Seuraa 2–3 osaisia ohjeita	- Ymmärtää suuren osan tavallisista verbeistä - Ymmärtää monimutkaisempaa kieltä ja komentoja ja reagoi niihin - Noudattaa 2-3-osaisia ohjeita - Ymmärtää monta paikkaa ilmaisevaa sanaa, esim. sisällä, päällä, alla - Käsitteiden hahmottamiskyky paranee - Tunnistaa tietyn esineen eri osia - Ymmärtää ajan käsitteen, esim. tänään, eilen, huomenna - Ymmärtää, jos jokin asia puuttuu tai ei kuulu joukkoon	- Ymmärtää sukupuoleen liittyviä termejä (tyttö, poika, mies, nainen) - Puhuu siitä, mitä on piirtänyt - Pyytäessä kertoo sekä etu- että sukunimensä - Kertoo viimeaikaisista kokemuksistaan - Keskusteleee yksinkertaisilla 3–4 sanan lauseilla - Alkaa käyttää monimutkaisempaa kieltä - Käyttää kysymyssanoja, esim. kuka, mitä, missä, miksi - Käyttää pronomineja kuten hän, he, me, sinä, minä - Käyttää joitain monikkomuotoja - Käyttää possessiiveja (omistuksen ilmaisu) - Käyttää enemmän kieltomuotoja, esim. ei, ei mitään, ei kukaan - Alkaa käyttää sanoja ”ja”/”koska” - Nimeää ainakin kolme eri väriä	- Korvaa joitain äänteitä, esimerkiksi [t]-äänne [s]:n sijasta, [l]-äänne [r]:n sijasta - Keskikonsonantit yhä epäjohdonmukaisia - Konsonantit sanan lopussa osana puhetta yhä useammin - Vokaalit ja diftongit vakiintuvat - Jättää joitain painottamattomia osia puheesta pois - Lausuminen muuttuu oikeaoppisemmaksi - Kuiskaa usein	- Jakaa lelujaan ja ottaa puheenvuoroja asianmukaisemmin - Kehittyy muiden lasten kanssa samanaikaisesti leikkimisessä - Alkaa kiinnostua kirjoittamisesta ja piirtämisestä - Aloittaa mielikuvitusleikit - Yhdistää kuusi värikorttia - Lajittelee ja kategorisoi, esim. palikat ja tapit - Nimeää esineen, kun osa siitä näytetään kuvassa - Lisää piirustukseen kaksi puuttuvaa kehonosaa - Osoittaa kiinnostusta siihen, miten ja miksi asiat toimivat - Saa liitettyä yhteen 2–3 palapelin palaa - Matkii ristin piirtämistä	- Vuorottelee ja jakaa - Lausuu riimejä - Esittää lauluja tai loruja - muuttaa joskus loppuosia - Osallistuu mielikuvitusleikkeihin - Alkaa kysyä lupaa muilta - Ilmaisee tunteitaan - Aloittaa keskustelun - Kysyy kysymyksiä monista eri syistä, esim. hankiäkseen tietoa tai pyytääkseen jotain

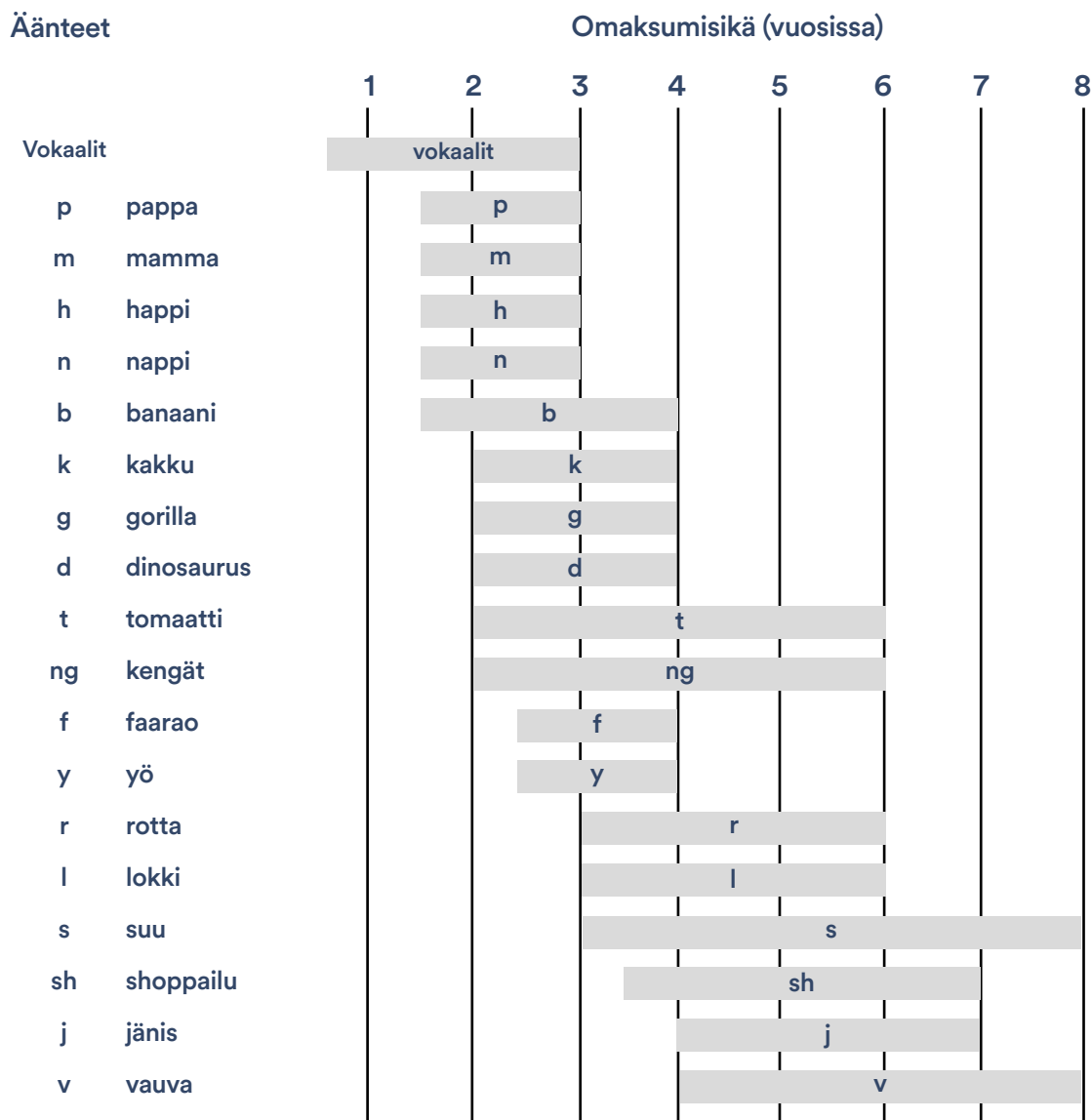
37-42 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
- Kuulomuisti kasvaa 5 esineeseen - Laittaa ainakin 3 esinettä tms. järjestykseen - Kertoo lyhyen tarinan uudelleen - Noudattaa 3 osaisia ohjeita - Käsittelee monimutkaisia lauserakenteita - Seuraa 6 sanan lausetta	- Pystyy kuuntelemaan 10–15 minuutin pituisen tarinan - Ymmärtää monimutkais-ta kieltä enenevässä määrin - Ymmärtää hankalampia käsitteitä kuten laatua, rakennetta tai määrää - Ymmärtää päivän ja yön käsitteet, erottaa päivä- ja yötoimet toisistaan - Noudattaa ohjeita, jotka käyttävät käsitteitä tyhjä/täysi tai sama/erilainen - Ymmärtää paikan ilmauksia, esim. jonkin vieressä - Alkaa ymmärtää komparatiiveja, esim. "olen pidempi kuin sinä." - Ymmärtää n. 900 sanaa	- Ylläpitää keskustelua käyttäen useita korrek-teja kieliooppirakenteita (monikkoja, poses-siiveja, pronomineja, paikkasanoja, adjek-tiiveja) - Kysyy "milloin" ja "kuinka monta" - Käyttää ilmauksia 'että' ja 'koska' - Välittää viestin - Kuuailee, mihin esineitä voidaan käyttää - Alkaa vastata "mitä jos?"-kysymyksiin - Vastaa kysymykseen "mikä puuttuu?" - Tunnistaa, mikä ei kuulu joukkoon ja osaa perustella miksi - Pyrkii vastaamaan ongelmanratkaisuky-symyksiin kuten "mitä jos?" - Käyttää n. 500 sanaa ymmärrettävästi	- Korvaa joitain äänteitä vielä toisilla, esim. [r]-äänteen [l]-äänteellä - Sanojen lausuminen tasaisempaa yhdestä lausumisesta toiseen	- Aloittaa kahdenkeskisen vuorovaikutuksen - Noudattaa ohjeita, jotka käyttävät käsitteitä tyhjä/täysi tai sama/erilainen - Hankalampien käsit-teiden, kuten laadun, rakenteen tai määrän, ymmärrys kehittyy - Vertailee esineitä - Aloittaa yksinkertaisen ongelmanratkaisun - Mielikuvitus kehittyy	- Vuorottelee - Leikkii muiden lasten kanssa sujuvammin - Osoittaa ymmärtävänsä muiden tunteita ja tarpeita - Vuorovaikuttaa yksinkertaisen keskustelun kautta - Aloittaa keskustelun - Nauttii roolileikeistä

43-48 kuukautta

Kuuntelu	Reseptiivinen kieli	Ekspressiivinen kieli	Puhe	Kognitio	Sosiaalinen kanssakäyminen (pragmatiikka)
- Ymmärtää monimutkaisempia lauserakenteita, esim. ”osaatko kertoa, millä eläimellä on höyhenet ja keltainen töyhtö ja se asuu puussa?” - Noudattaa ohjeita, jotka sisältävät hankalampia käsitteitä, esim. ”laita paksu sininen kuutio tyhjän kannun taakse.” - Kertoo uudelleen pidempää tarinoita yksityiskohtaisesti – vähintään viidellä eri lauseella - Seuraa 8 sanan lausetta	- Ymmärtää yksikön ja monikon - Ymmärtää eron menneen, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä - Täydentää lauseisiin viimeisen sanan - Tunnistaa asetelmasta puuttuvat esineet - Ymmärtää, aamun, päivän, iltapäivän, illan ja yön käsitteet - Vertailee asioiden ominaisuuksia kuten nopeuksia/painoja - Ymmärtää 1500–2000 sanaa	- Käyttää sanoja ’hänen’/’heidän’ - Monikkomuotojen käyttö johdonmukaisesti - Puhuu kuvista ja satukirjoista - Leikkii kehittyneempiä mielikuvitusleikkejä - Käyttää kielto- ja joitain modaalisia ilmauksia, esim. ei pitäisi/ ei tulisi/ ei voi - Vertailee - Päättelee - Oppii puhekielisiä ilmauksia - Kysyy kysymyksiä kuten ”kuinka paljon?” ja ”miten?” - Käyttää 800–1500 sanaa - Käyttää monimutkaisempia lauserakenteita - Spontaanit lausahdukset ovat useimmiten kieliopillisesti korrekkeja	- Äänteiden puuttumiset ja korvautumiset toisilla äänteillä vähenevät puheessa - Suurin osa konsonanteista vakiintunut - Puheen nopeus ja rytmi normaalia - Puhuu sopivalla äänenvoimakkuudella - Puhuu sopivalla intonaatiolla - Tähän liittyvä taulukko on Puheäänteet-osiossa sivulla 43.	- Piirtää yksinkertaisia esineitä - Ymmärtää ajan käsitteen, esim. tänään/ huomenna/eilen, aamu/ iltapäivä/yö - Laskee sormien ja varpaiden määrän - Yhdistää esineen ammattiin, esim. kuumemittarin lääkäriin - Mielikuvitus jatkaa kehittymistään - Keskittymiskyky paranee - Kopioi yksinkertaisia piirroksia - Yhdistää kuvia - Päättelee	- Itsevarmuus ja itsetunto kasvavat - Pyytää asioita muilta, esim. kaupan myyjältä - Käyttää intonaatiota sopivalla tavalla - Aloittaa keskustelun - Sopeutuu aiheenvaihdoksiin - Käyttää kielitaitoaan eri vuorovaikutustarkoituksiin, esim. hankkimaan tietoa, antamaan tietoa, ilmaistakseen tarpeita ja tunteita, neuvotellakseen

Äänteiden esiintyvyys lasten puheessa eri ikävaiheissa*

Lähde: Estabrooks, W. (1998) Cochlear Implant for Kids, © 1998 Warren Estabrooks and The Alexander Graham Bell Association of the Deaf. Inc. Reprinted by Permission.

* Konsonanttien tuottamisen tavanomaiset keskimääräiset yläikärajat englanninkielisen kirjallisuuden mukaan

Konsonanttien esiintyminen alle 2-vuotiaiden suomenkielisten lasten puheessa

		K1 (max 10)	K2/K3 (max 13)
1;6	50 %	ptk m	ptk mn l

1;6 = 1 vuotta 6 kuukautta

K1 = sananalkuinen konsonantti, K2/K3 = sanansisäinen konsonantti

50 % = 50 %:ia ikäryhmän lapsista tuotti kyseiset äänteet

Lähde : Kunnari, S. (2003). Consonant inventories: A longitudinal study of Finnish-speaking children. Journal of Multilingual Communication Disorders, 1(2), 124–131. <https://doi.org/10.1080/1476967031000090944>

Konsonanttien ja vokaalien esiintyvyys 2-vuotiaiden suomenkielisten lasten puheessa

		K1 (max 10)	K2/K3 (max 13)	V (max 8)
2;0 – 2;5	90 %	ptk	ptk n	u a e i ä
	75 %	ptk n h	ptk mn l	u a o e i ä
	50 %	ptk mn sh l v	ptdk mnj sh l vj	u a o e i ä ö
2;6 – 2;11	90 %	ptk m v	ptk mn	u a o e i ä
	75 %	ptk mn sh l v	ptdk mnj sh l vj	u a o e i ä ö
	50 %	ptk mn sh l vj	ptdk mnj sh l vj	u a o e i ä ö y

2;0 - 2;5 = 2 vuotta (v) 0 kuukautta (kk) - 2 v 5 kk; 2;6 - 2;11 = 2 v 6 kk - 2v 11 kk

K1 = sananalkuinen konsonantti, K2/K3 = sanansisäinen konsonantti, V = vokaali

90 % = 90 %:ia ikäryhmän lapsista on tuottanut kyseiset äänteet

75 % = 75 %:ia ikäryhmän lapsista on tuottanut kyseiset äänteet

50 % = 50 %:ia ikäryhmän lapsista on tuottanut kyseiset äänteet

Lähde: Kunnari, S., Savinainen-Makkonen, T. & Saaristo-Helin, K. (2012). Fonologiatesti. Lasten äänteellisen kehityksen arviointimenetelmä. Niilo Mäki Instituutti.

Konsonanttien ja vokaalien esiintyvyys 3–6-vuotiaiden suomenkielisten lasten puheessa

		K1 (max 10)	K2/K3 (max 13)	V (max 8)
3 v	90 %	ptk mn sh l vj	ptk mnptdk mnŋ sh lr vj sh l vj	u a o e i ä ö y
	75 %	ptk mn sh l vj	ptk mnŋ sh l vj	u a o e i ä ö y
	50 %	ptk mn sh l vj	ptdk mnŋ sh l vj	u a o e i ä ö y
4 v	90 %	ptk mn sh l vj	ptdk mnŋ sh l vj	u a o e i ä ö y
	75 %	ptk mn sh l vj	ptdk mnŋ sh l vj	u a o e i ä ö y
	50 %	ptdk mn sh lr vj	ptdk mnŋ sh lr vj	u a o e i ä ö y
5 v	90 %	ptk mn sh l vj	ptdk mnŋ sh lr vj	u a o e i ä ö y
	75 %	ptdk mn sh lr vj	ptdk mnŋ sh lr vj	u a o e i ä ö y
	50 %	ptdk mn sh lr vj	ptdk mnŋ sh lr vj	u a o e i ä ö y
6 v	90 %	ptdk mn sh lr vj	ptdk mnŋ sh lr vj	u a o e i ä ö y
	75 %	ptdk mn sh lr vj	ptdk mnŋ sh lr vj	u a o e i ä ö y
	50 %	ptdk mn sh lr vj	ptdk mnŋ sh lr vj	u a o e i ä ö y

K1 = sananalkuinen konsonantti, K2/K3 = sanansisäinen konsonantti, V = vokaali

90 % = 90 %:ia ikäryhmän lapsista on tuottanut kyseiset äänteet

75 % = 75 %:ia ikäryhmän lapsista on tuottanut kyseiset äänteet

50 % = 50 %:ia ikäryhmän lapsista on tuottanut kyseiset äänteet

Lähde: Kunnari, S., Savinainen-Makkonen, T. & Saaristo-Helin, K. (2012). Fonologiatesti. Lasten äänteellisen kehityksen arviointimenetelmä. Niilo Mäki Instituutti.

Kuulonkuntoutus – käytänteitä

Kuuntelemisen kehityksen vaiheet

Lapsen kuuntelutaitojen kehityksen vaiheet ovat kuvattu alla:

Tietoisuus äänistä

Tietoisuus äänistä - äänten havaitseminen - on kuuntelemaan opettelu ensimmäinen askel. Vauvasi alkaa havaita ääniä ympärillään. Hän saattaa reagoida ääneesi tai ympäristöstä kuuluviin koviin ääniin. Sinun on tärkeää seurata vauvasi reaktioita (kuten hymyä tai silmien liikettä), jotta saat selville, alkaako hän tiedostaa ja havaita ääniä. Tämä taito on kuuntelemisen kehityksen perusta.

Merkityksen yhdistäminen ääneen

Tässä vaiheessa lapsesi alkaa yhdistää äänen ja siihen liittyvän esineen toisiinsa ja/tai alkaa tunnistaa tuttuja lauseita. Äänistä on nyt tulossa merkityksellisiä.

Esittele lapsellesi helpoiten kuultavia ääniä esim. /a a a / kun vauva näkee auton. On tärkeää tarkkailla vauvan reaktiota, jotta näet, pystyykö hän tunnistamaan, mitä hän kuulee. Voit esimerkiksi toistaa 'mommommmo', jos vauvassasi on pinnasängyssä tai vieressään lelumopo, ja korostaa m-kirjainta (esimerkiksi sanomalla sen voimakkaasti ja normaalia pidempänä) aina, kun kävelet vauvasi ohi. Monen toiston jälkeen vauvasi saattaa osata katsoa lelumopoa kohti kuullessaan korostamasi m:n tai mo-tavun.

Tämä tarkoittaa, että hän on alkanut yhdistää merkityksiä ääniin.

Matkiminen

Tässä vaiheessa lapsesi matkii hänelle mallinnettua kieltä. Hän jatkaa matkimista myös sen jälkeen, kun hän on alkanut tuottamaan sanoja ja lauseita spontaanisti.

Kuullun ymmärtäminen

Kuullun ymmärtäminen on taito käsitellä ja muistaa kuultua kieltä. Se edellyttää sekä pitkä- että lyhytkestoista muistia ja monimutkaisempia kuuntelutaitoja, kuten sarjallista kuulomuistia ja kuulohavaintojen yhdistämistä. Kuullun ymmärtämisen taitoa on kehitettävä, jos lapsesi tavoite on kommunikoida tehokkaasti puhutun kielen avulla.

Kehittyneet kuuntelutaidot

Kun lapsesi taito ymmärtää kieltä kuulonvaraisesti kehittyy ja hän pystyy kuuntelemaan ja ymmärtämään puhetta ilman vastausvaihtoehtojen rajaamista, vaikeampia kuuntelutehtäviä voidaan sisällyttää ohjelmaan. Näihin sisältyy kuuntelu kauempaa, kuuntelu taustamelussa, nauhoitetun äänen kuuntelu taustamelun kanssa tai ilman taustamelua ja puhelinkeskustelun käyminen.

Kuuntelutaitojen kehitystasot

Lapsen kuuntelutaitojen kehitystasojen kartoittaminen yhdessä ammattilaisten kanssa voi olla hyödyksi. Taulukoita voidaan pitää monipuolisina listoina kuuntelutaitojen kehittymisestä ”kouluikään” saakka.”

Vaihe I			Tietoisuus äänistä
✓	+	–	
			Reagoi voimakkaisiin ja selkeisiin mataliin ääniin, kuten seinäkellon lyönteihin, rumpuun tai äänileluun metrin etäisyydeltä korvan tasolla.
			Reagoi rytmikkääseen musiikkiin, esim. reippaaseen marssiin.
			Reagoi sisätiloissa kuuluviin ympäristön ääniin, kun huomio on kohdistettu äänilähteeseen (tehosekoitin, pölynimuri, televisio jne.)
			Reagoi ulkona kuuluviin ympäristön ääniin, kun huomio on kohdistettu äänilähteeseen (auto, lentokone, hälytysajoneuvo, linnunlaulu jne.).
			Ilmaisee kuulleen jotain osoittamalla korvaansa, nyökyttämällä, äännelemällä tai hymyilemällä.
			Ilmaisee havainneensa musiikkia, puhetta tai muita merkityksellisiä ääniä ulkona/sisällä ilman, että lasta on ohjattu kiinnittämään huomiota ääneen.
			Huomaa kuulokojeiden vinkumisen korvakappaleiden ollessa huonosti.
			Ilmaisee tavalla tai toisella, etteivät kuulokojeet tai sisäkorvaistutteet toimi.

Vaihe II			Äänet ovat merkityksellisiä
✓	+	–	
			Reagoi:
			Musiikkiin esim. tanssimalla, laulamalla tai taputtamalla.
			Joihinkin puheilmaisuihin, joihin liittyy ele (esim. shh, hei hei, ei, tule).
			Omaan nimeen.
			Yhdistää:
			Tietyn äänen oikeaan kohteeseen ympäristössä (esim. auton hurina -> äidin auto).
			Tietyn äänen johonkin tapahtumaan (esim. auton hurina -> ahaa, äiti tuli kotiin, on siis ruoka-aika).

Vaihe III			Varhaiset kuuntelutaidot ja matkiminen
✓	+	-	
			Matkii ikätasolleen sopivia karkeamotorisia liikkeitä (hiekkakakun taputtelu, kukkuu-leikki, seuraa johtajaa, kapteeni käskee jne.).
			Reagoi musiikkiin esim. taputtamalla, tanssimalla tai laulamalla.
			Äänтелеe enemmän kuulokojeiden tai sisäkorvaistutteiden ollessa päällä.
			Matkii naurua, itkua, yskimistä tai huutamista.
			Matkii äidin hoivapuheen äänenkorkeuden ja rytmin vaihteluita.
			Kuulostelee kuulokojeilla tai sisäkorvaistutteilla omaa ääntään sanomalla jotakin, kun laitteet laitetaan päälle.
			Käyttää vokaaleita omassa jokeltelussaan.
			Matkii äidin hoivapuhetta tai laulua, kokeillen uusia äänenkorkeuden vaihteluita ja rytmejä.
			Tavoittelee jokeltelussa harjoittelemallaan konsonantilla alkavia sanoja/lyhyitä ilmauksia (esim. /m/ -> mää mää, mamma, maito, minulle maitoa yms.).
			Jokeltelee/matkii kuuloiän mukaisia uusia puheäänteitä.
			Osallistuu äänellään vuorotteluleikkeihin käyttäen erilaisia intonaatiovaihteluita ja vokaaleita (esim. huhuilee piiloleikissä).
			Tavoittelee/jäljittelee:
			Lyhyen lauseen rytmiä.
			Lyhyen lauseen rytmiä ja intonaatiota.
			Lyhyen lauseen rytmiä, intonaatiota, painotuksia ja ääntämistä.
			Kuiskaamista.

Vaihe IV			Erottelu
✓	+	-	
			Reagoi seuraaviin kuuluviin ääniin ensin sisällä ja sitten ulkona. Huomaa myös äänen puuttumisen:
			Erilaisiin äänileluihin tai soittimiin.
			Musiikkiin.
			Kodin ääniin.
			Ympäristön ääniin ulkona.
			Puheääneen.
			Erottelee:
			Äänilelujen, soittimien, musiikin, kodin ja ulkoympäristön kovat ja hiljaiset äänet.
			Äänilelujen, soittimien, musiikin, kodin ja ulkoympäristön korkeat ja matalat äänet.
			Nopeat ja hitaat äänet.

Vaihe IV			Erottelu (jatkuu)
✓	+	–	
			Erottelee:
			Jatkuvan ja äkkinäisen äänen.
			Vihaisen ja iloisen äänen, joihin reagoi asianmukaisesti
			Isän ja äidin äänet / tutun lähiaikuisen äänen
			Miehen, naisen ja lapsen äänen
			Kaksi kovaa ääntä; myöhemmin, 3 kovaa ääntä (rumpu, kellonsoitto, vihellyspilli)
			Matkii vokaaleja
			Matkii rekkoihin, autoihin, paloautoihin, lentokoneisiin, veneisiin, moottoripyöriin ym. liittyviä konsonantti- ja vokaaliäänteitä, esim. mmm, (p)ii-(p)aa, ii-uu
			Tunnistaa oman nimensä ja erottaa sen toisesta erilaisesta perheenjäsenen nimestä tavujen lukumäärän sekä vokaali- ja konsonanttierojen perusteella. Esim. Kai vs. Matilda, Lotta vs. Matti
			Tunnistaa itselleen tärkeän äänen muun hiljaisen taustamelun läpi.
			Jäljittelee muutamaa tuttua käskyä eleen tukemana ("nukkumaan", "älä koske siihen").
			Erottaa tutut sanat tavun pituuden perusteella, 1-3 tavua, esim: ei, heippa, nukkumaan (1 tavu vs. 3 tavua, 1 tavuvs. 2vs. 3 tavua).
			Tutut sanat vokaali- ja konsonanttierojen perusteella (hattu, kenkä, takki), joissa on sama määrä tavuja.
			Matkii 2–3 sanan sarjaa. Jäljittelee 2-3 sanan lauseen: Esim. Mennään ulos, ei saa ottaa
			Matkii lauseita rytmirakenteen ja tunnettujen sanojen perusteella ("liukumäkeen", "autossa", "kauppaan"). Jäljittelee lauseita, esim. Mennään kauppaan, mennään autolla, kengät jalkaan
			Jäljittelee erilaisia tuttuja lyhyitä lausekokonaisuuksia (huudahdus, esim: o-ou, moi!, ilmaisu "hyvää yötä" tai kysymys "missä on?" äänen vaihtelun ja rytmikuvioiden perusteella).
			Erottaa sanat, joissa on eri vokaaleja mutta sama alku- tai loppukonsonantti (pää, puu, pallo), välillä.
			Matkii 3-4 sanan lauseen.
			Erottaa toisistaan samankaltaiset lauseet (iso sininen rekka, pieni musta auto).
			Erottelee samalta kuulostavat sanat (kuten hiili, siili, tiili).
			Erottaa tärkeät mutta pienet merkityserot sanoissa (tai/vai/kai).
			Erottelee sanat kun konsonantin ääntötapa on eri, esim: sää, tää, mää.
			Erottelee tavut, joiden konsonanttien ääntötapa on sama ja artikulaatiopaikka on eri (esim. pa, ta, ka).
			Muistaa 7–10 sanan lauseita ja lausuu niitä suurin piirtein oikein.

Vaihe V			Suuntakuulon kehittyminen
✓	+	-	
			Paikantaa äänen korvan tasolta 1 metrin etäisyydeltä edestä ja molemmilta sivuilta, mutta ei takaa.
			Paikantaa korvan tasolla esitetyn äänen 1 metrin säteellä takanaan.
			Ymmärtää ja tunnistaa selkeästi kuuluvia ympäristön ääniä, musiikin tai puhetta ensin 2 metrin, sitten 3 metrin, sitten 4 metrin etäisyydeltä ja lopulta saman huoneen sisällä joka suunnasta.
			Ymmärtää ääniä, jotka tulevat tietyistä paikasta (sijainnista) tai suunnasta toisesta huoneesta.
			Ymmärtää äänet, joilla on tietty sijainti tai suunta ulkona.

Vaihe VI			Etäisyys- ja suuntakuulo - kuuntelu eri suunnista
✓	+	-	
			On tietoinen joka suunnasta tulevista äänistä 1 metrin, 2 metrin ja 3 metrin etäisyydeltä.
			Erotaa äänet kaikista suunnista kun ääni loittonee 1 metrin välein.
			Erotaa äänen (muut) piirteet (korkea tai matala, kovaääninen tai hiljainen, nopea tai hidas jne.) kaikkiin suuntiin kasvavin 1 metrin välein.
			Reagoi omaan nimeen pidemmältä matkalta kaikista suunnista.
			Reagoi muutamiin lyhyisiin, tuttuihin käskyihin, jotka annetaan (kasvavilta etäisyyksiltä kaikkiin suuntiin) pidemmältä matkalta ja eri suunnista äänen rytmisen rakenteen ja vaihtelun perusteella.
			Erottelee tuttuja, tavupituudeltaan vaihtelevia sanoja eri etäisyyksiltä/yhä kauempaa.
			Erottelee vokaaleiden ja konsonanttien perusteella tuttuja sanoja (hattu, takki, kenkä) kaikista suunnista eri etäisyyksiltä.

Vaihe VII			Kuunteleminen taustahälyssä
✓	+	-	
			Tunnistaa taustahälyssä seuraavat asiat mistä tahansa suunnasta kuultuna:
			Oma nimi.
			Tutut sanat (rajattu joukko → avoin joukko).
			Lyhyet, tutut, kuvailevat fraasit.
			Lyhyet, tutut, kuvailevat lauseet.
			Noudattaa tuttuja yksiosaisia ohjeita.
			Noudattaa monimutkaisempia kaksi- tai kolmeosaisia ohjeita taustahälyssä (Mene keittiöön ja tuo minulle paperi).

Vaihe VIII			Kuulonvarainen muisti ja sarjallinen kuulomuisti
✓	+	–	
			Lyhytkestoinen muisti:
			Tavoittelee 2-3-sanan lauseita toistamalla (muut tietävät mitä lapsi tavoittelee)
			Valitsee ohjeen mukaan oikean kuvan kahden kuvan joukosta. Kuvien määrää kasvatetaan kolmeen, neljään jne. (esim. missä on koira?).
			Valitsee oikein 2 nimettyä kuvaa tai esinettä, mutta ei välttämättä järjestyksessä.
			Valitsee oikein 2 nimettyä kuvaa tai esinettä oikeassa järjestyksessä.
			Kertoo, mikä kolmesta kuvasta/ esineestä puuttuu.
			Valitsee 3 kuvaa/esinettä oikeassa järjestyksessä 5 tai 6 kuvan/esineen joukosta.
			Toistaa 4 sanan lauseita.
			Toistaa/sanoo numeroita, mutta ei välttämättä oikeassa järjestyksessä (1, 4, 3, 2,).
			Matkii merkityksettömiä tavuja.
			Valitsee oikein 4 tai 5 nimettyä kuvaa 8 tai 9 kuvan joukosta.
			Tavoittelee/toistaa 6 tai 7 sanaista lausetta suunnilleen oikein:
			jakamalla sen kahteen lauseeseen ja toistaen mallin mukaan kummatkin.
			tavoittelemalla koko lausetta kerrallaan.
			Pitkäkestoinen muisti:
			tietää oman etunimensä, seuraavaksi myös sukunimensä.
			tietää muiden perheenjäsenten nimet, myös lemmikkien.
			Käyttää 2- tai 3-sanan ilmauksia oma-aloitteisesti.

Vaihe VIII			Kuulonvarainen muisti ja sarjallinen kuulomuisti (jatkuu)
✓	+	–	
			Osaa nimetä seuraavat tärkeät henkilöt, paikat ja asiat:
			Perheenjäsenet.
			Kehonosat.
			Vaatteet.
			Ruoat.
			Lelut.
			Muut kodin esineet/asiat.
			Kodin huoneet.
			Kodin tavalliset huonekalut.
			Tunnetilat (iloinen, surullinen, väsynyt, nälkäinen, pidän siitä, en pidä siitä, rakastan sitä jne.).
			Tutut kuvailevat fraasit (Kuinka kaunis!, Yök, ällöttävä!, Onpa kiva!).
			Tuttujen verbien preesensmuodot (nukkuu, syö, leikkii, työskentelee jne.).
			Tuottaa spontaanisti kaksisanaisia lauseita.
			Tietää ja käyttää tuttuja ja toistuvia sanoja/ilmauksia lempiloruistaan tai -tarinoistaan.
			Luettelee numeroita 1, 2, 3.. jatkaen vähitellen pidemmälle.
			Tuottaa 3- tai 4-sanaisia taivuttamattomia fraaseja tai lauseita.
			Laulaa aakkoslaulun, jos sitä on laulettu hänelle
			Laulaa paljon onnea vaan.
			Laulaa joululauluja tai lausuu loruja/runoja.
			Tuottaa 3, 4 tai 5 sanan lauseen (ei välttämättä kieliopillisesti oikein muodostettu).
			Kertoo ikänsä, osoitteensa ja/tai puhelinnumeronsa.
			Tietää äitinsä, isänsä ja sisarustensa nimet, sisarustensa iät ja vanhempiensa ammatit.
			Puhuu menneistä tapahtumista melko tarkasti ja oikeassa järjestyksessä.

Kiitokset

Lähde: Estabrooks, W. (1998) Cochlear Implant for Kids, © 1998 Warren Estabrooks and The Alexander Graham Bell Association of the Deaf. Inc. Reprinted by Permission.

Vauvat joteltelevat

Vanhemmat ja ammattilaiset tekevät yhteistyötä ja jakavat keskenään tietoa vauvan edistymisestä. Vanhemmat ovat vauvansa kanssa suurimman osan ajasta, kun vauva on aivan pieni, joten he tarjoavat luonnostaan vauvalle tärkeimmän kielellisen kuulosyötteen puheen muodossa. Lapsen kuuleman puheen sisältö ja laatu on ratkaisevan tärkeää. Tässä luvussa keskitytään vanhemman ja vauvan väliseen vuorovaikutukseen.

Matka alkaa

Matka alkaa diagnoosista ja asianmukaisten kuulokojeiden sovittamisesta. Kuulonaleneman asteesta riippuen vauvallesi voidaan asentaa sisäkorvaistute. Periaatteet ja strategiat ovat samat riippumatta siitä, onko vauvallasi kuulokoje tai sisäkorvaistute. Vauvasi on alusta alkaen pidettävä kuulokojettaan ja/tai sisäkorvaistutettaan koko hereillä olonsa ajan, jotta hän saa mahdollisimman paljon äänistimulaatiota.

Aika, jolloin lapsesi oppii kurrottamaan ja ottamaan kuulokojeet ja/tai puheprosessorit pois, voi olla perheellenne haastavaa. Jos kuitenkin johdonmukaisesti laitat apuvälineet heti takaisin vauvasi korvaan, hän oppii, että hänen on hyödyllistä pitää niitä. Anna vauvallesi lelu tai ruokaa kiinnittääksesi hänen huomionsa muualle, kun laitat hänelle kuuloapuvälineet paikoilleen. Toinen strategia on, että ohjaat vauvasi mielenkiinnon muihin mielenkiintoisiin aktiviteetteihin ja puhut hänelle leikkien aikana.

Kun vauvasi kiinnostuu ympäristöstään, hän keskittyy leluihinsa ja todennäköisyys kuulokojeiden pois ottamiseen pienenee. Oppiessaan kuuntelemaan hän ei myöskään halua enää ottaa niitä pois, koska hän ymmärtää niiden olevan hänen yhteytensä äänien maailmaan.

Jos vauvasi jatkaa kojeiden pois ottamista, tarkista, että hänen korvansa ovat puhtaat vaikusta eivätkä ne ole tulehtuneet ja ota

yhteys audioniin varmistaaksesi, että lapselasi on oikeanlainen kuulolaite ja se on säädetty asianmukaisesti.

Vanhemman ja vauvan välinen side

Kuulonalenemadiagnoosin ei tulisi häiritä luontaista yhteyttä sinun ja vauvasi välillä. Vanhemmat tavallisesti hakevat vauvan katsekontaktia ja tekevät aloitteita vuorotteluun sekä käyttävät hoivakieltä puhuessaan vauvalle. Teidän on hyödyllistä jatkaa kaikkia näitä tapoja hyvän vuorovakutussuhteen luomiseksi. Kuuntelemisen opettelu voi alkaa, kun kuuloapuvälineet ovat paikoillaan. Se on hyvä hetki pitää vauvaasi lähelläsi ja puhua normaalilla äänellä lähellä kuulokojeen tai sisäkorvaistutteen mikrofonia.

Hoivapuhe eli hoivakieli korostaa äänenkorkeuden, keston ja voimakkuuden eli suprasegmentaalisia vivahteita, jolloin puheäänteet tulevat paremmin kuuluviin. Vauvasi vastaa katsomalla kasvojas. Tämä on tärkeä vaihe vuorovaikutusyhteyden muodostamisessa. Puhu vauvallesi hänen lähiympäristössään olevista asioista ja kiinnitä hänen huomionsa ympäröiviin ääniin. Hän saattaa vastata sinulle varhaisilla ääntelyillä kuten kujertaen tai käyttäen kurluttavaa kurkkuaäntä.

Kotona sinulla on paljon mahdollisuuksia käyttää strategioita kuten lapsen kuuloapuvälineiden mikrofoniin lähellä puhumista, katsekontaktin luomista ja hoivapuhetta. Esimerkiksi vaipanvaihto on ihanteellinen aika tälle, koska teet sitä usein vauvan kanssa.

Kerro, mitä tapahtuu. Anna puhemallia käyttäen oikeita ilmauksia, lauseita ja esineiden sekä kehonosien varsinaisia nimiä.

Vauvat rakastavat laulamisen kuuntelemista ja he nauravat ja ääntelevät sekä jokeltelevat, varsinkin kun laulamiseen liittyy jokin toiminta. Laulut ja riimit ovat täydellinen tapa kannustaa vuorovaikutukseen ja vahvistaa sidettä sinun ja vauvasi välillä. Laulut myös edistävät äänenkorkeuden, keston ja voimakkuuden havaitsemisen ja tuoton kehittymistä.

Hiljainen ympäristö

Kuuntelemisen taitojen kehityksen alkuvaiheessa on hyvin tärkeää tarjota vauvallesi hiljainen ympäristö. Ihanteellisessa kuuntelu-ympäristössä ei ole taustääniä, kuten television tai radion ääntä tai voimakkaita kodin ääniä kuten pesu- tai tiskikoneen hurinaa. Matot ja verhot auttavat myös kaiun vaimentamisessa.

Puhuminen hiljaisessa ympäristössä lähellä kuuloapuvälineen mikrofonia auttaa vauvaasi kuulemaan puhetta.

Tietoisuus äänistä

Kun vauvallesi on asennettu kuulokoje ja/tai sisäkorvaistute, kaikkien lähi-ihmisten kannattaa alkaa tarkkailla hänen reaktioitaan ääniin. Hän saattaa säikähtää äkkiäisiä ääniä, hiljentyä, kun alat puhua hänelle tai katsoa ääntä kohti. Hän oppii ensimmäisenä virittäytymään vanhempiensa ääniin. Kutsu häntä nimellä ja hän oppii vastaamaan. Älä muuta tapaa, jolla sanot hänen nimensä, koska hänen täytyy kuulla se uudestaan ja uudestaan ennen kuin hän vastaa siihen. Kutsu häntä aina jostain tietystä syystä ja kehu häntä, kun hän kääntyy tai ääntelee. Kun vauvasi on reagoinut johdonmukaisesti ääneesi, pyydä muita perheenjäseniä kutsumaan häntä, jotta hän oppii reagoimaan eri henkilöiden ääniin.

Voit kiinnittää vauvasi huomion erilaisiin ympäristön ääniin, jotta hän alkaa oppia, että äänillä on yhteyksiä ja merkityksiä. Käännä hänet äänilähdettä kohti, osoita korvaa, sano ”kuulitko?” ja nimeä sitten ääni. Jos esimerkiksi taivaalla on lentokone, käännä vauvasi katse

kohti sitä ja nimeä se. Sano näin: ”Kuuntele, minä kuulen lentokoneen. Se on taivaalla, katsotaan sitä. Kuuletko lentokoneen?” Tämä on tärkeä strategia äänen paikantamisen taidon kehittämiseksi.

Äänellinen vuorottelu

Kun vauvasi alkaa kuulla oman äänensä, hän kokeilee ääntelyä ja leikittelee tuottamillaan äänillä. Se on hyvä aika harjoitella äänellistä vuorottelua. Kuuntele hänen ääntelyään, odota, että hän lopettaa, toista hänen sanomansa ja lisää siihen mukaan sopivaa uutta kieltä ilmauksia laajentaen. Toista tätä usein, jotta äänellisen vuorottelun taito kehittyy.

Puhumisen mallit ja äännemallit (performatiivit)

Äännemallit ovat ääniä, jotka liittyvät vauvan elämässä tuttuihin asioihin. Niitä käytetään, koska ne kattavat kielen puheäänteet sekä luovat perustan kuuntelemaan oppimiselle ja puheen ja kielen kehitykselle (ks. Äänten kuuntelemisen opettelu).

Sano aina leluun liittyvä äännemalli jonkin lelun nimen yhteydessä. Esimerkiksi kissa sanoo ”miauu”, bussista kuuluu ”brum, brum, brum” pelle sanoo ”ha ha ha”. Sano äännemalli ennen kuin vauvasi näkee lelun. Kun vauvasi näkee lelun, toista äännemallia, kun hän leikkii sillä. Käytä odottamisstrategiaa äännemallin sanomisen jälkeen, jotta vauvasi saa aikaa matkia sitä. Käytä tilanteeseen sopivaa kieltä, mutta muista, että ensisijainen painopiste on äänteiden ja äänien mallintamisessa. Käytä alkuvaiheessa eripituisia äännemalleja. Esimerkiksi lehmä sanoo ”muuuu, muuuu” ja oveen koputetaan ”kop, kop”. Hiljalleen, monien toistojen jälkeen, vauvasi yhdistää äänen/ äännemallin leluun.

Käytä näitä äännemalleja vauvasi kanssa aina, kun sinulla on siihen tilaisuus. Toisto on keskeistä. Käytä kuvia, kirjoja, leluja, eläimiä ja esineitä vahvistamaan äännemalleja ja niihin liittyvää kieltä. Käytä esimerkiksi sopivia äännemalleja ja kieltä, kun leikit lelubussilla ja kun oikea bussi näkyy tiellä.

Näiden ääniassosiaatioiden oppiminen on vauvalle hauskaa ja niillä on enemmän merkitystä, jos niitä harjoitellaan hänen jokapäiväisessä elämässään.

On tärkeää, että tarkkailet vauvaasi selvittääksesi, yhdistääkö hän äännemallin esineeseen. Odota ja anna hänelle aikaa osoittaa, että hän tunnistaa äännemallin kurkottamalla oikeaan esineeseen tai kääntymällä sen puoleen. Jos hän tekee näin, se tarkoittaa, että hän alkaa yhdistää niihin merkityksen. Tässä vaiheessa hän voi myös alkaa spontaanisti käyttää tilanteeseen sopivia äännealleja.

Kun vauvasi on tunnistanut arjen ääntä jäljittelevän äännemallin, seuraava askel on oppia tunnistamaan esineen nimi ilman arjen äänen tai äännemallin apua. Sano sana lauseessa ja käytä aluksi akustisen korostamisen strategiaa, esimerkiksi: "Missä mikro on?" Anna lapsellesi aikaa vastata. Jos hän ei ymmärrä, toista lause äännemallin kanssa auttaaksesi lasta, esimerkiksi: "Missä on MIKRO, joka sanoo" piip piip".

Kun vauvasi kehittyy tarkkaavaisemmaksi, hän ymmärtää enemmän maailmastaan. Hän saattaa ymmärtää tutun tervehdysten, esim. "hei hei", ja saattaa käyttää ääntään enemmän ilmaistakseen tarpeitaan ja toiveitaan. Hänen tietoisuutensa äänistä sekä katsekontaktin ja vuorottelun taitonsa kehittyvät. Hän on kiinnostunut ihmisistä, äänistä ja leluista. On tärkeää tukea yhä kuuntelemisen kehittymistä, jotta vauva oppii, että äänillä on merkitys.

Yksinkertaiset ilmaukset

Ota äännemallien lisäksi käyttöön yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita, jotka ovat osa luontaisesti vauvojen kanssa käytettävää kieltä heidän päivittäisissä rutiineissaan ja leikeissään. Esimerkiksi "harjaa, harjaa hiukset; ylös, ylös, ylös mennään; avaa ovi, avaa se; kaada, kaada, kaada kuppiin; ota se pois. Nämä ilmaukset sisältävät useita sanaluokkia, kuten substantiiveja, verbejä ja pronomineja. Näiden ilmausten tunnistaminen, ymmärtäminen ja käyttö on tärkeä askel kielen kehityksessä.

Tarkkaile vauvaasi, jotta saat selville, alkaako hän ymmärtää joitain tuttuja ilmauksia. Hän saattaa kurottaa ylös riisuakseen hattunsa kuullessaan siihen liittyvän ilmauksen. Käytä odotusstrategiaa antaaksesi hänelle aikaa reagoidakseen toiminnalla tai suullisesti. Tämä on lähtökohta yksinkertaisten kuultujen ohjeiden noudattamiselle. Muista hyväksyä vauvan äänellinen vastaus ja mallintaa sitten oikeaoppinen ilmaus. Toista ilmauksia monta kertaa eri yhteyksissä. Vauvan, jolla on kuulonalenema, on kuultava uusia sanoja ja lauseita useita kertoja, ennen kuin hän alkaa ymmärtää niitä.

Vauvasi ensimmäisen syntymäpäivän tienoilla hänen ääntelynsä alkaa muuttua jokeltelusta vauvan omaksi kieleksi. Tämä tarkoittaa, että hän jatkaa toistuvien vokaalien ja konsonanttien lausumista, mutta lisää mukaan joitain yksittäisiä sanoja. Nämä sanat ovat lausuttu vielä epäselvästi tai sanatapailuina, eikä niitä useinkaan ilmaista selkeällä puheäänellä. Vanhempana sinun tehtäväsi on ymmärtää lapsesi ääntämä sana ja mallintaa hänelle sen oikea ääntämistapa. On tärkeää, että jatkat puhumista ilmauksin, ei yksittäisin sanoin. Kun vauvasi ymmärrys kehittyy, muista laajentaa käyttämäsi kieltä. Vauvasi täytyy kuulla oikeaoppisia, selkeitä esimerkkejä eri merkityksellisissä tilanteissa. Käytä odotusstrategiaa antaaksesi vauvallesi aikaa vastata ja kannusta vuorovaikutusyrityksiin. Kun vauvasi tunnistaa yhä enemmän sanoja ja ilmauksia pelkän kuuntelun avulla, ala käyttää normaalimpaa puheääntä ja vähennä hoivakieltä.

Kuuloärsyke/-reaktio

Kun vauvasi opettelee kuuntelemisen taitoja, niin aloitetaan jäsennelty, sopiviin osiin jaettu ja systemaattinen kuuloärsyke/-reaktioharjoittelu. Näin varmistetaan, että hän pystyy havaitsemaan erilaisia ääniä ja puheäänteitä. Kuuntelemisen ja puhumisen taitojen kehittämiseksi on tärkeää tietää tarkalleen, mitä äänteitä vauva kuulee. Koska hän pystyy

nyt kurottamaan ja tarttumaan esineisiin, hänet voidaan opettaa pitämään esinettä korvaansa lähellä ja laittamaan se laatikkoon, kun hän kuulee äänen. Vauvasi on opittava odottamaan ja laittamaan esine laatikkoon vasta sen JÄLKEEN, kun hän on kuullut äänten. Alkuvaiheessa sinun ja puheterapeutin on mallinnettava reaktio, jotta vauvasi oppii, mitä tehdä. Voitte myös antaa ääniärsyksen vuorotellen, sillä tämä kehittää vauvan kykyä paikallistaa ääni. Jotta vauvan mielenkiinto säilyisi, käytä tässä toiminnassa erilaisia leluja, esimerkiksi muovileluja vedessä, ponnahdusleluja, tai autoleluja, jotka ajavat ramppia pitkin.

Ärsykkeinä käytetään Lingin äänteitä (/uu/ ii/ /aa/ /m/ /sh/ /s/). Ne kattavat puheen äänet matalasta korkeaan taajuuteen. Jos vauva pystyy havaitsemaan kaikki nämä äänteet, hän todennäköisesti havaitsee suurimman osapuhutun kielen äänneistä.

Seuraavassa vaiheessa vauvasi laittaa itse esineen laatikkoon, kun hän kuulee ärsyksen. Opetellessaan tätä toimintaa vauvasi voi jatkaa ääntelyä. Hänen on opittava kuitenkin olemaan hiljaa odottaessaan äänen kuulemistä. Tätä voidaan myös mallintaa. Äiti voi puhua ja puheterapeutti voi sanoa hänelle "shh, äiti. Kuuntele!"

Muista vaihdella hiljaisuuden kestoja näiden äänien välillä. Näin vauvasi oppii kuuntelemaan ja antamaan tarkat vastaukset eikä hän totu reagoimaan säännönmukaiseen rytmiin sen sijaan, että kuuntelisi ääntä.

Tämä aktiviteetti on olennaisen tärkeä paitsi puheäänten havaitsemiseksi ja tunnistamiseksi niin myös kuulokojeiden ja/tai sisäkorvaistutteen toiminnan tarkistamiseksi. Vauvasi tekee näitä harjoituksia myös kuulotesteissä ja puheprosessorien säätökäynneillä. On tärkeää, että hän pystyy vastaamaan luotettavasti.

Luvussa kaksi, "Taaperot juttelevat", opit, miten taapero etenee äänien havaitsemisesta niiden toistamiseen. Kannusta taaperoasi tekemään näin, sillä se kertoo tarkalleen, mitä hän kuulee.

Kuulomuisti – esineen valinta

Yhden esineen valitseminen suljetusta joukosta on kuulomuistin kehittymisen alku. Alkuvaiheessa sana sijoitetaan lauseen loppuun, esimerkiksi "laitetaan pois kissa". Seuraavassa vaiheessa sana on keskellä lausetta, esimerkiksi "meneekö kissa kotiin?". Varmista, että lapsesi on käsitellyt sanan tai äännemallin lauseen lopussa, ennen kuin siirryt laittamaan sanan lauseen keskelle. Aluksi voit korostaa sanaa akustisesti, mutta vähitellen sinun tulisi muuttaa ääntäsi normaaliin äänenpainoon.

Kotona on monia mahdollisuuksia kehittää kuulomuistia hausalla tavalla. Pehmoeläimet voi laittaa nukkumaan, leikkiautot voi laittaa autotalliin ja lelut voi laittaa kirkkaanvärisiin laatikoihin.

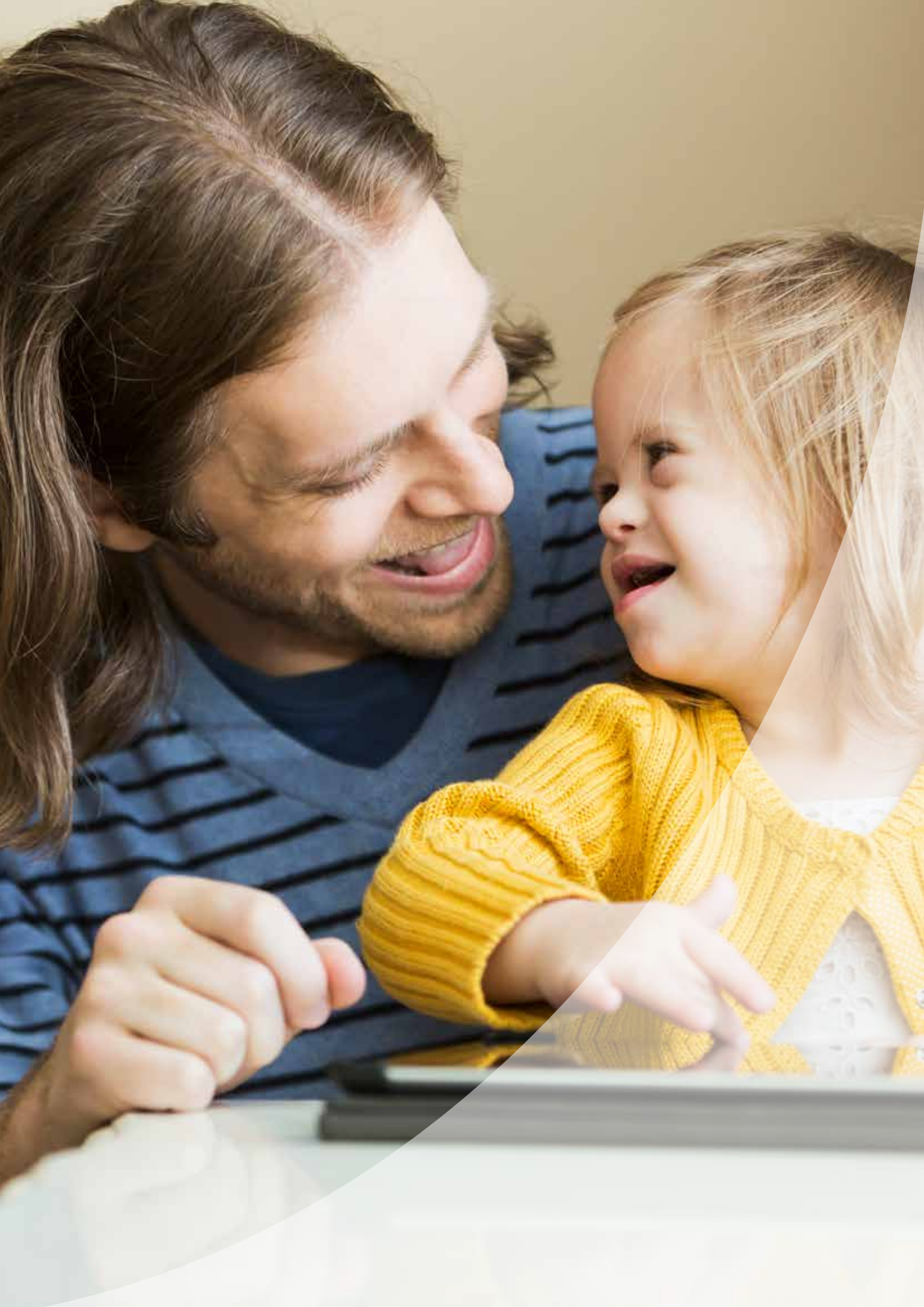
Kuulomuistin kehittymistä käsitellään tarkemmin luvussa kaksi, Taaperot puhuvat.

Vauvasi kasvaessa myös hänen kognitiiviset ajattelutaitonsa kehittyvät. Hän osallistuu mielellään tekemisiin ja alkaa matkia rutiineja, esimerkiksi pesemällä nukkeaan. Hänen leikkinsä osoittavat esineiden toiminnallista käyttöä. Hänen keskittymiskykynsä ja tarkkaavaisuutensa kasvavat. Hänen ääntelynsä voi sisältää joitakin vuorottelevia tavuja ja imitoituja sanoja. Hän saattaa myös jäljitellä vaihtelevia intonaatiokuvioita. Hän alkaa tiedostaa keskustelun suuntaamisen muille, ja hänen äänellisen vuorottelun taitonsa kehittyy. Hän käsittelee yksinkertaista kieltä kuuntelemalla. Hän voi esimerkiksi tunnistaa joitakin sanoja ja tuttuja ilmauksia, alkaa noudattaa yksinkertaisia ohjeita ja hänellä on muistijälki yhdestä tai useammasta äänestä.

Kun vauvasi alkaa äännellä tarkoituksenmukaisesti, sinun tulisi vastata siihen laajentamalla kieltä, ottamalla käyttöön uutta sanastoa ja opettamalla oikeita kieliopillisia rakenteita.

Sinulla on keskeinen rooli tässä vauvasi kehityksen huomattavassa vaiheessa.

Kuuntelumatka on alkanut.

Jatkoideoita vauvoille

Jatkoideat auttavat sinua kehittämään vauvasi kielitaitoa ja opastamaan häntä eri vaiheissa. Voit käyttää apunasi tähän oppaaseen liitettyjen kehitystä kuvaavien taulukoiden tarjoamaa tietoa.

Aktiviteetteja

1. Juoman valmistaminen
2. Kirjan lukeminen yhdessä
3. Äännemallien ja puhumisen mallien vahvistaminen
4. Hedelmäsalaatti

1. Juoman valmistaminen

Strategiat

- ☐ Ole lähellä mikrofonia puhuessasi.
- ☐ Käytä Kuuloaistimus ensin -strategiaa.
- ☐ Käytä hoivapuhetta ja laulunomaista ääntä tai laula.
- ☐ Toista.
- ☐ Odota vauvasi vastausta.
- ☐ Olkaa hiljaisessa ympäristössä.
- ☐ Kiinnitä vauvasi huomio.
- ☐ Seuraa vauvasi katsetta.
- ☐ Tarkkaile vauvasi reaktiota ääneen.

Taidot ja käsitteet

Taitoja ja käsitteitä sovelletaan siihen vaiheeseen, jonka vauvasi on saavuttanut.

- Äänistä tietoiseksi tulemisen kehittäminen
- Äänen merkitysten ymmärtämisen kehittäminen.
- Esineiden todellisten nimien ymmärtämisen kehittäminen.
- Verbien ymmärtämisen kehittäminen.
- Ääntelyn kehittäminen.
- Äänen paikantaminen kääntämällä päätä.
- Esineisiin tarttuminen, niiden kurottaminen ja pitäminen kädessä.
- Vuorottelun alkeiden oppiminen.
- Katsekontaktin kehittäminen.
- Jaetun tarkkaavaisuuden taitojen kehittäminen

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

Varhaisvaiheessa aikuisen kannattaa toistaa vauvalle sanoja ja asioita monta kertaa painottaen tärkeitä sanoja tai äännemalleja.

Näin vauva voi oppia niitä. Kun lapsesi oppii kuuntelemaan, hänen ei enää tarvitse kuulla uusia äännemalleja, sanoja tai lauseita yhtä monta kertaa.

- Mmm, olen janoinen. Haluan MEHUA.
- Ota PULLO! OTA, OTA! Ota PULLO! Anna pullo ISÄLLE. ANNA, ANNA!
- Avaa KORKKI, AVAA se. AVAA korkki.
- Kaada MEHUA. KAADA, KAADA
- Laita korkki KIINNI! KIINNI, KIINNI. Kuului NAPS! NAPS, NAPS!
- Laitetaan mukiin VETTÄ. Naminami
- VETTÄ, NAM, NAM, NAM!
- Avaa HANA. Vesi SUHISEE, SSSS, SSSS, SSSS!
- KAADA vettä. KAADA KAADA vettä.
- Mehu on HYVÄÄ! NAM NAM!

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

Käytä edistyneempää kieltä toisteisen, yksinkertaisen kielen lisänä. Tämä tarjoaa vauvallesi rikastetun kieliympäristön.

- Avaa kaappi. Avaa kaapin OVI.
- Äiti haluaa MEHUA. Olen JANOINEN.
- Isä, haluatko sinä mehua?
- Isä haluaa mehua. Hän on myös
- JANOINEN.
- Ota MUKIT.
- Avaa/sulje ovi.
- MISSÄ on vesi?
- Ooh, vesi on KYLMÄÄ.
- Se on JÄÄKAAPISSA.
Vesi on JÄÄKAAPISSA.
- Ota vesi pois jääkaapista.
- Kaada vesi LASIIN.
- PYYHI vesi pöydältä, PYYHI, PYYHI, PYYHI.
- VOI EI, LÄIKYTIN vettä.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Minkä tahansa juoman valmistaminen/ottaminen jääkaapista.
- Ruoan valmistaminen/ottaminen jääkaapista/kaapista.

Mitä muuta?

Mitä seuraavaksi...

- Kannusta pidempään huomiokykyyn.
- Esittele uusia sanoja erilaisten juomien kanssa.

Mitä muuta?

2. Kirjan lukeminen yhdessä

Strategiat

- ☐ Ole lähellä mikrofonia puhuessasi.
- ☐ Käytä kuuloaistimus ensin -strategiaa. Sano äännemalli tai sana ennen kuin näytät siihen liittyvän kuvan kirjasta.
- ☐ Käytä laulavaa puhetyyliä ja rikasta äänen korkeuksien vaihtelua
- ☐ Toista.
- ☐ Odota vauvasi vastausta.
- ☐ Olkaa hiljaisessa ympäristössä.
- ☐ Kiinnitä vauvasi huomio.
- ☐ Seuraa vauvasi katsetta.
- ☐ Tarkkaile vauvasi reaktiota ääneen.

Taidot ja käsitteet

Taitoja ja käsitteitä sovelletaan siihen vaiheeseen, jonka vauvasi on saavuttanut.

- Yhteisen huomion kehittäminen.
- Saavuttamaan tietoisuuden äänistä.
- Merkityksen yhdistäminen ääneen.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- KÄÄNNÄ sivua. Käännä se KOKONAAN. KÄÄNNÄ se.
- AVAA kirja. AVAA se.
- SULJE kirja. SULJE, SULJE.
- KISSA. Katso, KISSA.
- MIAAU, MIAAU, KISSA sanoo MIAAU!
- PULU. Tuossa on PULU. PULU sanoo HU HUU, HU HUU, HU HUU!
- Katso PELLEÄ! PELLE nauraa HA, HA, HA! / HE, HE, HE
- PALLO. Näytä PALLO. Pallo PYÖRII, PYÖRII.
- Täti ajaa AUTOA. TÄTI ajaa AUTOA.
- KUKKA, KUKKA, tässä on KUKKA.

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

- Tässä on kiva kirja. Katsotaanpa sitä.
- Ahaa, tämä kirja kertoo...
- Katsotaan, mitä seuraavalla sivulla on.
- Onpa kaunis...
- Katso! Mitä tuolla ylhäällä on? Se on pulu.
- Se on harmaa. Se sanoo huu huu.
Se lentää.
- Katso vuohta. Vuohi syö ruohoa.
Se on nälkäinen.
- Katso hassua pelleä. Pelle on hauska.
- Hän nauraa. Mitä hän tekee?
- Hän kellahtaa selälleen.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Kuvien, lehtien ja monenlaisten kirjojen yhdessä tarkastelu
- Kirjan kuvituksiin liittyvien laulujen laulaminen ja leikkien leikkiminen

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Mitä seuraavaksi...

- Kannusta ääntelyyn.
- Kehitä äänellistä vuorottelua vastaamalla vauvan ääntelyyn.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

3. Äännemallien vahvistaminen

Strategiat

- ☐ Käytä Kuuloaistimus ensin -strategiaa. Sano ensin äännemalli ja näytä/kerro vasta sitten vauvalle, mistä ääni kuuluu.
- ☐ Toista.
- ☐ Käytä akustista korostamista.
- ☐ Ohjaa vauvasi kuuntelemaan.
- ☐ Ole lähellä mikrofonia puhuessasi.
- ☐ Tee toiminnasta hauskaa.
- ☐ Olkaa hiljaisessa ympäristössä.
- ☐ Seuraa vauvan katsetta.
- ☐ Tarkkaile vauvan reaktiota ääniin ja äännemalleihin.

Taidot ja käsitteet

Taitoja ja käsitteitä sovelletaan siihen vaiheeseen, jonka vauvasi on saavuttanut.

- Merkityksen yhdistäminen ääneen.
- Äännemallien ymmärtämisen ja sana-varaston kehittäminen.
- Vuorottelun kehittäminen

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Kuuntele. TI-TI-TYY! LINTU sanoo TI-TI-TYY, TI-TI-TYY! (Katso vauvaa, odota, että vauva matkii)
- Kuuntele. NEN NEN NEN/BRUM BRUM BRUM! Auto tulee!
- Kuuntele, PIIP, PIIP PIIP! MIKRO piippaa!. PIIP, PIIP, PIIP...(katso ja odota)
- NAM NAM NAM, hyvää! NAM NAM! (Katso ja odota)
- Kuuntele! VUH VUH VUH, sanoo KOIRA. VUH, VUH, VUH! (Katso ja odota)
- Tässä on PELLE, pelle ponnahtaa YLÖS,YLÖS. YLÖS, YLÖS. (Katso ja odota)
- Kiivetään portaat, YLÖS YLÖS YLÖS! Liu'utaan mäki AAAAALAS, AAALAS! (Katso ja odota, että vauva matkii).

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Anna vauvallesi mahdollisimman paljon kokemuksia äänen kuuntelemisesta. Kuunnelkaa esim
- Lintuja pihalla
- Erilaisia älypuhelimien soittoaaniä
- Soittimien ääniä
- Lelujen ääniä
- ja puhu niistä lapselle kuten edellisissä kohdissa on tuotu esille.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

- TITITYY. TITITYY! Katso LINTUJA. Ne LENTÄVÄT. Ajoneuvot - esimerkkejä:
- PII-PAA, PII-PAA! Katso punaista paloautoa, Se kulkee nopeasti. Se menee sammuttamaan TULIPALOA, PII-PAA, PIIPAA! (katso vauvaa ja odota)
- HA HA HA! Katso IHMISIÄ bussissa. Ihmiset NAURAVAT, HA HA HA! (Katso vauvaa ja odota)
- Kuuntele, TÖÖT TÖÖT! Kuulin auton TORVEN. Siellä on ISIN auto. Torvi sanoo TÖÖT TÖÖT! (Katso vauvaa ja odota) Maatilan eläimet- esimerkkejä:
- MUU, MUU! Tässä on LEHMÄ. Se on AITAUKSESSA, MUU, MUU! Lehmä syö RUOHOA, NAM NAM!. Lehmältä saamme MAITOA! MUU, MUU. (Katso vauvaa ja odota)

Mitä seuraavaksi...

- Anna lapsen valita yksi esine usean joukosta. Toista siihen liittyvää äännemallia lauseen lopussa, esim. "missä on kissa, joka sanoo MIAU, MIAU, MIAU"?
- Anna lapsen valita yksi esine usean joukosta ja sano vain yksi äännemalli lauseen lopussa, esim. "Missä on vuohi, joka sanoo MÄÄ"?

Mitä muuta?

.....

.....

.....

4. Hedelmäsalaatti

Strategiat

- Käytä Kuuntele ensin -strategiaa
- Mallinna oikeaoppista kieltä.
- Käytä sisällöllisesti rikkaampaa kieltä.
- Ohjaa vauvasi kuuntelemaan.
- Käytä toista aikuista/sisarusta mallina.
- Kiinnitä vauvan huomio.
- Käytä tärkeiden sanojen akustista korostamista.
- Ole lähellä mikrofonia puhuessasi.
- Tarkkaile vauvan reaktiota äänen ja puheeseen.

Toiminnot ja käsitteet

Käytä niitä toimintoja ja kielellisiä käsitteitä, jotka sopivat siihen vaiheeseen, jonka vauvasi on saavuttanut.

- Vauvan kehitysvaiheeseen sopivien toimintasanojen ymmärtäminen.
- Esineen osiin liittyvän sanaston ymmärtäminen, esim. kuori, siemenet.
- Yksinkertaisten ilmaisuja ymmärtäminen.
- Yksinkertaisen ohjeen noudattaminen.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Ota BANAANI.
- Tykkäätkö sinä BANAANISTA?
- Minä tykkään BANAANISTA, NAM NAM! (Katso ja odota)
- Se on ISO/PIENI banaani.
- KUORI banaani. KUORI se.
oOta VIINIRYPÄLE. Laita rypäle KULHOON. LAITA, LAITA! Viinirypäle TIPPUI! Kuului PUMS! (Katso ja odota)
- Minulla on LUSIKKA.
- SEKOITA lusikalla. SEKOITA, SEKOITA!

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

Käytä akustista korostamista vaikka sitä ei ole merkattu tekstiin.

- Minulla on mansikka/kiivi/ananas.
- Katso sen siemeniä.
- Katso sen kuorta. Se tuntuu pehmeältä/karkealta/karvaiselta.
- Millä minä leikkaan sen?
- Tarvitsen veitsen. Veitsellä leikataan banaani.
- Tarvitsen kulhon.
- Pilkotaan kaikki hedelmät. Leikkaa kiivi.
- Leikkaa se.
- Laita kaikki hedelmät kulhoon.
- Kuori on ällö. Et taida tykätä siitä?
- Ai, et halua haistaa sitä.
- Emme syö kuorta. Kuori menee roskakoriin.
- Se maistuu maukkaalta/hyvältä/herkulliselta/pahalta.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

Anna vauvallesi mahdollisimman paljon kokemuksia sanoista ja äännemalleista. Käytä akustista korostamista vaikka sitä ei eole merkattu tekstiin.

- Voileivän/popcornin valmistaminen.
- Sopivan ruoan laitto yhdessä
- Leipominen
- Hiekkakakun teko

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Mitä seuraavaksi...

- Nimeä kaikki ne osat esineestä/ruoasta, josta vauva on kiinnostunut.
- Puhu monen eri esineen/ruoan käyttötarkoituksesta.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Opetellaan kuuntelemaan äänteitä ja sanoja

Tähän vaiheeseen sopivia äännemalleja, leluja ja sanoja	Leluja ja toimintoja - yhdistä niihin äänne äännemalleja
eeee, eeee	lentokone
ts, ts, tsuu, tsuu	juna
pop pop	kuplat, poksuvat lelut
bu, bu	bussi
tööt/brum brum	auto
put put put	vene
tik tak	kello
au/auts	pudottaminen
pii-paa pii-paa	ambulanssi
u u u	apina
ha, ha, ha	pelle, nauru
jii-haa!	juokseminen
ylös ylös ylös - aaalas	liukumäki
(lauletaan asteikkoa ylös - äänen korkeus liukuu aaaalas):	vauva/nukke
wää wää wää	peili
hei!	kissa
miau	koira
vuh vuh, hau hau	lehmä
muu	hevonen
ihahaa	lammas
bää	sika
röh	ankka
kvaak	pöllö
huu huu	jänis
pomp, pomp	lintu
ti ti tyy	kukko
kukkokiekuu	varis (kraa, kraa)
kraa, kraa	tuulimylly, pyörät (pyörä, pyörä)
pyörä pyörä	ruoka, mikä tahansa maukas asia (nam nam)
mmm	käärme
s	nukkumisleikit
shh	vauvan keinuttaminen
la la la	mikä tahansa toiminta, jossa mennään ylös
ylös, ylös, ylös	karhu
mur, mur	

Kiitokset

Lähde: Estabrooks, W. (1998) Cochlear Implant for Kids, © 1998 Warren Estabrooks and The Alexander Graham Bell Association of the Deaf. Inc. Reprinted by Permission.

Taaperot juttelevat

Kuuntele, opi ja puhu. Tässä osiossa jatketaan kuuntelutaitojen ja kielitaidon tukemista sekä tarkastellaan lapsen puhutun kielen kehitystä 16–30 kuukauden iässä.

Taaperoaika on tärkeä kehitysvaihe ja sinä olet vanhempana lapsellesi tärkein kielenopettaja. Lapsesi ymmärtää kieltä yhä enemmän ja sinun kannattaa laajentaa hänen sanavarastoaan selkeiden ja oikeaoppisten esimerkkien avulla. Nyt on aika kuunnella taaperoasi, puhua hänelle ja antaa hänelle monia erilaisia kokemuksia. Muista, että koska lapsi vielä opettelee kuuntelemaan, on tärkeää, että kuunteluympäristö on hiljainen.

Leikkiaika

Taaperosi kanssa leikkiminen on yksi parhaista tavoista tarjota hänelle mielekästä puhuttua kieltä. Suurin osa oppimisesta tapahtuu silloin, kun lapsi on kiinnostunut toiminnasta. Tässä iässä taaperosi huomiokyky kasvaa ja hän pystyy pitämään mielenkiintoaan yllä pidempiä aikoja. Tämä on hyvä aika kommentoida sitä, mitä hän tekee ja sanoo. Jos lapsi ei löydä sanoja siihen, mitä hän haluaa sanoa, anna hänelle esimerkkejä yksinkertaisin lausein. Toista puheesi monta kertaa, jotta hän oppii kuuntelemaan ja yhdistämään lauseen tiettyyn toimintaan ja alkaa myöhemmin itse käyttämään ilmaisuja mielekkäästi. Esimerkiksi teekutsuleikin aikana voit toistaa useasti lausetta ”kaada teetä” kun muut perheenjäsenet tai nuket juovat teetä. Käytä ”kaada”-sanaa monissa muissakin tilanteissa, kuten kaataessasi maitoa aamiaispöydässä, kaataessasi vettä kylpyammeeseen tai ruoanlaiton aikana. Tällä tavoin lapsi oppii sanan lisäksi sen käyttötarkoituksista eri tilanteissa.

Taaperon on kuultava samoja kielellisiä sisältöjä yhä uudelleen ja uudelleen eri yhteyksissä, jotta hän saa käsiteltyä vastaanottamansa tiedon. Lapsen kehittyessä näistä usein toistuvista sanoista ja lauseista tulee osa hänen ensimmäisiä kommunikointiyrityksiään.

Muista aina laajentaa lapsesi sanavarastoa. Kun hän ymmärtää ja käyttää jotain tiettyä sanaa tai ilmausta, esitele hänelle uusi. Jos hän esimerkiksi tietää sanan ’iso’, esitele hänelle synonyymi ’suuri’ tai ’valtava’. Jos hän tietää lauseen ”se menee ympäri ja ympäri”, opeta hänelle ”se pyörii”.

Kotona on monia mahdollisuuksia opettaa tätä taitoa, esimerkiksi silloin, kun leikitään paristokäyttöisillä tai mekaanisilla leluilla, kun rakennetaan ja kaadetaan torneja, kun puuhataan keittiössä tai kun istutetaan kasveja puutarhaan. Hyödynnä leikkiaikaa luodaksesi lapsellesi mahdollisimman paljon kielenopimiskokemuksia ja kehittääksesi hänen kognitiivisia taitojaan. Se voi johtaa ihmeelliseen mielikuvituksen maailmaan. Taaperosi tutkii maailmaansa ja hän on innokas oppimaan. Älä jätä näitä tilaisuuksia käyttämättä.

Kuulomuisti – yksinkertaiset ohjeet

Kun taaperosi kuullun ymmärtämisen taito kehittyy, hän ymmärtää yhä enemmän yksinkertaisia ohjeita. Tässä vaiheessa hän osaa noudattaa vain yhtä ohjetta kerrallaan, mutta kasvaessaan hänen pitäisi pystyä käsittelemään useampia ohjeita kerralla. Kolmannessa luvussa on esimerkkejä siitä, miten lapset noudattavat monimutkaisempia ohjeita.

Ohjeiden noudattamista voidaan sisällyttää moniin leikki-tilanteisiin ja päivittäisiin rutiineihin. Esimerkiksi lemmikeille voi antaa juotavaa, nukkeja voi siirtää eri huoneisiin, lelautot voi viedä autotalliin, vaatekappaleita voi noutaa, ruokaa voi ottaa jääkaapista. Taaperosi osoittaa, että hän ymmärtää monia eri tilanteita. Jos hän esimerkiksi kuulee, että on kylpyaika, hän saattaa mennä kylpyhuoneeseen tai jos hän näkee kissan ja kuulee, että sillä on ruoka-aika, hän saattaa noutaa kissan ruokakupin. Tämä on siirtymä kuunteluharjoituksiin, joissa ei ole tarjottuja vaihtoehtoja.

Pukeutuminen

Strategia, jossa taaperolle annetaan vaihtoehtoja, auttaa häntä kehittämään itsenäisemmäksi. Tämä on myös tapa esitellä lapselle joko/ tai-kysymyksiä ja -rakenteita. Pukeutuessaan, leikkiessään tai lukiessaan kirjaa taaperosi mielenkiinto säilyy todennäköisemmin, jos hän on itse valinnut haluamansa.

Tiskikoneen täyttäminen

Voit sisällyttää erilaisia kielellisiä rakenteita yksinkertaiseen tehtävään, kuten astianpesukoneen täyttämiseen ja esitellä samalla uutta sanastoa, jota taaperosi on hyvä kuulla tässä vaiheessa. Myös monet muut päivittäiset rutiinit tarjoavat samanlaisia mahdollisuuksia kielen oppimiseen. Yritä hyödyntää kaikki mahdolliset tilaisuudet päivän aikana.

Käytä tilaisuus hyväksesi:

- nimeä eri astiat ja ruokailuvälineet (substantiivit), esim. kulho, lautanen, kuppi, veitsi, haarukka, lusikka
- puhu ja näytä, minne eri astiat menevät astianpesukoneessa (paikan ilmaukset), esim. ”kulho menee ylös”.
- kuvaile esineitä (adjektiivit), esim. ”veitsi on terävä”.
- puhu astioista, joita ei voi laittaa astianpesukoneeseen (kieltomuoto), esim. ”paistinpannu ei mene koneeseen”.
- anna ohje (kuullun ymmärtäminen), esim. ”sulje luukku”.

Kasvien kastelu

Kun taaperosi kasvaa, hänen ääntelyynsä tulee mukaan yhden ja kahden sanan pituisia ilmauksia. Hän alkaa myös matkia lauseita. Hän on virittäytynyt kuuntelemaan ja käsittelemään kieltä kuuntelemalla. Kehitä lapsesi sanaston ja kielen rakenteiden ymmärtämistä. Jatka lapsen kuulomuistin kehittämistä ja rohkaise taaperoasi puhumaan. Näytä lapselle mallia ja tee kielellistä rikastuttamista laajentamalla ilmaisujasi. Odota, jotta lapsella on aikaa käsitellä kuulemaansa monimutkaisempaa kieltä. Anna hänelle aikaa puhua. Mallinna sanojen oikeaa ääntämistä ja korosta akustisesti tiettyjä harjoitettavia puheäänteitä.

Kuuloärsyke/-reaktio

Lapselta voi odottaa jo varhaisvaihetta vaikeampiin äänneyhdistelmiin ja puheeseen reagointia.

Kuuntelu kauempaa

Kun taaperosi kuuntelutaidot kehittyvät, hän voi oppia kuuntelemaan kauempaa. Etäisyyttä puhujasta taaperoon voidaan lisätä vähitellen. Muista kuitenkin, että uutta kieltä on edelleen harjoiteltava hiljaisessa ympäristössä.

Kuulomuisti – esineen valinta

Kun taaperosi kuullun ymmärtämisen taito kehittyy, hänen kuulomuistinsa voi kasvaa. Tämä onnistuu lisäämällä noudatettavien ohjeiden tai valittavien esineiden määrää.

Kun taaperosi pystyy käsittelemään yksittäisiä sanoja esineen valinnassa, siirry käsittelemään kahta sanaa. Muista, että taaperosi ilmaisukyky ei ole samalla tasolla kuin hänen ymmärtämisenä. Hän ei pysty toistamaan koko lausetta tässä vaiheessa, mutta hän vastaa tilanteeseen sopivalla toiminnalla. Aloita rajatulla joukolla, jossa on vain kolme tai neljä lelua, ja lisää kohteiden lukumäärää sitä mukaa, kun taaperosi kuulomuisti kehittyy.

On olemassa useita yhdistelmiä ja sanaluokkia, joita voidaan sisällyttää esineenvalintaharjoitukseen.

Substantiivi ja substantiivi	Etsi auto ja bussi. Ota veitsi ja lusikka.
Adjektiivi ja substantiivi	Haluan ison lusikan. Missä on dinosaurusaisti?
Substantiivi ja paikan ilmaus	Laita vauva sänkyyn.
Substantiivi ja verbi	Laita kala uimaan. Leikkaa omena.
Substantiivi ja omistuspronominin/possessiivisuffiksi	Missä ovat minun sukkani?

Kuulomuistin kehittämisharjoitukset voidaan helposti sisällyttää leikki-tilanteisiin, yhteisiin kirjanlukuhetkiin ja arjen rutiineihin.

Kirjan lukeminen yhdessä

Rakkaus kirjoja kohtaan kuljettaa taaperosi mielikuvituksen maailmaan ja hänen lähiympäristönsä ulkopuoliseen maailmaan. Lapset rakastavat kuunnella suosikkitarinoitaan uudelleen ja uudelleen. He istuvat usein pitkään kuuntelemassa tarinaa ja osallistuvat sen uudellenkerrontaan. Lapset osallistuvat tarinankerrontaan ja käyttävät lauseita, jotka toistuvat useasti.

Voit hyödyntää kuullun täydentämistä kirjan-lukutilanteissa. Aloita kertomalla taaperosi suosikkilause tarinasta, esimerkiksi Punahilkka-sadun kohta ”puhkun ja puhallan talosi...” ja odota, että taaperosi täydentää lauseen. Kuullun täydentäminen auttaa kehittämään kuuntelutaitoja sekä varmistamaan, että lapsi ymmärtää kuulemansa.

Lue lapsen kanssa kirjoja yhdessä, jotta voit esitellä hänelle uutta sanastoa ja uusia kielioppirakenteita sekä kehittää hänen sarjallisen kuulomuistin ja ennakoimisen taitojaan. Kysy lapselta erilaisia kysymyksiä tarkistaaksesi, onko hän ymmärtänyt tarinan tapahtumia. Vältä ainoastaan ”mikä tuo on?” -kysymyksen esittämistä, koska siihen pystyy vastaamaan vain yhdellä sanalla eikä se kehitä lapsesi ajattelua tai kielellisiä taitoja. On parempi kysyä avoimia kysymyksiä kuten ”mitä tapahtui?”, ”missä?” ja ”mitä luulet, mitä tapahtuu seuraavaksi?”. Jos lapsesi ei osaa vastata, näytä mallia toisen aikuisen tai sisaruksen kanssa, jotta lapsi kuulee vastausvaihtoehtoja ja oppii vastaamaan tämänkaltaisiin kysymyksiin. Tämä luo pohjan kriittisen ajattelun taidolle.

Komentointi on myös toimiva tapa kirjanlukutilanteissa. Kun sanot, että Peter Pan näki Kapteeni Koukun merirosvolaivalla, odotuksena on, että lapsi kommentoi havaintoa. Käytä myös kommentteja, kuten ”mmm”, ”ohhoh”, ”voi ei” tai ”vau”, rohkaistaksesi taaperoasi myös reagoimaan. Tämä antaa mahdollisuuden laajentaa kielellisiä taitoja entisestään. Aloita lauseet sanoilla ”katso” ja ”kerro minulle”. Tämä on myös hyödyllinen strategia, sillä se kehottaa lasta esittämään omia ajatuksiaan, joita voidaan sitten täydentää yhdessä.

Jatkoideoita taaperoille

Jatkoideat auttavat sinua kehittämään taaperosi kielitaitoa ja opastamaan häntä eri vaiheiden läpi tämän oppaan kehityksen seurantataulukoiden mukaisesti.

Toimintoja

1. Aamiaisen syöminen
2. Tiskikoneen täyttäminen
3. Muffinssien valmistaminen
4. Isänpäiväkortin tekeminen

1. Aamiaisen syöminen

Strategiat

- ☐ Mallinna oikeaoppista kieltä.
- ☐ Käytä edistyneempää kieltä.
- ☐ Toista.
- ☐ Esittele uusia sanoja.
- ☐ Anna taaperolle aikaa reagoida.
- ☐ Kannusta vuorotteluun ja oman puheenvuoron ottamiseen

Taidot ja käsitteet

Taitoja ja käsitteitä sovelletaan siihen vaiheeseen, jonka taaperosi on saavuttanut.

- Kuvailevan kielen ymmärtämisen kehittyminen.
- Yhden ohjeen noudattaminen, esim. ”Missä sinun poskesi ovat?”
- Käsitteiden ymmärtämisen kehittyminen, esim. päällä/pois päältä, tyhjä/täysi, kuuma/kylmä/lämmin.
- Kehon eri osien ymmärtäminen.
- Merkityksetön vauvan oma kieli vähenee.
- Puheessa alkaa esiintyä lisää yksittäisiä sanoja.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

Toista sanoja monta kertaa. Toistot auttavat taaperoasi kuulemaan ja oppimaan niitä äänteitä, sanoja tai lauseita, joita hän omaksuu tässä kuuntelun kehittymisen vaiheessaan. Kuuntelutaitojen kehittyessä hänen ei enää tarvitse kuulla uusia sanoja ja fraaseja yhtä monta kertaa oppiakseen ne.

Käytä akustista korostamista, vaikka sitä ei ole tekstiin merkattu.

- Aamiaiselle!
- Tässä on sinulle puuroa/ jogurttia..
- Ota lusikka.
- Tässä on sun lusikka.
- Suu auki! Täältä tulee puuro/jogurtti.
- Ota tästä lisää puuroa. Ota lisää.
- Puuroa ei ole enää. Se on loppu.
- Kulho on tyhjä/täynnä.
- Haluatko juomista? Tässä on vettä. Juo siitä. Juo se.
- Onpa maukasta vettä/puuroa/jogurttia.

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

Käytä edistyneempää kieltä keskeisen kielen lisäksi. Tämä tarjoaa taaperollesi rikkaamman kieliympäristön.

- Minä olen nälkäinen. Oletko sinä nälkäinen?
- Nyt on aamiaisen aika.
- Mitä haluat aamiaiseksi/lounaaksi/aamupalaksi?
- Haluaisitko...? /Haluatko... vai ...?
- Minä pidän.../Minä en pidä.
- Sinä pidät puurosta.
- Puuro/jogurtti on lämmintä ja paakkuista/viileää ja samettista.
- Se maistuu makealta/herkulliselta/pahalta/kamalalta.
- Missä on lusikka?
- Ei, ei teelusikkaa. Se on liian pieni. Haluan ison lusikan.
- Oi, voi ei! Kaadoit maidon pöydälle. Pyyhipä se rätillä.
- Pyyhi suu.
- Servettiteline/kulho/lasi on melkein tyhjä. Se ei ole enää täysi.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

Tässä on ehdotuksia keskeisen ja edistyneemmän kielen käytöstä erilaisissa päivittäisissä rutiineissa ja aktiviteeteissa.

- Ruokailuajat – päivällinen, lounas, aamupala, välipala.
- Piknik/syntymäpäiväjuhlat/juhlallisuudet

Mitä muuta?

Mitä seuraavaksi...

Nämä ideat ovat vain ehdotuksia. Voit käyttää erilaista kieltä, joka on tuttua ja ajankohtaista omassa perheessäsi.

- Käytä adjektiiveja, esim. koko, muoto, väri.
- Kehitä määrään liittyvää kieltä, esim. ei paljon, tuo riittää, tuo on liikaa, tuo on melkein tyhjä.

Mitä muuta?

2. Tiskikoneen täyttäminen

Strategiat

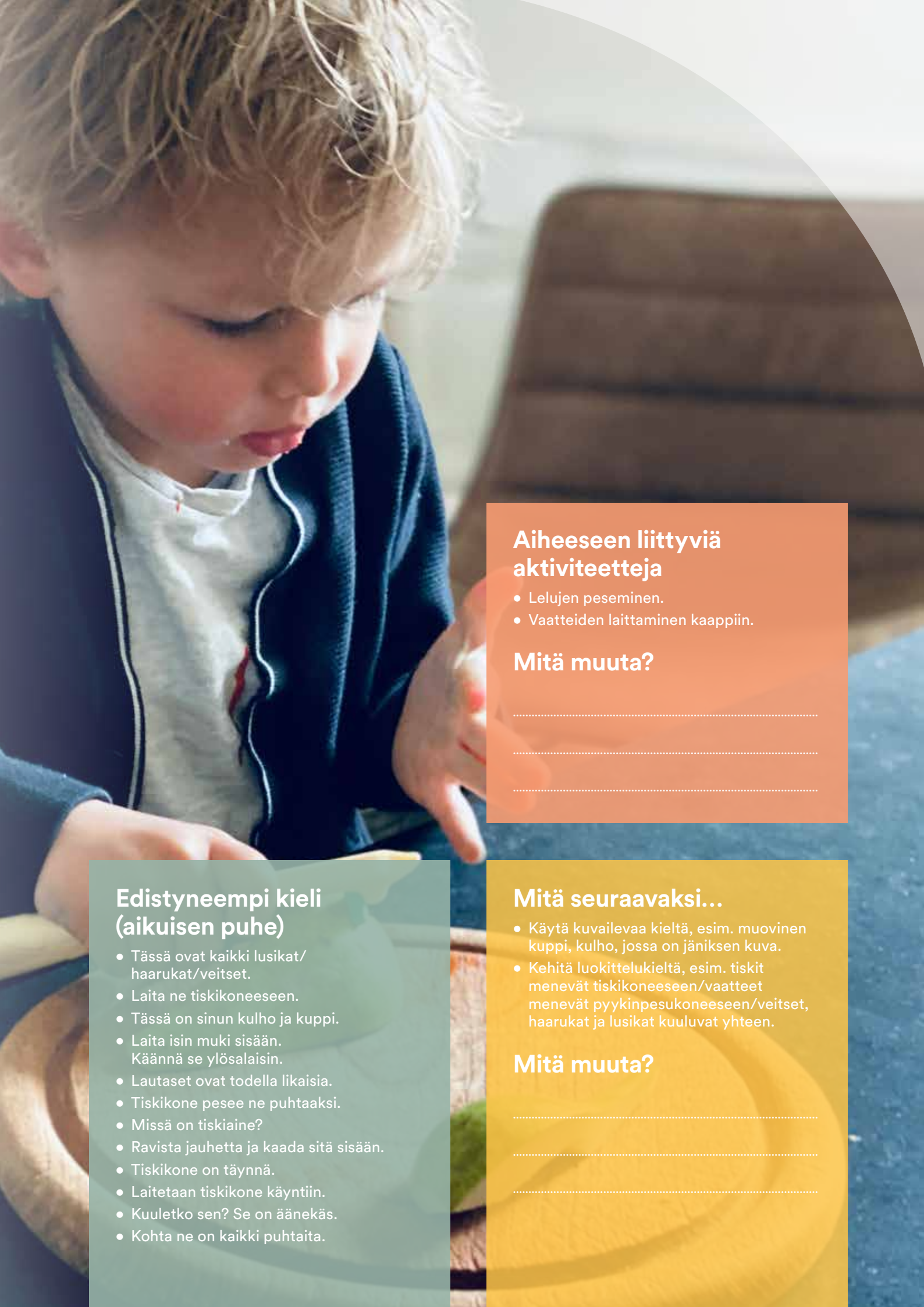
- ☐ Yhteinen huomion kohde. Kannusta lastasi siihen, että kiinnitätte huomiota yhteiseen asiaan.
- ☐ Esittele uutta sanastoa.
- ☐ Mallinna oikeaoppista kieltä.
- ☐ Käytä edistyneempää kieltä.
- ☐ Olkaa hiljaisessa ympäristössä.
- ☐ Toista.

Taidot ja käsitteet

- Luokittelun kehittäminen.
- Käsitteiden auki/kiinni, ylä/ala kehittäminen.
- Yhden suuntaa osoittavan ohjeen noudattaminen, esim. "laita lusikka tiskikoneeseen".
- Syy-seuraussuhteen ymmärtämisen kehittäminen.
- Uuden sanavaraston oppiminen, esim. vesisuihku, tiskikone.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Avaa/sulje luukku.
- Missä on iso/pieni/sininen kulho/lautanen/kuppi/lusikka?
- Tässä on iso/pieni/sininen kulho/lautanen/kuppi/lusikka.
- Laita kulho/kuppi/lusikka/lautanen tiskikoneeseen.
- Missä sinun kuppi on?
- Aa, se on tuolilla/pöydällä.
- Tässä se on. Laita se sisään. Laita se tiskikoneeseen.
- Laita se ylä-/alahyllylle.
- Käännä se ympäri.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Lelujen peseminen.
- Vaatteiden laittaminen kaappiin.

Mitä muuta?

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

- Tässä ovat kaikki lusikat/haarukat/veitset.
- Laita ne tiskikoneeseen.
- Tässä on sinun kulho ja kuppi.
- Laita isin muki sisään. Käännä se ylösalaisin.
- Lautaset ovat todella likaisia.
- Tiskikone pesee ne puhtaaksi.
- Missä on tiskiaine?
- Ravista jauhetta ja kaada sitä sisään.
- Tiskikone on täynnä.
- Laitetaan tiskikone käyntiin.
- Kuuletko sen? Se on äänekäs.
- Kohta ne on kaikki puhtaita.

Mitä seuraavaksi...

- Käytä kuvailevaa kieltä, esim. muovinen kuppi, kulho, jossa on jäniksen kuva.
- Kehitä luokittelukieltä, esim. tiskit menevät tiskikoneeseen/vaatteet menevät pyykinpesukoneeseen/veitset, haarukat ja lusikat kuuluvat yhteen.

Mitä muuta?

3. Muffinssien valmistaminen

Strategiat

- ☐ Mallinna oikeaoppista kieltä.
- ☐ Käytä Kuuloaistimus ensin -strategiaa.
- ☐ Olkaa hiljaisessa ympäristössä.
- ☐ Toista.
- ☐ Kiinnitä lapsesi huomio.
- ☐ Tee siitä hauskaa.

Taidot ja käsitteet

- Kahden ohjeen noudattaminen.
- Kysymysmuotojen kehittäminen.
- Sarjallisen kuulomuistin alku.
- Määrän käsitteen ymmärtämisen alku.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Tehdään muffinsseja.
- Tarvitsemme kulhon ja lusikan.
Missä on lusikka?
- Mitä muuta tarvitsemme?
- Avaa muffinssisekoitus.
- Ravista muffinssisekoitus kulhoon.
Ravista, ravista.
- Mitä tarvitsemme seuraavaksi?
Mitä teemme nyt?
- Paljonko vettä tarvitsemme?
- Sekoita taikinaa, pyöritä, pyöritä.
- Laita uuni päälle.
- Varo, se on kuuma.
- Laita taikinaa muffinssivuokiin.
- Se riittää.
- Käytä isoa lusikkaa.
- Se on liian iso.
- Laitetaan vuoka uuniin.
- Sisälle siitä, muffinssit.
- Nyt on aika siivota.

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

- Nämä muffinssit ovat herkullisia.
- Rakastan muffinsseja.
- Pidätkö sinä muffinsseista?
- Minä pidän suklaamuffinsseista.
- Ne ovat minun suosikkejani.
- Mitkä ovat sinun suosikkejasi?
- Avaa paketti ja kaada seos joukkoon.
- Kaada se kaikki kulhoon. Varmista, että paketti on tyhjä. Sekoita se.
- Sekoita sitä isolla lusikalla.
- Varmista, että sekoitat sen kunnolla.
- Mitä tarvitsemme nyt?
- Kupillisen vettä ja kananmunan. Kuka haluaa rikkoa kananmunan?
- Voi ei, taikinaan meni kananmunan kuori. Minun täytyy ottaa se pois.
- Sekoitat sitä oikein hyvin.
- Ota nyt vähän taikinaa lusikkaan.
- Laita se muffinssivuokiin. Ihan vähän vain. Emme halua, että niistä tulee liian isoja.
- Laitan ne uuniin.
- Varo, ettet polta itseäsi.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Kaikki ruoanlaitto, esim. hyytelön/(kaura) puuron/voileipien valmistus, kasvien pilkkominen tai keksien kuorruttaminen.
- Mikä tahansa toiminta, jossa on useita peräkkäisiä vaiheita, esim. pukeutuminen/hampaiden harjaaminen/sängyn petaaminen/lelujen kerääminen/siivoaminen/yksinkertaiset tarinat/yksinkertaiset leikit leluilla.

Mitä muuta?

Mitä seuraavaksi...

- Kahden esineen kuulomuisti eri kielellisissä konteksteissa, sisältäen sijamuodot ja pronominit. Esim. "Hän on sängyllä.", "Laita kulho pesualtaaseen."
- Kolmen esineen kuulomuisti.

Mitä muuta?

4. Isänpäiväkortin tekeminen

Strategiat

- Pommita sanoilla, joissa toistuu opeteltava äänne tai joiden merkitys on lapselle uusi.
- Mallinna oikeaoppista kieltä.
- Käytä edistyneempää kieltä.
- Käytä normaalia puhetahtia ja -rytmiä.
- Odota, että taaperosi käsittelee uuden tiedon.
- Anna aikaa reagoida.

Taidot ja käsitteet

- Numerokäsitteiden kehittäminen.
- Värien käyttö adjektiiveina.
- Kahden ohjeen noudattaminen.
- Muotojen nimien opettelu.
- Paikkasanojen ymmärtäminen, esim. päällä, keskellä.
- Kysymyksiin vastaaminen, esim. ”mikä tuo on?”, ”missä on...?”, ”mihin tuota käytetään?”
- Koon käsitteen ymmärtäminen, esim. suuri ja pieni.
- Kahden sanan käyttäminen yhdessä

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Tehdään isille kortti.
- Hae maalit ja pensseli.
- Taita kortti ja leikkaa se.
- Leikkaa kortti. Leikkaa se varovasti.
- Maalataan käärme.
- Vihreä käärme.
- Ei, se ei ole vihreä, se on sininen.
- Missä on vihreä?
- Oikein, se on vihreä.
- Maalaa käärme.
- Minä leikkaan sydämen muodon.
- Mihin liimaamme sen?
- Hae liima.
- Levitä liimaa, levitä, levitä.
- Liimaa, liimaa, liimaa se.
- Laitetaan se siihen kiinni. Kiinni on! Kiinni!
- Meillä on kaksi sydäntä – yksi, kaksi.
- Yksi ylhäällä ja yksi keskellä.
- Väritä sydämet punaisiksi.
- Missä on punainen?

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Tässä on eriväristä pahvia ja sellofaania.
- Minkä värin haluaisit?
- Oi, pinkki, haluat pinkin. Se on nätti väri. Se on ehkä minun suosikkini. Onko se sinun suosikkivärisi?
- Taitan sen kahtia, ja sitten voit leikata sen.
- Taittelen sen huolellisesti. Haluatko leikata sen?
- Leikkaa se varovasti, sakset ovat terävät.
- Mitä teemme ensin?
- Mitä haluaisit tehdä?
- Minä leikkaan ison sydämen. Isi tykkää siitä.
- Oi, olet piirtänyt talon. Talossa ei ole ikkunoita tai ovia. Se tarvitsee ikkunoita ja ovia.
- Maalaa ovi punaiseksi ja ikkunat sinisiksi.
- Tehdään talon ympärille puutarha.
- Isi tulee rakastamaan tätä korttia.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Mikä tahansa askartelutoiminta, esim. maalaaminen, piirtäminen, leikkaaminen, liimaaminen, leimaaminen.
- Puutarha-/puisto-/rantamaiseman tekeminen.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Mitä seuraavaksi...

- Kehitä sarjallista kuulomuistia.
- Kehitä paikan ilmauksia, esim. keskellä, vieressä.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Lapset juttelevat

Kuuntele, opi ja puhu seuraa lapsen kehitystä vauvasta 4 - 5 vuoden ikään saakka. Se on aikaa, jolloin lapset vahvistavat ymmärtävää ja tuottavaa kielitaitoaan.

He siirtyvät kaksisanaisten ja yksinkertaisista lauseista monimutkaisten kieliopillisten rakenteiden käyttämiseen. He alkavat käyttää menneitä ja tulevaa aikamuotoa ja erilaisia kysymysmuotoja. He oppivat toistamaan tarinoita, kuvailemaan esineitä, ihmisiä ja tilanteita sekä ylläpitämään keskustelua. Heidän puheensa muuttuu selkeämmäksi. Heistä tulee varsinaisia pieniä höpöttäjiä.

Lasten kuuntelutaidot kehittyvät myös. Aluksi he oppivat kuuntelemaan hiljaisessa ympäristössä ja kehittyvät sitten kuuntelemaan taustamelussa. Heidän kuulomuistinsa kehittyy kahden ohjeen noudattamisesta moniosaisiin ohjeisiin. He omaksuvat tietoa nauhoitetusta äänestä ja televisiosta ja voivat oppia puhumaan puhelimesta. He ovat tietoisempia lähiympäristönsä ulkopuolisesta maailmasta.

Kielen laajentaminen

Lapsesi kehittää vastaanottavaa eli ymmärtävää ja tuottavaa kieltään. Sinun kannattaa kehittää hänen kieltään niin, että hän kuulee monenlaisia kieliopillisia rakenteita. Sinun tulisi jatkuvasti laajentaa lapsesi kieltä merkityksellisen vuorovaikutuksen kautta ja kannustaa häntä etenemään yksinkertaisista lauseista monimutkaisiin lauseisiin.

Pikku apurit

Suurin osa kielen oppimisesta tapahtuu silloin, kun lapset osallistuvat merkitykselliseen vuorovaikutukseen. Monipuolisten aktiviteettien ja kokemusten tarjoaminen lapsille voi luoda erinomaisia oppimismahdollisuuksia. Tämän ikäiset lapset rakastavat auttaa vanhempiaan kodin askareissa. Anna heidän auttaa, osallista heitä niin paljon kuin mahdollista ja hyödynnä tilaisuus kehittääkseen heidän kuuntelu- ja

puhetaitojaan. Sanoita heille, mitä he tekevät, esimerkiksi kun he tiskaavat, täyttävät astianpesukonetta, valmistavat lounasta, hakevat juotavaa ja valmistavat ruokaa. Anna heille oma rikkalapio ja -harja siivoamista varten ja lapio kaivamista varten. Anna heidän auttaa sängyn petaamisessa, pölyjen pyyhkimisessä ja puutarhan hoidossa. He eivät ehkä suoriudu hyvin, mutta tämänkaltaiset aktiviteetit tarjoavat oivan mahdollisuuden kielen laajentamiseen.

Leikkiaika

Lapset alkavat kehittää mielikuvitustaan roolileikkien kautta. He rakastavat leikkiä nukeilla, käsinukeilla ja toimintafiguureilla. Ne tarjoavat mahdollisuuksia luovaan leikkiin, ajattelutaitojen kehittämiseen ja kielen harjoitteluun. Roolileikit erilaisissa tilanteissa voivat auttaa lastasi kehittämään käytännön pragmaattisia taitoja, jotka ovat välttämättömiä, jos hän aikoo kommunikoida tehokkaasti.

Leikkiaika antaa myös monia mahdollisuuksia kehittää kuuntelutaitoja sekä käsitteitä ja kieltä.

Laajenna jatkuvasti lapsesi sanavarastoa esimerkiksi käyttämällä synonyymejä, kuten sänky, peti tai vuode. Käytä kategorianimiä kuten "soittimet" viuluille, trumpeteille ja rummuille.

Puhe

Kolmen vuoden iässä lasten puhemallit ovat melko vakiintuneet. Lapset tarvitsevat kuitenkin harjoitusta tiettyjen puheäänteiden kuuntelemiseen ja käyttämiseen sanoissa ja lauseissa. Kun heidän kuuntelutaitonsa kehittyvät, heidän puheensa selkeyden pitäisi parantua. Voit käyttää useita strategioita, joiden avulla autat lastasi oppimaan kuuntelemaan tiettyjä puheäänteitä.

Äänteillä “pommittaminen”

Tämä tarkoittaa toistuvaa altistusta tietyille äänteille, jonka tuottamisessa lapsella on vaikeuksia, esimerkiksi /l/. Yksi hauska tapa tämän harjoittamiseksi on kertoa tarina kolmesta pikku porsaasta, ja toistaa uudestaan ja uudestaan ”minä puhkun ja puhkun ja puhallan, puhallan, puhallan talonne kumoon”. Toinen tapa voisi olla lehtikollaasin tekeminen. Kun lapsesi leikkaa ja liimaa lehtiä, voit toistaa sanaa ’lehti’ monta kertaa yksinkertaisissa lauseissa.

Laula lapsen kanssa lauluja, joissa toistuvat ne äänteet, joiden erottelussa ja tuottamisessa hänellä on vaikeuksia. Esim. soittorasiaaulun kertosäe ”lallallall lallalalaa”, ”piippolan vaari” - ja toista sellaista säkeistöä tai säkeistön osaa, jossa äänne esiintyy. Esimerkkejä löytyy mm. Lindforsin säätien ”Pöllö ja poikaset” materiaalista, mukaanlukien videoäänite.

Äännemallit

Sinun kannattaa edelleen esitellä lapsellesi mahdollisimman paljon äännemalleja, mikäli lapsesi niitä vielä tarvitsee. Riimisanoja sisältävät laulut ja leikit ovat toinen hyvä tapa hienosäätää kuuntelua ja harjoittaa puhumista.

Mallinna puheääniä ja tarjoa lapsellesi paljon mahdollisuuksia tuottaa ääni osana lauseita.

Akustinen korostaminen

Korosta lapselle tärkeitä ja ajankohtaisia äänteitä korostaen sanoja, joissa äänne esiintyy sanan alussa, lopussa tai sen keskellä.

Kun lapset kasvavat, he oppivat korjaamaan itse omaa puhettaan.

Sinun kannattaa tarkkailla ja kuunnella lapsesi puhetta, kunnes hän osaa korjata omaa puhettaan.

Kun lapsesi on valmis kouluun, hänen pitäisi olla oppinut jo suurimman osan äänteistä.

Kuulomuisti

Kaksi aiempaa kappaletta esittelivät, miten vauvat ja taaperot kehittävät kuulomuistiaan. He siirtyivät yhden asian käsittelystä kahden asian käsittelyyn rajatussa joukossa ja aloittivat niin sanotun avoimen joukon kuuntelun, ilman tarjottuja vaihtoehtoja.

Lasten kuulomuistia voidaan laajentaa kolmeen tai useampaan yksikköön rajatussa joukossa eri kieliympäristöissä.

Seuraavat esimerkit havainnollistavat kolmen yksikön muistamisen harjoittamista rajatussa joukossa:

- Kolme substantiivia – Hae hiusharjasi, sham-poosi ja pyyhkeesi (ennen suihkuun menoa).
- Kaksi adjektiivia ja substantiivi – pörröinen valkoinen koira (valitaan joukosta erilaisia

eläimiä, esim. pörröinen valkoinen kissa, pörröinen musta koira, sileä musta kissa jne.)

- Kaksi substantiivia ja verbi – Rausku ja delfiini uivat.
- Kaksi substantiivia ja paikan ilmaus – Nukke on sohvan takana.
- Substantiivi, konjunktio ja substantiivi – Laita rekka ja auto tielle.
- Substantiivi, kieltomuoto ja substantiivi – Laita rekka, älä autoa, tielle.

Suljetun joukon kuulomuistiharjoitusten vaikeustason nostaminen

tuttu sanasto	→	vähemmän tuttu sanasto
hiljainen ympäristö	→	meluisampi ympäristö
pieni määrä asioita harjoiteltavassa joukossa	→	suurempi määrä asioita (kuten esineitä) harjoiteltavassa joukossa
kehotuksia	→	vähemmän tai ei lainkaan kehotuksia
tärkeiden avainsanojen korostaminen	→	tavallinen puheen paino ja intonaatio
anna ohje useammin kuin kerran, jos lapsi pyytää selvennystä	→	anna ohjeet vain kerran
yksi asia käsiteltäväksi	→	viisi asiaa käsiteltäväksi
yksinkertaiset lauserakenteet	→	monimutkaiset lauserakenteet
elävä ääni	→	nauhoitettu ääni

Kun lapsesi pystyy seuraamaan kahta ohjetta tai valitsemaan kaksi esinettä rajatusta, tarjotusta joukossa, hänen voidaan odottaa seuraavan yhtä tuttua ohjetta tai valitsevan yhden tutun esineen avoimesta joukossa. Hän pystyy käsittelemään yhtä hyvin tuttua ohjetta tai valitsemaan yhden hyvin tutun esineen, kun hän on mukana arkiaskareissa. Pyydä esimerkiksi ruoanlaiton aikana lapseltasi jotakin hyvin tuttua lelun siten, että pyyntö on odottamaton ja asiayhteydestä irroitettu. Avoimen joukon kuunteluharjoituksissa voidaan edetä samalla periaatteella kuin rajatun joukon kuunteluharjoituksissa (ks. yllä oleva taulukko).

Kuulotiedon käsittelemisen taidot, kuten kuulo-muisti, ovat välttämättömiä esikouluun ja kouluun valmistautuville lapsille. Monimutkaisen kielen käsittely, monivaiheisten ohjeiden noudattaminen ja yksityiskohtien muistaminen ovat osa jokapäiväistä kouluelämää.

Pelit voivat olla hauska tapa kehittää näitä taitoja, esimerkiksi lauta-, kortti- tai sanapelit, joita voi pelata autossa, lääkäriä/audiologia odotellessa tai tarjoilua odotellessa ravintolassa.

Tässä on joitain esimerkkejä:

- Minä näen...
- Aakkospelit
- Kävin ostoksilla ja ostin...
- Mielessäni on asia, joka...
- Riimipelit
- Kategoriapelit
- Arvaa kuka/mikä olen?
- Mikä on erilainen?
- Mikä ei kuulu joukkoon

Sarjallinen kuulomuisti

Sarjallinen kuulomuisti on tärkeä kehitettävä taito. Hyvä sarjallinen kuulomuisti on edellytys sille, että lapset pystyvät kertomaan uudelleen tarinoita, vitsejä ja arvoituksia, noudattamaan perättäisiä ohjeita ja palauttamaan mieleen tietoja ja kertomaan kuulemiaan asioita myöhemmässä vaiheessa, esimerkiksi koulussa. Tätä taitoa voidaan kehittää lastenlorujen, laulujen, leikkien ja tarinoiden avulla.

Lapset rakastavat lempisatunsa tai -kirjansa kuulemista kerta toisensa jälkeen ja he alkavat kertoa sitä itse vanhemmilleen ja muille perheenjäsenille. Kannusta lastasi esittämään laulun tai tarinan eri hahmoja. Näin annat hänelle mahdollisuuden käyttää erilaisia äänenkorkeuksia, -laatuja ja -voimakkuustasoja. Tämä auttaa häntä kehittämään puheensa painotuksiin, laatuun äänenkorkeuksiin ja intonaatioon liittyviä piirteitä. Niiden avulla hän voi ilmaista tunteita, kuten vihaa, pettymystä, yllätystä, pelkoa tai onnellisuutta.

Auta lastasi etenemään yhden tarinan toistuvasta kuuntelemisesta ja kertomisesta siihen, että hän kuuntelee tarinan vain kerran ja kertoo sen sitten uudestaan järjestyksessä niin, että mukana on mahdollisimman monta yksityiskohtaa. Käytä sorminukkeja, kuvia tai leluja kertoessasi tarinaa. Kysy kysymyksiä auttaaksesi lastasi kertomaan tarinan oikeassa järjestyksessä. Siirry siihen, että lapsesi saa kertoa tarinan itse ilman kysymyksiä, mutta kuitenkin nukkejen, kuvien tai lelujen avulla. Laajenna sitten avoimen joukon kuunteluun ilman kehotuksia tai rekvisiittaa ja lisää myös kerrottavan tarinan pituutta.

Kodin ulkopuoliset kokemukset

Kodin ulkopuolella on paljon loistavia kielenoppimismahdollisuuksia. Näihin sisältyy muun muassa retki puistoon, kirjastoon, erilaisiin kauppoihin; bussilla, junalla, veneellä tai autolla matkustaminen; kalastaminen, museokäynti tai rantapäivä.

”Elämäykirjojen” tekeminen näistä reissuista on loistava tapa esitellä uutta kieltä ja laajentaa sanavarastoa. Elämäykirja on hyvä väline uusien sanojen ja eri aikamuotojen käyttämiseen ja siitä on apua myös sarjallisen kuulomuistin kehittämisessä. Kirjoja voidaan kuvittaa yksinkertaisilla piirroksilla, kuvilla, valokuvilla ja muistoesineillä. Muista ottaa lapsi mukaan elämäykirjan tekemiseen. Myöhemmin sitä voidaan käyttää lukemisen kannustamiseen, sillä lapset rakastavat lukea itsestään ja kokemuksistaan. Se voi olla tehokas väline keskustelun herättämisessä.

Kehittyneet kuuntelutaidot

Lapsen kuuntelutaidot kehittyvät myös tänä aikana. Kuuntelemaan opettelemisen alkuvaiheessa hiljainen ympäristö on ihanteellinen tilanne havaitsemis-, erottamis-, tunnistamis- ja ymmärtämistaitojen kehittämiseen. Hiljalleen kuuntelun taitoja olisi laajennettava kattamaan myös kauempaa kuuntelun, kuuntelun taustamelussa, nauhoitteiden kuuntelun ja puhelimesta puhumisen.

Kuuntelu melussa

Kuuntelemaan opettelemisen alkuvaiheessa on tärkeää, että ympäristö on hiljainen. Lasten tulisi kuitenkin kehittää taustamelussa kuuntelemisen taitoa valmistautuessaan esikouluun ja kouluun. Tarjoa lapsellesi paljon kokemuksia, jotta hän oppii kuuntelemaan melussa. Onnistumisen edellytyksenä on, että kieli on tuttua ja että vaihtoehtoja on rajallinen määrä. Voit käyttää radiota tai televisiota taustahälynä. Jos haluat syventää lapsesi taitoja, lisää vähitellen äänenvoimakkuutta ja siirry avoimen joukon kuunteluun.

Puhelimesta puhuminen

Joidenkin kuulovammaisten lasten on mahdollista keskustella puhelimesta. Tätä taitoa ei opeteta ennen kuin lapsi pystyy käymään avointa keskustelua ilman visuaalisia apuvälineitä.

Puhelimesta puhumisen taitoa kehitettäessä kannattaa aloittaa puhuminen tutun puhujan kanssa ja käyttää suljettua joukkoa, joka koostuu kolmesta tai useammasta tutusta kysymyksestä tai toteamuksesta, joiden pituus vaihtelee. Esittele erilaisia tervehdyksiä ja hyvästelyjä. Lisää lauseiden määrää joukossa. Siirry rajatusta joukosta avoimeen esittämällä odottamaton kysymys tai kommentti. Tätä voidaan vähitellen kehittää, kunnes lapsi pystyy keskustelemaan useiden eri perheenjäsenten kanssa.

Keskustelu

Lapsi on kokenut intensiivistä kuuntelemista ja puhuttua kieltä useiden vuosien ajan. Hän on kommunikoiva lapsi. Hän on hyvä kuuntelija ja hänen puheensa muuttuu selkeämmäksi. Hänen ymmärryksensä muodon, koon, rakenteen, määrän ja värin käsitteistä kehittyy jatkuvasti. Näitä taitoja on vahvistettava koulunkäynnin aloittamista varten. Hän kehittää keskustelutaitojaan monissa eri ympäristöissä ja osaa ennakoida, mitä tapahtuu. Hän kuulee tietoa televisiosta ja kykenee kuuntelemaan taustamelussa.

Hän osaa leikkiä luovasti ja käyttää mielikuvitustaan. Hän on kuunteleva, ajatteleva ja puhuva lapsi. Tämä osa kuuntelumatkasta on ohi. Uusi matka on alkamaisillaan.

Jatkoideoita lapsille

Nämä jatkoideat auttavat sinua kehittämään lapsesi kielitaitoa ja opastamaan häntä eri vaiheiden läpi kehityksen seurantataulukoiden mukaisesti.

Toimintoja

1. Kuulomuistin kehittäminen
2. Puutarhassa
3. Arvaa kuka? -leikki
4. Kuunneltava tarina

1. Kuulomuistin kehittäminen

Strategiat

- ☐ Toista uusia sanoja ja fraaseja.
- ☐ Käytä edistyneempää kieltä.
- ☐ Käytä kuuntelua ensin.
- ☐ Mallinna sanoja ja fraaseja.
- ☐ Ohjeista ensimmäisen kerran kuuntelun kautta.
- ☐ Odota lapsen reaktiota.
- ☐ Anna lapsellesi valmiudet onnistumiseen.

Taidot/käsitteet ja kieli

Taitoja ja käsitteitä sovelletaan siihen vaiheeseen, jonka lapsesi on saavuttanut.

- Kuulomuistin laajentaminen kolmeen asiaan – suljettua joukko: esim. hae hattusi, kenkäsi ja takkisi.
- Kohteiden valinta kuvailun avulla, esim. anna minulle se, joka menee veteen.
- Uusien käsitteiden ymmärtäminen, esim. leveä/kapea.
- Uuden sanaston ymmärtäminen.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

Tämä on kieltä, jota toistetaan monta kertaa. Näin lapsesi pääsee kuulemaan usein niitä ääniä, sanoja tai lauseita, joita hän oppii kuuntelun kehittymisen vaiheessa. Kun lapsesi oppii kuuntelemaan, hänen ei enää tarvitse kuulla uutta kieltä yhtä monta kertaa.

- Minulla on iso keltainen rekka/hyvin vanha auto/pieni keltainen rekka/punainen kilpa-auto/hyvin vanha juna.
- Katso leveää/kapeaa tietä.
- Autot kulkevat tiellä.
- Ole varovainen, aja varovasti. Älä mene liian kovaa.
- Laita iso keltainen rekka leveälle tielle.
- Laita iso punainen auto kapealle tielle.
- Mikä näistä kulkee tiellä ja on nopea?

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

Tässä on ehdotuksia keskeisen ja edistyneemmän kielen käytöstä erilaisissa päivittäisissä askareissa ja toiminnoissa.

- Mikä tahansa toiminta kotona, mutta varmista, että käytössäsi on erilaisia esineitä, jotka ovat lapsellesi tuttuja, eri värit/koot/kategoriat.
- Pyykkien lajittelu, esim. anna isin punaiset housut ja punainen t-paita; laita sukat ja t-paidat koriin/kaappiin/pesukoneeseen.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

Käytä edistyneempää kieltä keskeisen kielen lisäksi. Tämä tarjoaa lapsellesi rikkaamman kieliympäristön.

- Tämä tie on hyvin leveä.
- Se on kuin moottoritie. Se on kuin tie, jota pitkin menemme mummolaan. Näetkö kaistat? Siinä on neljä kaistaa. Moottoritieellä voi mennä kovaa, mutta ei liian kovaa.
- Katso kapeaa tietä. Sinun täytyy ajaa sillä tiellä varovasti.
- Käännä auto ympäri. Sinun täytyy pysyä tien vasemmalla puolella.
- Varo tietyöntekijöitä. He korjaavat tietä. Näetkö miehen, joka pitelee kylttiä? Siinä lukee stop, eli meidän pitää odottaa, kunnes hän antaa luvan mennä. Emme halua joutua onnettomuuteen.
- Iso keltainen rekka kaivaa kuoppaa. Katso, miten kuski nostaa multaa. Sitten hän kippaa mullan rekan takaosaan.

Mitä seuraavaksi...

Tämä näyttää etenemisen oppaan kehitystä kuvaavien taulukoiden mukaisesti seuraaville vaiheille neljällä alueella: kuuntelu, kieli, puhe ja kognitio.

Nämä ideat ovat vain ehdotuksia. Voit käyttää sellaista kieltä, joka on tuttua ja ajankohtaista omassa perheessäsi.

- Vakiinnuta kolmen asian kuulomuisti – suljettu joukko:
 - kieltomuoto, esim. haluan... ja... , en sitä...
 - monenlaisia paikan ilmauksia, sisällä/päällä/alla/vieressä/takana/välissä.
 - pronominit, esim. sinä, he, me.
 - verbilauseita, esim. poika/hän ajaa pyörällä mäkeä ylös.
 - toimintasanat/lauseet, esim. Tarvitsen jotain, jolla voi ajaa nurmikon, ja jotain, jolla voi kaivaa. Lapsen tulisi osata valita nämä oikeassa järjestyksessä.
- Kehitä edistyneitä kuuntelutaitoja – suljettu joukko:
 - yksinkertaisten ohjeiden noudattaminen pihalla/kaupassa taustamelussa.
 - tuttujen kappaleiden kuunteleminen nauhalta.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

2. Puutarhassa

Strategiat

- ☐ Toista uusia sanoja ja fraaseja.
- ☐ Käytä edistyneempää kieltä.
- ☐ Esittele uusia sanoja.
- ☐ Anna aikaa käsittelyyn ja vastaamiseen.
- ☐ Mallinna oikeaoppista ääntämistä.
- ☐ Käytä kuullun täydentämistä.

Taidot/käsitteet ja kieli

- Vertailu.
- Monikon alkeet.
- Sanavaraston laajentaminen.
- Yksinkertaisten kysymyssanojen käyttäminen, esim. kuka, mitä, missä.
- Konsonanttien käytön lisääminen.
- Kategorisoinnin käsitteen laajentaminen.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Katso kauniita kukkia.
- Nämä ovat keltaisia ja nuo ovat vaaleanpunaisia.
- Tällä kukalla on varsi.
- Varressa kasvaa lehtiä.
- Kaikki kukat eivät ole puhjenneet.
- Nämä ovat auki, mutta nämä ovat kiinni.
- Ne eivät ole vielä puhjenneet.
- Ne ovat nuppuja.

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

- Kukat ja pensaat kasvavat. Niillä on juuret.
- Jotkin kasvit kasvavat ruukuissa ja jotkut maassa.
- Nuput aukeavat myöhemmin ja niistä tulee kauniita kukkia.
- Ole varovainen, kun poimit kukkia.
- Älä katkaise varsia.
- Kukat tarvitsevat kasvaakseen vettä ja auringonvaloa.
- Ne ovat kuihtuneet, koska maa on liian kuivaa. Voi harmi.
- Meidän täytyy kastella kasveja joka päivä, jotta kasvit eivät kuole.
- Poimitaan muutama kukka ja laitetaan ne maljakkoon.
- Nämä ovat kukkia ja ne ovat pensaassa.
- Tämä on pensas. Pensas on kuin pieni puu.
- Poimitaan paljon kukkia.
- Vie ne sisälle ja laita ne maljakkoon.
- Täytä maljakko ensin vedellä.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Esineen pienistä osista puhuminen, esim. kello (viisarit ja kellotaulu), vedenkeitin (nokka, kahva), TV (kaukosäädin, näyttö, kuva, virtanäppäin).
- Siementen/taimien istuttaminen.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Mitä seuraavaksi...

- Kehitä neljän esineen kuulomuiistia suljetussa joukossa.
- Kehitä käsitettä "mitä puuttuu" eri esineiden osista.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

3. Arvaa kuka? (leikki)

Strategiat

- Laajenna kielitaitoa.
- Mallinna sanojen oikeaoppista ääntämistä.
- Mallinna oikeaoppista kieltä, esim. kysymysmuotoja.
- Käytä selventävää kieltä.
- Mallinna puheenaiheen esittelyn ja päättämisen käytännöllisiä taitoja.
- Anna lapsellesi aikaa käsitellä vaikeampaa kuultua kieltä ja vaikeampia käsitteitä.
- Tarkkaile monimutkaisen kielen oikeaoppista käyttöä.

Taidot/käsitteet ja kieli

- Oikean kysymyksen ja vastauksen käyttäminen.
- Kieltomuotojen kehittäminen.
- Kuvailun kehittäminen.
- Johtopäätösten tekeminen.
- Ajattelutaitojen kehittäminen.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Kenen vuoro on ensin?
- Sinun pitää ensin sekoittaa kortit.
- Sitten sinun on valittava kortti.
- Sinä valitset yhden ensin ja sitten minä.
- OK, minä valitsen tämän.
- Älä katso, se on huijausta.
- Tunnetko säännöt?
- Sinun täytyy kuvailla ihmistä.
- Onko tuo henkilö mies vai nainen?
- Onko ihmisellä viikset/punaiset hiukset?
- Kyllä, hänellä on/ei, hänellä ei ole.
- Onko sinun kaverillasi hanskat/hassu hattu?
- Kyllä on/Ei ole.
- Se tarkoittaa, että minun on laitettava alas kaikki kuvat naisista/miehistä, joilla on punaiset hiukset.
- Pelin voittaa henkilö, jolla on...
- Seuraavaksi on sinun vuorosi.

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

- Kenen pitäisi sinun mielestäsi aloittaa, vanhimman vai nuorimman?
- Minä aloitan, koska olen vanhin. Onko tämä sinusta OK?
- Voitko selittää säännöt...
- Minusta tämä on loistava peli.
- Minä pidän tästä pelistä, olen varma, että voin voittaa sinut.
- Valitse kortti ja laita se laudan etuosassa olevaan koloon.
- Äh, tuo ei ollut hyvä kysymys. Laitoin alas vain kaksi kuvaa. Minun on ajateltava seuraavalla kerralla.
- Anteeksi, en ymmärtänyt sinua. Voitko sanoa uudestaan/toistaa? En kuullut sinua kunnolla.
- Mietin vain, mitä kysyisin sinulta seuraavaksi. Yritän huijata sinua/Yritän tehdä siitä vaikeaa.
- Onkohan maailmassa ihmisiä, joilla on pitkät liilat kiharat? Ehkä äidin kampaaja voisi tehdä äidille pitkät liilat kiharat.
- Voisitko kuvailla henkilöä, joka asuu toisella planeetalla?
- En osaa kuvailla tätä, se on niin erikoinen.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Lautapeliä pelaaminen, esim. Ludo, Käärmeet ja tikapuut, Tammi, Trivial Pursuit, Neljän suora.
- Bingon, oppimis- ja matriisipeliä pelaaminen.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

Mitä seuraavaksi?

- Kehitä monimutkaista avoimen joukon kuuntelua.
- Kehitä taustamelussa kuuntelua.

Mitä muuta?

.....

.....

.....

4. Kuunneltava tarina

Strategiat

- ☐ Käytä kehotuksia.
- ☐ Kysy kysymyksiä.
- ☐ Palaa alkuun, kuunnelkaa uudestaan.
- ☐ Selvennä kysymällä esim. ”mitä juuri kuulit?”
- ☐ Käytä lyhyttä, yksinkertaista tarinaa.

Taidot/käsitteet ja kieli

- Tarinan kertominen uudelleen elävällä äänellä.
- Tarinan kuunteleminen ja kysymysten kysyminen.
- Kolmeen tarinaan liittyvään kysymykseen vastaaminen.

Keskeinen kieli (aikuisen puhe)

- Valitse kuunneltava tarina.
- Paina toistonappia.
- Kuuntele ensin koko tarina.
- Sitten kuuntele kysymykset.
- Vastaa jokaiseen kysymykseen.
- Palaa takaisin, jos haluat kuunnella tarinan uudestaan.
- Oletko valmis?

Edistyneempi kieli (aikuisen puhe)

- Varmista, että laitteessa on virta päällä.
- Valitse tarina ja paina toistonappia.
- Kuunnellaan tarina ja kaikki kysymykset ensin, sitten kuunnellaan tarina uudestaan.
- Jos et kuule osaa tarinasta tai et ymmärrä, kerro minulle, niin voimme palata alkuun ja kuunnella tarinan uudestaan.

Aiheeseen liittyviä aktiviteetteja

- Muiden tietojen kuunteleminen tarinasta, esim:
 - Toimenpiteet.
 - Ohjeiden noudattaminen.
 - Kysymykset.

Mitä muuta?

Mitä seuraavaksi...

- Vastaa lisäkysymyksiin kuunnellusta tarinasta.
- Kerro tarina uudestaan ilman apua kysymyksistä.

Mitä muuta?

Liitteet

Auditiivinen kuntoutus

Kehityksen seurantalomakkeet ja arviointimenetelmät

Seuraavat kehityksen seurantalomakkeet ja arviointimenetelmät on luokiteltu kuulohavainnoinnin, kielen, puheen, leikin ja peruskäsitteiden mukaan. Niitä on kuvattu lyhyesti. Osa seurantalomakkeista ja arviointimenetelmistä on saatavilla Suomen kielellä.

Kuulohavainnointi (kuuntelu)

Estabrooks, W. 1998, Auditory-Verbal Ages and Stages of Development in (Levels I – VIII) in Cochlear Implants for Kids, AG Bell, Washington DC, U.S.A.

Tässä tarkistuslistassa esitetään kuuntelutaitojen kehitys äännetietoisuudesta kuullun ymmärtämiseen, mukaan lukien erotuskyky, tunnistaminen, paikantaminen, kuulomuisti ja sarjallinen kuulomuisti, kuunteleminen kauempaa ja kuunteleminen melussa.

Tsiakpini, L., Weichbold, V., Kuehn-Inacker, H., Coninx, F., D’Haese, P., and Almandin, S. 2004. LittleEARS auditory questionnaire. LittleEARS® kyselymenetelmä. Suomenkielinen versio: Terhi Rauhamäki.

LittleEARS® on vanhemmille tarkoitettu kyselylomake, jolla arvioidaan lapsen reaktioita kuulloärsykkeisiin eli kuulokäyttäytymistä. Sen tarkoituksena on seurata lasten kuulon kehitystä syntymästä 24 kuukauden ikään tai ensimmäisen 24 kuukauden aikana kuulokojeen/implantin sovituksen jälkeen. Kyselymenetelmä perustuu 0–24 kuukauden ikäisten, normaalisti kuulevien lasten normatiivisiin tietoihin.

Tuohy, J., Brown, J. and Mercer-Mosely, C., 2001, St. Gabriel's Curriculum for the Development of Audition, Language, Speech, Cognition, Trustees of the Christian Brothers, St. Gabriel's School for Hearing Impaired Children, Sydney, NSW, Australia.

Tämä sisältää hierarkkisen järjestyksen äänitietoisuuden ja kuulomuistin kehittymiselle, joka etenee suljetusta joukosta avoimeen joukkoon. Opetussuunnitelma sisältää myös kielen, puheen ja kognition kehittymistä käsitteleviä osioita.

Wilkes, E.M. 1999, Cottage Acquisition Scales for Listening, Language and Speech. Simple Sentence Level, Sunshine Cottage School for Deaf Children, Texas, U.S.A.

Tämä kehityksen tarkistuslista on tarkoitettu arviointia ja puheterapian diagnostista suunnittelua varten. Kuunteluun liittyvässä osiossa edetään äänitietoisuudesta puheen ymmärtämiseen, sisältäen äänteiden kuuntelutaidot. Materiaaliin sisältyy myös kuuntelun, puheen ja kognition integroitu lähestymistapa.

Kieli

Dunn, L.M. and Dunn, L.M. 1997, Peabody Picture Vocabulary Test-(PPVT Forms 111A and 111B), 3rd ed. American Guidance Service, Circle Pines, MN, U.S.A.

Tämä testi mittaa lapsen yksittäisten sanojen ymmärtämistä (reseptiivinen sanavarasto). Se on tarkoitettu lapsille, joiden ikä on vähintään 2 vuotta ja 6 kuukautta ja enintään 18 vuotta. Testin raakatulokset muunnetaan standardipistemääriksi, prosenttiosuuksiksi ja ikävuosien vastaavuuksiksi.

Suomenkielinen versio: Kunnari, S., Paavola-Ruotsalainen, L., Nieminen, L. ja Torvelainen, P. 2019, NRDLs - New Reynell Developmental Language Scales. Hogrefe Psychologien Kustannus Oy, Helsinki. Käännetty englanninkielisestä testistä, julkaisija: GL Assessment Ltd, London, UK; Edwards, S., Letts, C. & Sinka, I.

NRDLs on Reynellin kielellisen kehityksen testin neljännen version suomalainen adaptointi. NRDLs-testiä käytetään lapsen kielellisen kehitystason arviointiin. Testi on suomen kielen mukaiseksi sovitettu ja suuremmalla normiaineistolla laadittu versio aiemmasta. Leikinomainen tutkimus kuvineen ja leluineen selvittää kielellistä kehitystä kahdella osa-alueella: ymmärtäminen ja tuottaminen. Testi on tarkoitettu 2 vuotta 0 kuukautta - 7 vuotta 5 kuukautta ikäisille lapsille.

Ege, B. 2007. Bo Ege språklig test I. Suomentanut Pirkanmaan puheterapeuttien testiryhmä.

Bo Ege on sanaston käytön testi, joka kehitetty arvioimaan 3–8-vuotiaiden lasten tuottavan sanavaraston ja sanojen käytön kehitystä. Sitä voidaan käyttää myös nuorempien kuulovammaisten lasten kanssa.

Fenson, L., Dale, P.S., Reznik, J.S., Thal, D., Bates, E., Hartung, J.P., Pethick, S. and Reilly, J.S. 1993, The McArthur Communicative Inventories: User's Guide and Technical Manual - Words and Gestures 8 to 16 Months. Words and Sentences, Paul H. Brookes Baltimore, MD, U.S.A.

Suomenkieliset versiot: Lyytinen, P., 1999. Varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä (MCDI). Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti; Stolt S. Internal consistency and concurrent validity of the parental report instrument on language in pre-school-aged children – The Finnish Communicative Development Inventory III. First Lang. 2023.

Sanoja ja eleitä sisältävä luettelo on tarkoitettu vanhempien täytettäväksi, jotta he voivat arvioida lapsensa kykyä ymmärtää ja/tai käyttää sanoja ja eleitä. Se sisältää sanastokategorioita (eläimet, lelut, vaatteet, toimintasanat jne.), ja siinä kysytään myös lapsen eleistä, leikeistä, rutiineista, toimista ja esineistä, imitointitaidoista ja roolileikeistä. Sanojen ja lauseiden luettelon tarkoitus on kartoittaa lapsen sanojen käyttöä eri kategorioissa, kuten kehonosat, huonekalut ja huoneet, pelit ja rutiinit jne. Siinä on myös lauseita ja kielioppia koskeva osio. Siinä tarkastellaan lapsen substantiivien, verbien, sanapäätteiden ja yksinkertaisten lauseiden käyttöä.

Gardner, M.F. 2000, Expressive One Word Picture Vocabulary Test, 3rd ed. Academic Therapy Publications, Novato, CA, U.S.A.

Tämä testi arvioi lapsen ekspressiivistä sanavarastoa. Se on tarkoitettu 2–18-vuotiaille lapsille.

Gardner, M.F. 2000, Receptive One Word Picture Vocabulary Test, 3rd ed. Academic Therapy Publications, Novato, CA, U.S.A.

Tämä testi arvioi lapsen reseptiivistä sanavarastoa. Se on tarkoitettu 2–18-vuotiaille lapsille.

Glover, M.E., Preminger, J.L. and Sanford, A.R. 1995, The Early Learning Accomplishment Profile Kit (E-LAP), Kaplan Press, Lewisville, NC, U.S.A.

Tämä on kriteereihin pohjautuva työkalu pienille lapsille, jotka ovat alle 36 kuukauden ikäisiä. Kirja antaa ohjeita kuntoutusohjelman suunnitteluun vauvoille, pikkulapsille ja lapsille, joilla on erityistarpeita. Paketti sisältää tietoa karkeamotoriikan, hienomotoriikan, kognitiivisten, kielellisten ja sosiaalisten/emotionaalisten taitojen osa-alueiden kehityksestä; oppimistoimintakortteja; ja perheen yksilöllisiä palvelusuunnitelmalomakkeita yksilöllistä suunnittelua varten. Siinä määritellään myös kunkin arvioitavan kohteen materiaalit, menettelyt ja kriteerit.

Mäkinen, L. ja Ukkola, S. 1982, Kissatarina : lasten kerrontaitojen arviointimenetelmä. Niilo Mäki -instituutti.

Rossetti, Louis Ph.D. 1990, The Rossetti Infant-Toddler Language Scale, LinguSystems Inc, Moline, Illinois, U.S.A.

Tämä kriteereihin pohjautuva työkalu arvioi enintään 3-vuotiaiden lasten preverbaalisia kommunikaatitaitoja ja eleiden, toimintataitojen, leikin, vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen, kielen ymmärtämisen ja kielellisen ilmaisuuden osa-alueita. Käyttäytymistä havainnoivat terapeutit tai huoltajat.

Tuohy, J., Brown, J. and Mercer-Mosely, C. 2001, St. Gabriel's Curriculum for the Development of Audition, Language, Speech, Cognition, Trustees of the Christian Brothers, St. Gabriel's School for Hearing Impaired Children, Sydney, NSW, Australia.

Tämä opetussuunnitelma tarjoaa kehityskulun englannin kielen rakenteelle lapsen syntymästä 6-vuotiaaksi. Se kuvaa reseptiivisiä ja ekspressiivisiä taitoja kolmen kuukauden välein syntymästä 12 kuukauteen ja sitten kuuden kuukauden välein 6 vuoteen asti. Mukana on myös kieliopillisia rakenteita. Opetussuunnitelma sisältää myös osioita kognition, puheen ja kuulon kehittymisestä.

Wiig, E.H., Secord, W. and Semel, E. 1993, CELF-Preschool – Clinical Evaluation of Language Fundamentals – Preschool, Examiner's Manual, The Psychological Corporation, San Antonio, Texas, U.S.A.

Tällä testillä arvioidaan reseptiivisen ja ekspressiivisen kielen puutteita lapsilla, joiden ikä on vähintään 3 vuotta ja enintään 6 vuotta ja 11 kuukautta. Normaaliarvoihin perustuvat pisteet esitetään kuuden kuukauden ikäväleillä. Ekspressiiviset osatestit sisältävät sanarakennetta, viittaussanojen tuntemusta ja lauseiden palauttamista mieleen mittaavia testejä. Reseptiivisillä osatesteillä arvioidaan peruskäsitteiden, kielellisten käsitteiden ja lauserakenteiden ymmärtämistä.

Wilkes, E.M. 1999, Cottage Acquisition Scales for Listening, Language & Speech (CASLLS), Sunshine Cottage School for Deaf Children, San Antonio, Texas, U.S.A.

Tämä kehitykseen liittyvä tarkistuslista on tarkoitettu arviointia ja terapian diagnostista suunnittelua varten. Kieliosio sisältää vaiheet preverbaalisesta vaiheesta monimutkaisiin lauseisiin, pragmaattinen kehitys mukaan lukien. Tämä työkalu kattaa myös kuuntelun, puheen ja kognition integroidussa lähestymistavassa.

Zimmerman, I.L., Steiner, V.G., and Pond, R.E. 2002, Preschool Language Scale-4, (PLS-4), The Psychological Corporation, San Antonio, Texas, U.S.A.

Tämä on vauvoille ja taaperoille suunnattu standardisoitu kuullun ymmärtämisen ja ilmaisullisen vuorovaikuttamisen testi. Kuullun ymmärtämisen osa-asteikolla arvioidaan esikouluikäisten lasten perussanastoa, käsitteitä ja kieliopillisia käsitteitä ja sitä vanhempien lasten korkeamman tason taitoja, kuten monimutkaisia lauseita, vertailuja ja päättelyä ym. Ekspressiivisen ilmaisuuden osa-asteikolla esikoululaisia pyydetään nimeämään esineitä, käyttämään esineitä kuvaavia käsitteitä, ilmaisemaan määrää, käyttämään kieliopillisia tunnuksia jne. Vanhemmille lapsille se sisältää sanojen jakamista osiin, rinnastusten täydentämistä, lyhyen tarinan kertomista oikeassa järjestyksessä jne. Tämä testi sisältää myös artikulaatioseulan ja kielinäytteiden tarkistuslistan.

Puhe

Kunnari S, Saaristo-Helin K ja Savinainen-Makkonen T. 2012. Fonologiatesti: Lasten Äänteellisen Kehityksen Arviointimenetelmä. Niilo Mäki Instituutti.

Ling, D. Ph.D. 1991, The Phonetic-Phonologic Speech Evaluation Record: A Manual, Alexander Graham Bell Association for the Deaf, U.S.A.

Tässä testissä arvioidaan puheen segmentaalisia ja ei-segmentaalisia piirteitä sekä foneettisella että fonologisella tasolla. Foneettisen tason vastaukset saadaan jäljittelemällä. Fonologisen tason vastaukset saadaan spontaaneista kielinäytteistä.

Paden, E. Ph.D., and Brown, C. M.S. 1992, Identifying Early Phonological Needs in Children with Hearing Impairment, AG Bell, Washington DC, U.S.A.

Tämä standardoitu testi arvioi, miten kuulovammaiset lapset käyttävät spontaanisti äänimalleja. Se arvioi numeerisesti, ovatko lapsen mallit puutteellisia, kehittyviä vai hyvin hallussa.

Tuohy, J., Brown, J. and Mercer-Mosely, C. 2001, St. Gabriel's Curriculum for the Development of Audition, Language, Speech, Cognition, Trustees of the Christian Brothers, St. Gabriel's School for Hearing Impaired Children, Sydney, NSW, Australia.

Tässä opetussuunnitelmassa hahmotellaan varhaisen puheen ja auditiivisen palautteen käsittelyn taitojen kehitystä sekä vokaalien, diftongien ja konsonanttien omaksumisen järjestystä. Opetussuunnitelma sisältää fonologisten prosessien kehityksen tarkistuslistan. Opetussuunnitelmaan sisältyy myös kognition, kielen ja kuulon kehitystä käsitteleviä osioita.

Wilkes, E.M. 1999, Cottage Acquisition Scales for Listening, Language & Speech. Simple Sentence Level, Sunshine Cottage School for Deaf Children, Texas, U.S.A.

Tämä kehityksellinen tarkistuslista on tarkoitettu arviointia ja terapian diagnostista suunnittelua varten. Puheosiossa seurataan tohtori Daniel Lingin arvostetun motorisen puheohjelman tavoitteita (sekä foneettisia että fonologisia) ja yhdistetään nämä tavoitteet myös foneettisen kuuntelun kehitykseen. Tämä väline sisältää myös kuuntelun, kielen ja kognition integroidussa lähestymistavassa.

Leikki

Lowe, M. and Costello, A. 1988, Symbolic Play Test Second Edition, NFER-NELSON London, UK.

Tämä testi perustuu kehitystutkimukseen, jossa tutkittiin 12–36 kuukauden ikäisten vauvojen esittävää leikkiä. Testi arvioi lasten spontaaneja nonverbaalisia leikkitaitoja suunnitellussa tilanteessa. Esineet esitellään tavanomaisella tavalla ja jätetään lapsen vapaaseen käyttöön. Tarkoituksena on arvioida, onko lapsi kehittänyt käsitteitä ja symboliikkaa, jotka edeltävät reseptiivistä ja ekspressiivistä puhuttua kieltä ja kehittyvät sen rinnalla. Saatavilla on kriteereihin perustuvat ikäpisteet.

Peruskäsitteet

Boehm, A.E. 1986, Boehm Test of Basic Concepts-Revised (BOEHM-R), The Psychological Corporation, San Antonio, Texas, U.S.A.

Tämä testi tehdään päiväkotikäisille, ja siinä mitataan vertailun, suunnan, paikan, määrän ja ajan peruskäsitteiden ymmärrystä.

Bracken, B. 1998, Bracken Basic Concept Scale-Revised (BBCS-R), The Psychological Corporation, San Antonio, Texas, U.S.A.

Tämä mittaa lasten, joiden ikä on vähintään 2 vuotta ja 6 kuukautta ja enintään 8 vuotta, peruskäsitteiden omaksumista ja reseptiivisiä kielitaitoja. Se sisältää useita käsitteellisiä kategorioita – värit, kirjaimet, numerot, laskeminen, koot, vertailu, muodot, suunta/sijainti, itsetietoisuus/sosiaalinen tietoisuus, rakenne/materiaalit, määrä ja aika/järjestys.

Sanasto

Akustinen korostaminen:

Lauseen keskeisen osan painottaminen enemmän kuin muiden sitä ympäröivien sanojen.

Akustinen:

Kuuloaistiin liittyvä; liittyy kuuluvia ääniä tutkivaan tieteeseen.

Alveolaari:

Puheääni, joka muodostuu kielen osuessa ylähampaiden lähelle hammasvalliin.

[d, l, n, r, s].

Artikulaatio:

Puheäänten tuottaminen kielen, huulten ja leuan liikkeillä.

Äänteillä “pommittaminen”:

Tekniikka, jossa keskitytään tietyn äänteeseen toiston ja akustisen korostamisen avulla tai laulamalla lauluja, joissa kyseinen äänne toistuu.

Jokeltelu:

Vaihe vauvojen puheen kehityksessä – se seuraa vauvan ensimmäisten elinkuukausien vähäistä ääntelyä. Jokelteluvaiheen aikana vauva tuottaa erilaisia ääniä konsonantti-vokaaliyhdistelminä, jotka monimutkaistuvat.

Bilabiaali:

Puheääni, joka muodostetaan molempien huulten avulla, esim. [p, b, m]

Kuunteleminen suljetusta joukosta:

Kielen käsittelyä kehoitteiden avustaman kuuntelun kautta. Suljetun joukon kuunteluharjoituksia käytetään kuuntelemaan opettelun ensivaiheissa. Valittavana on rajattu määrä kohteita, jotka auttavat kuuntelijaa tunnistamaan, ymmärtämään ja muistamaan kielen onnistuneesti.

Koartikulaatio:

Vaikutus, joka yhdellä äänellä on vierekkäisen äänen tuottamiseen.

Kilpailevat ärsykkeet:

Kaikki taustäänet, jotka peittävät puhesignaalin ja vaikeuttavat puheen kuulemista. Kuuntelu kilpailevien ärsykkeiden kanssa on vaativampi kuuntelutehtävä.

KV-tavu:

Tavu, joka sisältää konsonantin ja vokaalin, esimerkiksi [pa].

KVK-tavu:

Tavu, joka sisältää konsonantin, vokaalin ja konsonantin, esimerkiksi [pat].

Desibeli (dB):

Äänenvoimakkuuden mittaamisen standardiyksikkö.

Diftongi:

Keskenään erilaisten vokaalien yhtymä, jossa kieli aloittaa yhden vokaalin kohdalta ja siirtyy kohti toista vokaalia. Esimerkiksi diftongissa [oi] sanassa 'koira' kieli aloittaa [o]-vokaalin kohdalta ja siirtyy kohti vokaalia [i].

Matkiminen:

Vauvan tapa toistaa muiden tuottamia ääniä, normaali ilmiö lapsen kehityksessä.

Taajuus:

Molekyylien värähtelyn nopeus (sykliä sekunnissa) ääntä tuotettaessa on kyseisen äänen taajuus. Se mitataan hertseinä (Hz). Kun sykliä sekunnissa lisääntyvät, eli taajuus kasvaa, ääni koetaan korkeampana.

Frikatiivi:

Puheääni, jossa on kuuluva hengitysvirtaus, esimerkiksi [f, h, sh].

Satunnainen tai Spontaani kieli:

Kieli, jota käytetään keskeisen kielen lisäksi aktiviteeteissa, leikeissä tai päivittäisissä rutiineissa.

Äänen vaihtelu:

Muutokset äänenkorkeudessa tai -sävyssä.

Voimakkuus:

Äänen mitattu suure (äänekkyyys) desibeleinä ilmaistuna.

Intonaatio:

Puheäänen melodia tai sävel.

Vauvan oma kieli, "höpöttely":

Vaihe, joka seuraa jokeltelua puheen ja kielen kehityksessä - lapsen ääntelyssä alkaa olla tunnistettavia intonaatiokuvioita ja sanoja.

Paikantaminen:

Kyky paikantaa äänen suunta.

M L U:

Lausuman keskipituus (eng. Mean Length of Utterance) on puhujan käyttämien morfeemien keskimääräinen määrä -

tätä käytetään pääasiassa kuvaamaan lapsen kehitystä pidempien lausumien tuottamisessa.

Säätökäynti:

Sisäkorvaistutteen säätäminen siten, että käyttäjä kuulee tietyn äänialueen.

Keskikonsonantit:

Konsonantit keskellä sanaa, esimerkiksi /p/ sanassa 'lapio'.

Aistimodalityteetti:

Aistikanava, kuten kuulo-, näkö- tai tuntoaisti.

Morfeemi:

Kielen pienin merkitysyksikkö – sana tai sanan osa. Esimerkiksi sanassa sekatavarakauppa on morfeemit 'seka', 'tavara' ja 'kauppa'.

Hoivapuhe, hoivakieli:

Erityinen tapa, jolla äidit/hoitajat puhuvat pienille lapsilleen – voi kutsua myös lepertelyksi.

Nasaali:

Puheääni, jossa ääni kulkee nenän, ei suun kautta, esimerkiksi [m, n].

Esineiden pysyvyys:

Ymmärrys siitä, että esineet ovat aitoja ja ne eivät lakkaa olemasta silloin, kun niitä ei näe.

Kääntäen yksikäsitteinen vastaavuus:

Kyky laskea useiden esineiden lukumäärää, ei pelkkää ulkoa laskemista.

Kuunteleminen avoimesta joukosta:

Kyky käsitellä kieltä pelkästään kuuntelemalla ilman kehotuksia, esimerkiksi kertomalla tarinan uudestaan. Avoimet kuuntelutehtävät ovat kokeneille kuuntelijoille.

Performatiivit (äännemallit):

Aikuisten yhdessä jonkin esineen nimen kanssa käyttämät, yleensä ääntä kuvaavat ilmaukset, esimerkiksi lehmän "muu", veneen "put put put". Nämä ilmaukset voivat olla lapsen ensimmäiset sanat.

Foneemi:

Pienin merkityksellinen äänne kielessä, esimerkiksi [s, t, e, u, ym].

Äänenkorkeus:

Äänen ominaisuus, jonka kuuntelija arvioi olevan matalampi tai korkeampi.

Paikkakontrastit:

Äänet, jotka tuotetaan samalla tavalla, mutta jotka eroavat toisistaan sen perusteella, missä kohtaa suuta ne tuotetaan. Esimerkiksi [p] ja [k] ovat molemmat klusiileja, mutta [p] tuotetaan suun etuosassa, kun taas [k] suun takaosassa.

Klusiili:

Puheääni, joka tuotetaan äkillisellä ilmanpurkauksella, esimerkiksi [p, b, t, d, k, g].

Pragmatiikka:

Sääntökokonaisuus, joka ohjaa kielen käyttöä sosiaalisissa konteksteissa.

Prosodia:

Puheen sävy ja rytmi – piirteisiin kuuluu mm. äänenkorkeus, kesto ja voimakkuus.

Roolileikit:

Hahmon näytteleminen tietyssä tilanteessa.

Segmentaalit:

Konsonantit, vokaalit ja diftongit.

Ärsyke/reaktio:

Toiminta, jossa ärsykkeenä on ääni tai äänet, jotka aikuinen esittää toiselle kuuntelevalle henkilölle - reaktio voi olla jokin teko, esimerkiksi tapin laittaminen tauluun tai äänen/äänien suullinen toistaminen. Näin määritetään, mitä kuulija pystyy kuulemaan.

Painotus:

Sanan tavun tai lauseen sanan/sanojen lausuminen tavallista suuremmalla äänenvoimakkuudella. Esimerkiksi:

”Tuo HATTU ei ole sinun.”

Suprasegmentaalit:

Puheäänen ominaisuudet, kuten voimakkuus, kesto ja korkeus.

Syntaksi:

Kielen kieliopin lauseenrakennussäännöt.

Jäljittäminen:

Viestin jokaisen osan toistaminen tarkasti.

Ääntely:

Vauvojen tuottamat äänet puheen ja kielen kehityksen alkuvaiheessa.

Soinnillinen/soinniton pari:

Kaksi äännettä, jotka tuotetaan suussa samalla tavalla ja samassa paikassa, mutta toinen on soinnillinen ja toinen soinniton, esimerkiksi [t, d] – jossa [t] on soinniton ja [d] soinnillinen.

Muistiinpanoja

Hear now. And always

Cochlear on sitoutunut auttamaan keskivaikean ja vaikean kuulonaleneman kanssa eläviä kuulemaan maailman äänet. Maailman johtavana implantoitavien kuuloratkaisujen valmistajana olemme toimittaneet yli 750 000 laitetta kaikenikäisille ihmisille ja auttaneet heitä kuulemaan ja löytämään elämän kaikki mahdollisuudet.

Haluamme auttaa ihmisiä kuulemaan paremmin ja tuoda heidän käyttöönsä uuden sukupolven tekniikat. Teemme yhteistyötä johtavien kliinisten verkostojen sekä tutkimus- ja tukiverkostojen kanssa edistääksemme kuulontutkimusta ja parantaaksemme hoitoa.

Siksi yhä useampi valitsee kuuloistutteensa Cochlearilta.

Kirjallisuusluettelo ja viitteet

1. Ling, D. 1989, Foundations of Spoken Language for Hearing-Impaired Children, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
2. Ling, D. 1990, Foundations of Spoken Language for Hearing-Impaired Children, A.G Bell, Washington D.C, U.S.A.
3. Ling, D. and Ling, A. 1977, Basic Vocabulary and Language Thesaurus for Hearing-Impaired Children, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
4. Ling, D. and Ling, A. 1978, Aural Habilitation: The Foundations of Verbal Learning in Hearing-Impaired Children, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
5. Pollack, D. 1985, Educational Audiology for the Limited Hearing Infant and Preschooler, Charles C. Thomas, Springfield, IL, U.S.A.
6. Romanik, S. 1990, Auditory Skills Program for Students with Hearing Impairment, NSW Department of School Education, Sydney, NSW, Australia.
7. Ross, M. (Ed.) 1990, Hearing-impaired children in the mainstream, York Press Inc., Timonium, MD, U.S.A.
8. Rossetti, L. 1990, The Rossetti Infant-Toddler Language Scale, LinguiSystems Inc, Moline, Illinois, U.S.A.
9. Sanford, A. R. and Zelman, J. G. 1995, Learning Accomplishment Profile Revised Edition Kit (LAP-R), Kaplan Press, Lewisville, NC, U.S.A.
10. Schwartz, S. and Miller, J. 1996, The New Language of Toys: Teaching Communication Skills to Children with Special Needs, A Guide for Parents and Teachers. 2nd ed, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
11. Simser, J. 1989, Learning to Listen, Federation of Junior Deaf Education Conference, Sydney, NSW, Australia.
12. Tuohy, J., Brown, J. and Mercer-Mosely, C. 2001, St. Gabriel's Curriculum for the Development of Audition Language, Speech, Cognition, Trustees of the Christian Brothers, St. Gabriel's School for Hearing Impaired Children, Sydney, NSW, Australia.
13. Wilkes, E. M. 1999, Cottage Acquisition Scales for Listening, Language and Speech, Cottage School for Deaf Children, San Antonio, Texas, U.S.A.
14. Zimmerman, I. L., Steiner, V. G. and Pond, R. E. 1991, Preschool Language Scale-4, (PLS-4), The Psychological Corporation, San Antonio, Texas, U.S.A.
15. Ling, D. 1989, Foundations of Spoken Language for Hearing-Impaired Children, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
16. Ling, D. 1990, Foundations of Spoken Language for Hearing-Impaired Children, A.G Bell, Washington D.C, U.S.A.
17. Ling, D. and Ling, A. 1977, Basic Vocabulary and Language Thesaurus for Hearing-Impaired Children, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
18. Ling, D. and Ling, A. 1978, Aural Habilitation: The Foundations of Verbal Learning in Hearing-Impaired Children, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
19. Pollack, D. 1985, Educational Audiology for the Limited Hearing Infant and Preschooler, Charles C. Thomas, Springfield, IL, U.S.A.
20. Romanik, S. 1990, Auditory Skills Program for Students with Hearing Impairment, NSW Department of School Education, Sydney, NSW, Australia.
21. Ross, M. (Ed.) 1990, Hearing-impaired children in the mainstream, York Press Inc., Timonium, MD, U.S.A.
22. Rossetti, L. 1990, The Rossetti Infant-Toddler Language Scale, LinguiSystems Inc, Moline, Illinois, U.S.A.
23. Sanford, A. R. and Zelman, J. G. 1995, Learning Accomplishment Profile Revised Edition Kit (LAP-R), Kaplan Press, Lewisville, NC, U.S.A.
24. Schwartz, S. and Miller, J. 1996, The New Language of Toys: Teaching Communication Skills to Children with Special Needs, A Guide for Parents and Teachers. 2nd ed, AG Bell, Washington DC, U.S.A.
25. Simser, J. 1989, Learning to Listen, Federation of Junior Deaf Education Conference, Sydney, NSW, Australia.
26. Torppa, R., Faulkner, A., Laasonen, M., Lipsanen, J., & Sammler, D. 2020, Links of prosodic stress perception and musical activities to language skills of children with cochlear implants and normal hearing. *Ear and Hearing*, 41, 2, 395-410
27. Tuohy, J., Brown, J. and Mercer-Mosely, C. 2001, St. Gabriel's Curriculum for the Development of Audition Language, Speech, Cognition, Trustees of the Christian Brothers, St. Gabriel's School for Hearing Impaired Children, Sydney, NSW, Australia.
28. Wilkes, E. M. 1999, Cottage Acquisition Scales for Listening, Language and Speech, Cottage School for Deaf Children, San Antonio, Texas, U.S.A.
29. Zimmerman, I. L., Steiner, V. G. and Pond, R. E. 1991, Preschool Language Scale-4, (PLS-4), The Psychological Corporation, San Antonio, Texas, U.S.A.
30. Kunnari, S., Savinainen-Makkonen, T. & Saaristo-Helin, K. (2012). Fonologiatesti. Lasten äänteellisen kehityksen arviointimenetelmä. Niilo Mäki Instituutti.

■ Cochlear Ltd (ABN 96 002 618 073) 1 University Avenue, Macquarie University, NSW 2109, Australia T: +61 2 9428 6555 F: +61 2 9428 6352

Cochlear AG EMEA Headquarters, Peter Merian-Weg 4, 4052 Basel, Switzerland T: +41 61 205 8204 F: +41 61 205 8205

■ Cochlear Deutschland GmbH & Co. KG Karl-Wiechert-Allee 76A, 30625 Hannover, Germany T: +49 511 542 7750 F: +49 511 542 7770

Cochlear Europe Ltd 6 Dashwood Lang Road, Bourne Business Park, Addlestone, Surrey KT15 2HJ, United Kingdom T: +44 1932 26 3400 F: +44 1932 26 3426

Cochlear Denmark Lejrvej 41, 3500 Værløse, Denmark T: +45 41 53 40 00

Cochlear Nordic AB Huopalahdentie 24, 00350 Helsinki, Finland T: +358 20 735 0788

Cochlear Nordic AB Konstruktionsvägen 14, 435 33 Mölnlycke, Sweden T: +46 31 335 14 61

Cochlear Norway AS Postboks 6614, Etterstad, 0607 Oslo, Norway T: +47 22 59 47 00

www.cochlear.fi

Keskustele kuulonaleneman hoitovaihtoehtoista hoitoalan ammattilaisen kanssa. Tulokset voivat vaihdella, ja hoitoalan ammattilainen kertoo sinulle tulokseen mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä. Noudata aina käyttöohjeita. Kaikkia tuotteita ei ole saatavana kaikissa maissa. Pyydä tuotetietoja paikalliselta Cochlear-edustajaltasi. Cochlear, Hear now. And always, Nucleus, Kanso, Baha, Osia, soikea logo ja merkit, joissa on ®- tai ™-symboli, ovat Cochlear-yrityskonsernin tavaramerkkejä tai rekisteröityjä tavaramerkkejä (ellei toisin ole ilmoitettu).

D2282275 V1 2025-06 Finnish Translation of D2022028 V1